

JOHAN LUDVIG RNEBERGS

SAMLADE ARBETEN.

VI.

HELSINGFORS 1871.

G. W. Edlunds förlag.

JOHAN LUDVIG RONEBERGS

SAMLADE ARBETEN.

Sjette Bandet.

HELSINGFORS.

G. W. Edlunds förlag.

Finska Litteratur-sällskapets tryckeri.

1871.

**ESTHETISK-LITTERÄRA
UPPSATSER.**

Dessa uppsatser äro alla, med undantag af den sista,
hemtade ur „Helsingfors Morgonblad“ 1832–38.

Några ord om Svenska Akademiens valspråk: Snille och Smak.

(H. M. 1832, N:o 1.)

Då Svenska Akademien, vid dess stiftelse, antog detta valspåk, ville hon otvifvelaktigt dermed antyda sin hyllning af de tvenne förmögenheter, som, enligt hennes åsigt, ingingo i och utgjorde förmågan att producera skönhet i konst. Den parodiska tydning, det i en framtid skulle underkastas, förutsåg hon icke. Hade en enskild ristat i sitt insegel orden: Snille och Smak, skulle väl föga någon varit nog grym, att hos honom se en annan mening dermed, än den nyss angifna; då åter en korporation med Svenska Akademiens ändamål och anspråk antog dem, kunde en skämtare med lätt samvete påbörda densamma arrogansen, att med dem hafva velat uttrycka ett: est Deus in nobis, eller att Akademien inom sig slöte och fullt uppfattat dessa konstskönhetens båda villkor. Så länge den allmänna opinionen delade i allt Akademiens åsikter, och icke anade andra former för det sköna, än de, hvilka hon framställde, hade detta valspråk, i hvilkendera be-

märkelsen som helst det togs, ännu full helgd; men sedan en total revolution, åtminstone i skenbart afseende; tillvägabragts inom svenska vitterheten, och allmänheten begynt hysa begrepp om det sköna, hvilka tycktes i grund strida mot dem, som Akademien förfäktat och än framgent förfäktade, måste den svaga sidan i hennes lösen, utan allt skygd af hennes tillrötterna skakade auktoritet, blottas för angrepp och bli ett föremål för så mycket skoningslösare vapen, som hon ännu fortfor att bära i skölden Snille och Smak, när dagens hjeltar längesedan lärt publiken att läsa ut dessa ord som platthet och alexandriner.

Att denna lösen blifvit anfäktad mer än, i hvad fall som helst, varit höfviskt, må blott nämnas. Ännu i dag gifvas många, hvilka, mer fattade af det litterära tumultets yra, än fattande det ädla ändamål, som väckte det och som efter segern säkert ogillade många af sina utfall, med ömkan anse hvar och en, i hvars ögon nämnde lösen icke bär samma stämpel af löjlighet, den för ett tiotal år sedan allmänt nog troddes bära.

Denna angrifliga sida af valspåket må dock med en antydning blott förbigås; det är också icke den, som vi med denna uppsats åsyftat. Men att den uppfattning af konstnärs-förmågan och dess yttringssätt, som detta valspråk tyckes bevittna, är oriktig, vill man här söka ådagalägga.

„Snillet,“ säger Rosenstein i sitt företal till Fru Lenngrens Skrifter, „icke nöjdt med att hafva uppfunnit, underkastar sin uppfinning begreppet om det

verkeligen sköna; och smaken, eller rättare sagt förnuftet, leder utförandet både till sammansättning och stil.⁴ Denna åsigt af konstskönheten, genetiskt betraktad, var hans och var Akademiens. Ur den framstrang omisskänneligt valspråket. Konstnär-förmågan var således, enligt den, i sin fulländning, bestående af och delad i två likmäktiga potenser, den ena den uppfinnande, oregelbundna, fantastiska, snillet, och den andra den ordnande, hejdande och styrande, smaken, eller med annat ord, förnuftet. Här af följde, att det kunde gifvas ett konstsnille utan smak, och än vidare, att ett konstverk kunde vara på en gång snillrikt och smaklöst.

Man har svårt att veta hvad egentligen med snille mentes, när det sålunda sattes utom förnuftet och ansågs såsom någonting sjelfverksamt åtminstone i bredd med detsamma. Det är dock troligast, att dermed mentes känslan och fantasien. De skulle då utgöra den skapande förmågan hos konstnären, men dock så, att deras produktioner voro ännu oregelbundna, formlösa och nebulistiska, till dess de mottagit regler, form och betydelse af smaken, af förnuftet.

Här stöter man redan på en omöjlighet, hvilken dock som slutsats kan dragas ur en sådan åsigt, att nemligen tvenne personer då borde kunna, med inbördes bistånd, producera ett verkligt konststycke, med den procedur, att den enes ägande-förmåga skulle ersätta bristen hos den andre; att den ene, det blotta snillet, skulle oupphörligt uppfinna, den andre, den blotta smaken, antaga eller förkasta, med ett ord ordna.

Ty onekeligen är det likgiltigt, om de båda egenskaperna äro förenade hos en, eller finnas spridda hos tvenne individer, då de antagas verka icke genom sin förenings totalkraft, utan hvardera för sig och successivt.

Ehuru man visserligen icke saknar exempel, att två eller fleres gemensamma bemödande frambragt goda konstverk, får man dock ej framdraga denna erfarenhet såsom motskäl mot hvad vi nyss anförte. De antagna skilda potenserna af totalförmågan hafva icke varit isolerad tillhöriga de särskilda personerna, utan funnits i förening hos hvar och en af dem i en viss mon och verkat i täflan, så att den ena odelade förmågan sökt öfverbjuda den andra, och i sin helhet kontrollerat och jemfört förtjensterna hos den enas eller andras förslager. Misstaget härrör deraf, att man föreställt sig såsom skildt opererande de båda potenser i menniskonaturen, hvilka blott i sinlig uppfattning synas skilda, och hvilkas obegripliga förening tvärtom, i sin verksamhet, ensam är mäktig att framtrolla i synlig skepelse föremål, som hos hvarje annan människa påkalla samma harmoniska förening af dess naturs alla enskildheter, för att kunna af henne till sitt väsende senteras, det vill säga, ensam är mäktig att dana konstverk.

Konstnärs-sinnet har häri en fullkomlig likhet med det religiösa sinnet. Icke är ett chaotiskt svärmeri utan begränsning af förnuftet religiöst, icke heller är ett dödt reflekterande af förnuftet öfver dogmer, och erkännande af deras förnuftsenslighet, religion. Ej en gång känner den människa en religiös hängifvenhet,

som med förnuftet särskildt vill och måste kontrollera sina religiösa inbillnings-fosters sanning och skönhet.

Den verkligt religiösa känslan är på en gång sin egen tjusning och sin egen dogm, visande deri, att hon är en produkt af de båda förmögenheterna sinne och förnuft i deras enhet. Hvarje föreställning, som i något afseende skulle aberrera från det rätta, förkastar hon i en sådan stund sjelfmant, instinktlikt, och de, i sinlig uppfattning, båda potenserna af hennes väsende beherrska i sin förening likasom med förökad kraft allt, hvad som till den enas eller andras område kan höra. Vi kalla ett sådant tillstånd inspireradt, ett tillstånd, som orätt blifvit ansedt oberoende af förnuftet, emedan man sett att det producerar resultater, som af förnuftet ensamt icke kunna, till hela deras innehåll, mätas. Alldeles lika förhåller det sig med konstsinnet, och likheten är så lätt öfverskådlig, att det vore öfverflödigt framställa den här i detaljer.

Konstsnillet är således icke någon smakens granskning underkastad, chaotiskt danande princip, utan det innefattar i sitt väsende smaken, så att denna utgör snillet's sjelfbeskrifna dogm: likasom konstsnillet aldrig kan röja sig utan såsom förening af de två elementer, af hvilka smak är det ena.

Man har anmärkt och kan andraga häremot, att flere författare finnas och funnits, som röja ett omisskänneligt snille, men derjemte en öfvervägande brist på smak. Detta förhållande måste så förklaras, att hvad som hos dem röjer snille, röjer på samma gång

smak; men att de mera än andra se genom fingrarna med sin författare-åtrå, och producera partier utan att vara inspirerade. De äro då snillen i det snillrika af deras kompositioner; i det matta, excentriska och smaklösa äro de det visserligen icke, mer än någon annan, som kunde när som helst frambringa dylikt. Det finns ingen, som ständigt och när han behagar, förmår uppstämman sig till religiös enthusiasm; så finns också ingen konstnär, för hvilken inspirationen när som helst stode till buds. Låter han då en tillöfvad färdighet i uttryck och behandling missleda sig att bjuda till att skapa konstverk, så måste han misslyckas i sina bemödanden, och synas helt olik sig i de stunder, då en verklig stämning leder honom. Hos mången konstnär är inspirationen, eller, om man så vill kalla den, det skönas åskådning, af en så flyktig natur, att den i hans arbeten visar sig blott i spridda ljuspunkter, medan det öfriga bär stämpeln af medelmåtta och mörker.

Men af allt detta följer icke, att det snillrika der vore smaklöst, eller det smaklösa snillrikt.

Konstsnillet, i sin sanna och höga bemärkelse, blir således en skapande förmåga, i hvilken smaken ingår såsom ett kännemärke. Man ser äfven, att allt skapadt, det vill säga allt, som innehåller fenomenerna af lif, i motsats mot det, som man kunde kalla fabricerad, nödvändigt uttrycker en skönhet, och denna skönhet, harmoni, eller hvad man vill kalla den, måste väl alltid betinga smak hos dess danare.

Det vore således blott med ordet Snille uttryckt allt, hvad Akademien med sitt valspåk vill uttrycka.

Ty oansedt någon kan röja smak i mer eller mindre mon, utan att derföre behöfva äga hvad man kallar snille; så är det dock afgjordt icke Akademiens mening, att upptaga denna en sådans inskränkta egenskap bland föremålen för hennes hyllning.

Lämpligheten af ett sådant valspåk vill man i öfrigt lemna ogranskad.

Projekt till en poetisk förening.

(H. M. 1832, N:o 86, 91.)

I betraktande af det utmärkta bifall, hvarmed ett konstälskande publikum behagat möta de, under den berömda Homers inseende af en mängd grekiske skalders af rang, gemensamt utförda stora episka dikterna Iliaden och Odysseen, och uppmuntrad af den lysande framgång de nyare franska vaudeville-fabrikerna i utvidgad skala, i synnerhet firman Scribe & Comp. haft, genom föreningen af flere medarbetare, eller, att tala mera fabriksmässigt, genom använda maschinerier af flere oxars kraft, vågar jag i denna tid af nykterhets-, måttlighets- och kalender-föreningar föreslå en:

STOR POETISK FÖRENING

för författandet af en epopé i 24 sånger, hvartill vördsammeligen inbjudas alla nordens mäktiga skalders, små och stora, män, qvinnor och barn.

Nordiskt är vårt tidehvarf, nordiske vi sjelfve; hvad skulle väl vårt ämne bli annat än nordiskt? Eller brister oss en hjälte? Lefver han icke ännu i all sin anborna ära, den mångbeprisade, den herrlige, den af en fåvitsk pygmé-flock till nattmössa och thevatten dömd, gamle invaliden Nordens

kraft? Sången, denna hjeltars lön och stora sjäalars offer, låtom oss tömma den stark och flödande ur friska hjertan försökom att göra den värdig vårt ämne, en hjelte, mot hvilken grekens Achilles är en skugga, hans Ulysses försvinner.

Det har kostat mig möda, (fritt, som nordboens vana är, må jag bekänna det) att finna en passande titel för verket. Med den jag valt, hoppas jag mina blifvande medarbetare skola vara nöjda: Nordens kraft, epopé i 24 sånger, af Söner i Örnskog: se der, hvad arbetet borde kallas. Den sköna, mäktiga bilden: Söner i Örnskog är icke min; den är lånad ur Svensk Bibliografi för detta år, hvarest den storsinnade boktiteln förekommer bland andra: Ungdoms Rimfrost af Sonen i Örnskog.

Och nu till en närmare specifikation af sångernas innehåll. Förmätet torde det icke anses, att för enhetens och planens skull jag ger utkastet till det hela. Måtte dock hvar och en särskildt, hvad detaljerna angår, i fullt mått begagna den frihet, skalden äger och alltid ägt, att skrifva hur han vill.

- 1 sången: Nordens kraft talar om forna tider.
- 2 sången: Nordens kraft ryster på sig.
- 3 sången: Nordens kraft diktar en sonnett.
- 4 sången: Nordens kraft upphöjer Bolivar.
- 5 sången: Nordens kraft sjunger om fosterlandskänslan.
- 6 sången: Nordens kraft smäller en fluga.
- 7 sången: Nordens kraft beundrar Victor Hugo.
- 8 sången: Nordens kraft går in i nykterhetsföreningen.

9 sången: Nordens kraft slår arrack i thevattnet.

10 sången: Nordens kraft sätter hatten på en sned.

11 sången: Nordens kraft berömmar sig sjelf.

12 sången: Nordens kraft politiserar.

13 sången: Nordens kraft funderar på flyttningen af Napoleons stoft.

14 sången: Nordens kraft dricker brorskål med en Örn.

15 sången: Nordens kraft anfäktar Stockholms-Posten.

16 sången: Nordens kraft kämpar med Nordavinden.

17 sången: Nordens kraft har förkylt sig.

18 sången: Nordens kraft ger ut en poetisk kalender.

19 sången: Nordens kraft simmar i Götha kanal.

20 sången: Nordens kraft håller tal till poeterna.

21 sången: Nordens kraft drömmer om koleran.

22 sången: Nordens kraft sitter i karantän.

23 sången: Nordens kraft tar afsked.

24 sången: Nordens kraft hvilar på sina lagrar.

Sådan vore då den första uppräningen till detta gigantiska epos. Jag har sökt ge detsamma, så vidt min förmåga medgifvit, en början, en midt och ett slut, hvilka partier, som Heimdall säger, all skönhet äger och måste äga; att göra vidare, vore att intränga i mina medarbetares rättigheter, vore att kringskära den frihet, som för skalden, för den nordiske skalden, är allt.

All dikt är, som namnet säger, en osanning, och då man en gång ger sig att ljuga, så må man ljuga, så att det kännas; därför, mina bröder i Apollo, dikten ihop både himmel och jord, allenast gören det med kraft. Hvar och en må efter eget val taga till bearbetande den ena eller andra af sångerna. Skulle flere profstycken öfver samma ämne inkomma, så utväljes det bästa; den lejonmärg, som till äfventyrs kunde uppsamlas ur de öfriga, kan och skall på behöriga ställen blifva insmord.

För att ge ett ungefärligt begrepp om mina åsikter, hvad utförandet i detalj af hvarje sångs ämne beträffar, vill jag här utförligare behandla någon af dem, till exempel 6:te sången: Nordens kraft smäller en fluga.

Nordens kraft läser Hernani. Hans hår reser sig, hans ögon rulla. Boken darrar af hans kraft. En vidunderlig sång höres. Han bäfvar för detta förebud. Snart märker han en surrande fluga. Flugan beskrifves. Hon hotar att sätta sig på hans näsa. Han afvisar henne med eftertryck. Hon förnyar anfallet. Hans läsning afbrytes. Oden låter sammankalla ett råd af gudar i Vallhall. Inhemtar Brages utlåtande, om Victor Hugo är en kraftskald. Brage bestyrker detta. Oden andrager, hvilken skada det är, att Nordens kraft skall hindras i njutningen af en så närande själaspis. Hermod nedsänkes att intala honom stridslust och förebåda seger. Nordens kraft har ej lämpligare vapen än sitt svärd. Hermod skaffar honom Thors hammare. Han väpnar sig. Segern är en stund oviss. Oden sänder ett järtecken

att förskräcka flugan. Hon tar sin tillflykt till en vägg och sätter sig. Nordens kraft förföljer henne med lejonmod. Flugan faller för ett slag af hammaren, och hjelten sjunger en herrlig segersång.

Sålunda kunde denna sång behandlas. Med lätthet skall den inspirerade skalden kunna ge färg och lif åt de här blott dödt framkastade dragen. Öfverflödigt vore det utan tvifvel att anföra flere exempel. Geniet kokar bouillon på en trädsticka.

Men versmåttet? Skall det vara detsamma genom hela arbetet? Hvilket band på snillets flygt vore icke ett sådant stadgande! Jag kände en skald, som hade skrivit ett stycke till sin älskarinna. Början var i jamber; men de två sista stroferna ilade öfver till daktyler. Jag frågade honom om orsaken dertill. „Min exstas,“ var svaret. Han råkade således mot slutet i exstas, och två fötter passade för honom ej mer, han måste begagna tre. Ja, jag vågar påstå, att skalden ofta vore mycket mer sig sjelf, om han brukade fyra. Hvem ville låta Thors viggas rida på spondeer eller jamber? Hafva icke de en sådan brådska, att daktylen knappast hinner trafva så qvickt, som de fordra? Derfor må versmåttet följa skalden, men ej skalden versmåttet; och så hafva alla våra bättre författare tänkt.

Många bidrag har man redan haft lyckan att få emottaga. Till undvikande af kollision må de hufvudsakligaste omnämnas:

Hela sången till fosterlandskänslan är i det närmaste fulländad.

Tio à tolf skalder af sann åder hafva anmält sig villiga att sjunga om Örnen.

Likaså många hafva erbjudit sig att förse verket med apostrofer till ekar och andra hårda trädslag.

Äfvenledes

Äro ock alla

Verser af detta

Versslag redan

Abonnerade.

Och må det till slut tillåtas mig, att såsom profstycke anföra ett fragment af sextonde sången.

Nordens kraft kämpar med nordanvinden.

— — — — —

Emellertid ur sömnens dvala väckt,

På ejder-dun i svällande paulunen,

Satt Nordens Kraft ännu och uppslog lugn

Sitt öga mot en hjeltedag igen.

Af vunna strider, som hans strider många,

En rad i drömmen gått förbi hans öga,

Och hjeltedjerf från bordet vid sin säng

Han tog en spegel, att sitt mod betrakta.

Han tog, han såg, han satt och talte detta:

O jättebröst, som nordens fjällar högt,

Och såsom dessa fylldt af jernförtjusning,

Hur mången seger har ej kopparklädd

Ur dina djupa schakter sprungit redan,

Hur mången väntar ej att springa än!

Det är så kraftigt, men så kallt i norden;

Och luften känns af segerfanor sval;

Jag måste stoppa täcket bättre om mig,

Se så! — o, skuldra, fast som en granit,
 Som tallens arm med örnens näste ofvan!
 Från Frejas mund är löjet kring min mund,
 Af Balder glansen på min höjda näsa,
 Af Thor är ögat och af Oden pannan,
 Och hårets rikdom som en flod af gull
 Från hjessan fölle, vore det ej saxadt.
 Så mod och fromhet i mitt väsen blandas,
 De skiljas ej, de äro ett och samma,
 Som lejonet är får och fåret lejon.
 Och derföre när krigets åska gnyr,
 Och striden kring ett blodigt slagfält stormar,
 Då är jag from, då blir mitt mod en fromhet;
 Men sitter friden lugn med gyllne ax
 I kransar knutna kring dess lätta spira,
 Då har jag mod, då blir min fromhet mod,
 Som lejonet blir får och fåret lejon. —
 Så talte kämpen, sträckte sina armar
 Mot taket upp och tömde, gudalik,
 Sitt öfvermått af kraft uti en gäspning;
 När dörren öppnades, och skön som Freja,
 Med kinden röd och ögat himmelsblått,
 En nordisk mö steg in och bar en skål,
 Med Mockas nektar fylld, i liljehanden.
 Och kämpen drack på fädrens vis derur
 En bräddad skål för nordens gamla ära;
 Men så till honom talte tjenarinnan:
 „O, om ditt lif är kärt, om någon gång
 Den saft, som brusar genom dina ådror,
 Har livvets sötma i ditt hjerta tömt,
 Så lemna ej din säng af jern i dag,

Och stick ej hjeltenäsan utom dörren!
 Se, hög, med himlens stjernor i sitt hår,
 Och drifvans hvita stjernor på sin skuldra,
 Går nordanvinden stormande derute
 Och ropar Nordens kraft till kamp i dag.
 Jag jätten såg; en fläkt utaf hans anda
 Slog vårens rosor bort ifrån min kind.
 Jag hörde honom; och en vinter flög
 Med hvarje ord, han sade, till mitt hjerta.
 Säg Nordens kraft, så röt han, att han kan
 I dag min styrka och sin egen pröfva. —
 Om sjufaldt skinnbeklädt ditt pansar vore
 Så gå ej ut.“ —

Med höfviskt lugna ord,
 Som hjelten egna, svarar gamle Kraft:
 „Du vet, att Auka Thor min fader är.
 Då jag var yngling, att min styrka härda,
 Han lät mig simma i ett kar af öl
 Hvar dag från solens uppgång till dess nedgång.
 Hvem vågar trotsa denna styrka nu,
 Af gudar buren och gudomligt härdad?“
 Med nit och ömhet svarar tjenarinnan:
 „Du glömmar bort, att fruktande din kraft,
 Som hotade att blifva gudars lik,
 Allherrskarn Oden göt i ölet torka,
 Och lät dig doppa tungan blott deri;
 Och därför drogs din största styrka sen,
 O, hjeltedjerfve son af Thor, i tungan.
 I annat allt är du en dödlig lik.
 Så gå ej ut.“ —

Med höfviskt lugna ord,

Som hjelten egna, svarar gamle Nordens *):
 „Och stode Fimbulvetter sjelf derute,
 Jag måste ut. Gif min beväring hit!
 Först mina fötters värn, lappstöflarne,
 Ogenomträngliga för köldens pilar,
 Mitt pansar sen, den goda vargskinns-pelsen,
 (I Walhall klingar pelsens namn mer skönt)
 Af pelsar är den ypperst dock i norden,
 Och sist min hjälm, ett skönt bundtmakar-verk,
 Med ull på ytan och med ull inunder.
 Men då med köldens pil mig nordan hotar,
 Vill jag med värmens trotsa honom. Gif
 Mitt koger hit, af gudar kalladt koger,
 Flaskfoder nämnes det på menskors språk.
 Fritt må mot södern dvärga-låten fly;
 Den verkligt starka nordbo låter hemma.
 Så vill jag plocka stjernorna af himlen,
 Allt med min kraft, och trotsa verldar födda,
 Och verldar icke födda än. O Thor
 Och Oden, Asagudar, Frey och Balder,
 Forsete, Tyr och Brage, Gaja, Hertha,
 Och Widar, Heimdall, Uller, Ali, Wali,
 Och Jupiter, Saturnus och Uranus
 Bistån mig! — — — — —

SON I ÖRNSKOG.

---

*) Nom. propr. som Lorents m. fl.

Insända bidrag till epopéen:

Nordens kraft.

N:o 1. Segersången öfver flugans fall.

Blod har flutit —
 Fallen är flugan,
 Som flög så fräckt
 Mot Nordens näsa.
 Hugstore hjelten
 Hämnande höjde
 Hammarn och högg.

Blod har flutit —
 Fallen är flugan.
 Senan du styrke mig,
 Hugo skald!
 Vingade jätten
 Vek för våldet,
 Väntade ej.

Blod har flutit —
 Fallen är flugan.
 Löses dock lätt ej
 Nornans lag.
 Vordo i Walhall

Guda gillen.
Seger mig gafs.

Blod har flutit —
Fallen är flugan.
God var din gåfva,
Asa Thor!
Hermod hin hastige
Månde, som härold,
Hammarn hemta.

Blod har flutit —
Fallen är flugan.
Oden hin åldrige
Tackar jag tecknet.
Asar alla
Fröjda sig fingo
Åt flugans fall.

Blod har flutit —
Fallen är flugan;
Lefva jag skall
I skaldens sånger.
Flugu-fällare,
Brömse-bane
Heta jag bör.

Blod har flutit —
Fallen är flugan.
Skalder! I starke,
Stigen mot skyn.

Sjunga i skolen
 Segersånger;
 Striden var stor.

Blod har flutit —
 Fallen är flugan.
 Nordens hin nordiske
 Draken dräpte.
 Månde för Mjolner
 Trotsiga trollet
 Narstrand nå.

S* i Ö**g.

Försök till en natural-historisk beskrifning öfver den poetiska örnen.

(H. M. 1832, N:o 92, 93.)

Förord.

Då våra natural-historici med så mycken både ifver och framgång bemödat sig om att kunna lemna en utförlig skildring af örnslägtets arter och egenheter, är det i sanning oförklarligt, huru de förbisett en hel hälft af detsamma, kanske mindre rik på upptäckta species, men säkert i vetenskapligt afseende lika karakteristisk, stor och vigtig, som den hittills med så lifligt intresse behandlade andra delen. Efter författarens tanke borde nemligen örnarne indelas i: 1:o de prosaiska, sådane de finnas i vår vanliga verld, och 2:o de poetiska, sådane som skalden ser dem i diktens regioner. Icke så, som skulle uppgifter, angående de sednare, alldeles brista, de sakna blott system och ordning. Att samla hvad till upplysning om deras natur, spridt och blott lätt utkastadt, förefinnes i våra skalders arbeten, skall bli föremålet för denna afhandling. Beklagas måste, att uppgifterna i detta afseende äro dels ofullständiga, dels olika hos olika författare. Så har t. ex. blott *Aquila poetica vulgaris*, för bristande källor,

kunnat med någon mera tillfredsställande utförlighet beskrifvas. De många andra arter af detta slägte, som finnas uppgifna, omnämnas nästan blott i förbiflygande utan någon närmare och egentlig karakteristik. Otroligt svårt har det varit att söka ut det rätta bland en mängd skiljaktiga meningar, som också i det ringa förrådet af uppgifter icke underlåtit att insmyga sig. Härvid har jag dock alltid trott mig göra rättast i att följa de nyaste källorna, dels emedan dessa varit de mest rikhaltiga, dels också därför att tiden vanligen läker sår, äfven i vetenskapligt afseende, d. v. s. rättar hvad förut blifvit framställt stympadt och förvridet. Härvid må äfven icke lemnas onämnd den berömliga flit, våra yngre skalder, framför de äldre, börjat visa i allt hvad som angår örnenens naturalhistoria. Ja, jag kan tryggt säga, att bland tio af dem icke en skall finnas, som ej gifvit intressanta, så väl speciella, som allmänna, bidrag till den konungsliga fogelns närmare kännedom.

Jemte det jag ber om den benägne läsarens öfverseende med det bristfälliga i detta mitt försök, såsom varande det första i sitt slag, får jag med saknad nämna, att mången ofullkomlighet i mitt arbete kunnat afhjelpas, om jag blott haft tillgång till flere verk i ämnet, en fördel, som jag såsom mången annan fått uppoffra åt den olyckliga branden, natten mellan den 4 och 5 September, hvarvid de flesta hithörande böcker förlorade.

Aquila poetica. (Den poetiska örnen).

Innan jag företager beskrifningen om detta örnslag, måste jag vederlägga en skadlig fördom, som

sedan Spegels tid varit rådande, och mer och mindre förvirrande inverkat på yngre skalder vid deras föreställningar om detsamma. Det ser nemligen ut, som om de lånat vissa uppgifter af honom, angående den poetiska örnen, ehuru den, som han beskriver, uppenbarligen mera närmar sig till den prosaiska; så säger han i sitt arbete: Guds verk och hvila:

„När jag nu vidare vill upp i luften titta,
 Tå ser jag här och ther the många fåglar sitta;
 Men ingen ser jag dock så högt som örnen fara,
 Som och förthenskull sägs en fåglekonung vara;
 Sitt näste gör han helst på klippors branta tinnar.
 Och koxar vida kring hvar han en åtel finner.
 Han lärer ungarna thet varma blodet supä,
 Se upp mot solens höjd och ned i dälдер djupa. —

— — — — —
 Jag vet ej säga mer, men hvad som eljest felar
 Om örnens egenskap, thet Plinius meddelar *).

Hvem ville väl mer vid närmare eftersinnande betvifla, hvilken örn Spegel menar! Stämmer ej hans beskrifning in med alla prosaiska naturforskares, såsom han också citerar Plinius? Hvilken olikhet emellan denna och den verkliga poetiska örnen, enligt allt hvad man af de trovärdigaste uppgifter kan sluta. Spegels örn t. ex. bygger näste på branta klippor, den poetiska örnen deremot uppföder sina ungar i vagga; Spegels föder sig af åtel, den poetiska äter intet annat än ljus, Spegels super blod, den poetiska dricker endast eld och ether, hvilket allt med till-

---

*) Plinius Nat. Histor. libr. X. c. 5.

förlitliga bevis i det följande skall bestyrkas. Det är således obestriddigt, att den Spegelska örnen utgör åtminstone ett mellanslägte, så framt ej det sannolikaste är, att den värde författaren beskrifvit den verkliga prosaiska. Emellertid hafva nyare skalder, missledda af diagnosen, användt flere af de Spegelska kännetecknen äfven på den poetiska örnen, till icke ringa förvirring både för vetenskapen och den systematiska forskaren. Så t. ex. omnämna en del skalder att örnen allenast blickar opp mot solen, medan åter andra påstå, att han bor i solen, går till solen, sveder vingarna i solen o. s. v. — För min del vore jag fallen för att antaga en *Aquila Spegeliana*, åtminstone tills ytterligare uppgifter hunnit samlas, och att låta densamma bilda ett särskildt eller ett mellanslägte, hvars närmare beskrifning den benägne läsaren kan få inhemta ur hans ofvan citerade arbete. Och nu må skridas till utvecklingen af vårt speciella ämne, till beskrifningen af den egentliga poetiska örnen, hvarvid först kommer i betraktande:

Aquila poetica vulgaris.

(Den allmänna poetiska örnen).

Beskrifning.

Denna örn är vingstark och har en luftig kropp. Så säger Sondén i sina dikter:

„Som örn han flydde med en luftig kropp.“

Hela hans yttre har höghetens allvar:

„Hvar skall nu speglas

Höghetens allvar,

Som af naturens

*Eviga krafter
Gafs åt din daning?"*

(Euphrosyne).

Han har en särdeles själsstyrka:

*„Ser du kring den starka anden
Växa alltid starka vingar.
Hvad rår örnen väl därför?"*

(Tegnér).

Hans blick är lugn, i synnerhet vid sakta väder:

*„Vid vindarnas sus
Du (örn) blickar så lugn."*

(Rudolph i kal. Winterblommor).

Hans klo är senig, men hans näbb mjukare än någon hittills känd fogelarts, och i sanning till den grad böjlig, att han kan le, såsom det heter om honom i visor:

*„Men släkten du sett
Ren födas till gråt
Och sträfva — belett
Det hopp, deras stråt
Belyste till grafven."*

(Rudolph).

Eller:

*„Dock under löje
Frihetens ädling
Skådar föraktligt
Masken som krälar
Sjelfvisk i gruset."*

(Euphrosyne).

Oftast ser man honom med svedda vingar; så säger Valerius:

„Spädaste örn ej räds att i solen sveda sin vinge.“

Det är skada, att tillgång till vidare uppgifter i detta afseende brista. Författaren, som sjelf ej haft tillfälle att se den allmänna poetiska örnen, kan ej heller med egna observationer ersätta det som felas. Flere och vidsträcktare upplysningar äro dock att tillgå öfver hvad i det följande kommer att bli öremål för afhandlingen, nemligen detta örnslags

Vistelse-ort och lefnadssätt.

Skandinavien är den poetiska örnens hemland. Han bygger och låter ofta se sig der. Assar Lindeblad, som omnämner detta, säger sig äfven derföre älska Sverige:

„Jag älskar Sverige det sköna land;
— — — — —

Der bygga örnar på bergens topp.“ etc.

Sina ungar uppföder han än i skyn, än på lösa fjellspetsar, dem han inredt till vaggor. Så säger Rudolph:

„Dig vaggade storm
I skötet af sky.“

Och på ett annat ställe:

„På fjällarnas spets,
Som vagga dig gaf,
Du får ock din graf.“

Detta bestyrker äfver Sondén, jemte det han antyder orsaken till örnens lust att bygga i höjden, som orden lyda:

*I skyn på branta klippor är mitt bo,
Ty jordens låga kryp ej andas der.*

Märkvärdig är uppgiften af Son i Örnskog i Helsingfors' Morgonblad, som tyckes röja, det örnen någongång gör bo i furar, såsom det heter i hans sång:

*„Se så! — o skuldra fast som en granit,
Som furans gren med örnens näste ofvan.“*

Detta är troligen ett misstag, föranlett deraf, att örnar ofta visa sig i furutoppar, gungade af stormen, och skall man då ej blott se, utan äfven kunna höra, att det är en örn, som gungas. Så säger Rdd uti kalendern Psyche:

*„Och stormen, den hördes
I furarne gunga
En vingstark örn.“*

Den poetiska örnen kläcker ej sina ungar. De äro ursprungligen till i sin fulla utbildning, men sakna lif, till dess de blifvit kysste af solstrålen. Så säger Rudolph:

*„Då solen slog upp
Sin herrliga blick,
Den stråle, som först
Uppvaknande gick
Ur morgonens tjäll,
Dig kysste till lif.“*

Örnarnes afföda är icke alltid örnar; det händer, att en del af ungarne bli svanor, dock uppfostrade alla i samma hus. Så säger Carl i Poetisk Kalender för 1822:

*„Vilda örnar, milda svanor,
Syskon i ett enda hus.“*

Detta låter nästan otroligt, dock talar för sanningen deraf den utomordentliga lust till bad, både

örnar och svanor röja, och som tydeligen har sin grund i någon gemensam vana från yngre år och från samma föräldrars hus. Om denna badlust tala flere skalder. Så säger Euphrosyne om örnen:

*„Att den som lefver
För det omäthiga,
Måste der bada
Glänsande vingen,
Vill han i lifvet
Stilla sin längtan.“*

Med henne instämmer Bahr i sina dikter:

*„Se, huru örnen flög,
Se, hur han sväfvar hög,
Stolt af det ädla lopp. — —
Badar i ljusets flod
Vingen med lust och mod.“*

Carl, i poetisk Kalender för 1819, låter svanen säga:

*„Vinkad till Apollo genom drömmar,
Får jag bada mig i välljuds strömmar.“* etc.

Allt vittnar för sanningen af ofvan anförda sats. Den poetiska örnens föda, den han mera drickande än ätande njuter, är ether, eld, kraft, mod, frihet och ljus m. m. Så säger Rudolph:

*„I etherns svall
Du släckte din törst;
Drack kraft och drack mod,
Och frihet och ljus.“*

Häri instämmer Dahlgren:

*„Under det örnen
Längtansfull ilar*

*Upp emot solen,
För att få dricka
Eldens och lifvets
Himmelska sötma
Ur hennes bröst.“*

En Spegelian är i detta fall Ingelman, som skrifver:

*„Öfver jorden himlen hänger,
Lik en bister örn, som ser
På det rädda rofvet ner,
Och uti snärjande kretsar sig svänger.“*

Han tyckes nemligen antaga, att örnen lefde af jordiskt rof, hvilket han troligen skall hafva svårt att bevisa.

Den poetiska örnen är ganska seglifvad, dock sätter han genast klippingen till, så snart han träffas i vingen; en underrättelse, som säkert är kärkommen för jägare, hvilka kunde stöta på detta ädla djur. Så säger Tegnér:

*„Och den flyktande tid,
Lik en vingskjuten örn,
Faller död der bredvid.“*

För sanningen af denna uppgift är dock svårt att uteslutande borga, så mycket mer, som yngre naturforskare synas yrka, att örnen på intet sätt kan såras. Det må sen komma af hans luftiga kropp eller af hans höga flygt, alltnog, så säger Rudolph:

*„Ej pilen dig nått,
Försåtet har sändt;
Den studsande vändt
Från luftiga slott*

*Mot ljusskygga snår
Nedstörtad tillbaka.“*

Någon gång har man äfven sett örnen, i stället för vingar, betjena sig af skepp för sina färder i luften, och skola dessa fartyg vara till konstruktionen lika de gamla nordiska drakarne. Så säger om honom Rudolph:

*„Sin drake på djupet af glittrande fjord *)
Då lägger den vingstarke kung.
Och fastän hon flyr från mörknande jord,
Den last kännes icke för tung.“*

De nyaste forskningar bestyrka, att den poetiska örnen aldrig kan fångas och upphöra att bero af sig sjelf. Flere uppgifter hos Rudolph bestyrka detta; så säger han:

*„Du känner ej lag,
Som du åt dig sjelf
Ej bjudande gaf,“*

Och vidare säger han, att till örnens dricka hörde:

*„Förakt för det grus,
Der krälände slaf,
Som snäckan sitt hus,
Framsläpar sin lott
Af nesa och brott,
Som bojornas tvång
Förhånande skänkte.“*

Detta bestyrker — et —, som låter örnen säga:

„Blott der har jag hemmet,

---

*) Jag har förstått luften med uttrycket: glittrande fjord, ehuru jag är viss på, att deremot mycket kan invändas af de prosaiska lastdjur, som vilja taga allt efter ordalydelsen.

Der förr ock det varit.“

Allra tydligast yttrar sig dock Sondéns örn:

„Ej svekets snaror, ej försåtets dolk,

Ej hatets pil kan hinna luftens drott.“

Euphrosyne, som sjunger om: den fångna örnen i bur, måste derföre tagit miste på hela fogelarten, kanske poetiskt kallat en hök, eller någon annan sångbar fogel, örn. I alla fall förorsakar en sådan lust att adla de jordiska föremålen då och då missförstånd, såsom nu är händelsen. Ty hvem, utan den invigde, kan väl tro henne mena annat än den verkliga allmänna poetiska örnen, då hon låter sin örn sjunga:

„Ränkfulla snaror

Slöto i neshiga

Bojor min ungdoms

Djerfva förmåga,

Ville vid gruset

Stänga de höga,

De himmelska tankar.“

Detta kan man kalla att hafva starkt adlat en hök eller något dylikt fjäderfä.

Den poetiska örnen är en konung öfver icke mindre folklika undersåtar, än någon annan jordisk regents, och hans slott står på så fast grundval, att åtminstone ingen pålning varit nödvändig. Så säger den storsinta Sondénska herrskaren:

„Jag konung är för luftens fria folk,

På jern, granit och marmor står mitt slott.“

Vid sina lustfärder till solen begagnar örnen, som sagdt är, dels vingar, dels skepp. Stundom täckes han

dock göra en promenad dit upp till fots. Så säger Rudolph:

*„Men verldsögats blick
Med kärlek då ler,
Som förr, när du gick
Upp mot det, än ner
Till dig.“ — —*

Angående den poetiska örnen's ålder äro uppgifterna ingalunda öfverensstämmande. Rudolph sjelf säger på ett ställe, att *„hans lif är en dag;“* på ett annat, att han *„sett slägter födas till gråt.“* Euphrosyne säger om sin hök, att han sutit fången från *urminnes* tider. Troligast är, att den poetiska örnen icke är långlifvad.

Denna örn är vidare utomordentligt storsint, högsint, veksint, trånande, trängtande, längtande, stolt, rik, glänsande, full af lifvande eld, mäktig och modig, vild och ädel, med mordlust och härjningsbegär, en ättling af gudarnas stam, en argonaut m. m.

Upplyftande som hans lif varit, så är äfven den poetiska örnen's död. Ensam vill han skiljas hädan, såsom han här lefvat ensam.

*„Du lefde, du dör
Så ensam. Ej hör
Ett öra din suck,
Då dödsqvalets storm
Tungt häfver ditt bröst.“*

När han sålunda kreperat, bränns han till aska vid *„hans kungliga väns kringstrålande fart.“* Då hvirfla vindarne fram till fjällarnas kam och

„Stämmande in
 I sferernas takt,
 De qvada med makt
 En grafsång

för honom, och han har en verld till sin grift,

Med molnen till stod,
 Och stjernor till skrift.“

Sålunda beskrifves hans slut i den Rudolphska Eddan. Otvifvelaktigt vore mycket att tillägga. Det som är anfördt, torde dock i någon mån fylla den lucka, som hittills i detta afseende funnits i ornithologien.

Utom *Aquila poetica vulgaris* har författaren haft tillfälle att inhemta uppgifter om tre andra arter af den poetiska örnen. Dessa uppgifter äro beklagligtvis icke många, det är dock troligt att vid ifrigare forskningar och större tillgång på källor bättre resultater ej skola uteblifva. De författare, som hvar för sig försett mitt system med en ny art under det poetiska örnslägtet, äro: Tegnér, — et — i kalendern Vinterblommor, samt Ingelman.

Den första och förnämsta af dessa arter, så hvad kraft, som öfriga meriter angår, är:

***Aquila p. chronometer.* (Tidens örn).**

Efter allt hvad det ringa förrådet af källor låtit mig inhemta, har ingen annan upptäckt, eller med ringaste upplysning bestyrkt tillvaron af denna herrliga art af örnslägtet, än Ingelman. Det är synd, att han, som haft tillfälle att observera den väldiga fogeln, lemnat om honom så knapphändiga notiser.

Intet annat än den stora upptäckten kan urskulda hans efterlåtenhet att utförligare utreda densamma. Kanske får man dock framdeles hoppas något mer af honom i detta afseende. En fruktan att ej förbli den första, som gifvit den lärda verlden denna dyrbara gåfva, har troligen föranlett det brådskanie i hans uppgifter. Han säger om sin örn intet mer än att:

*„Tidens örn far upp i ringar,
Och hvar ring är ju ett år,
Menskligheten tar han uppå sina vingar,
Och hans bana upp mot solen går.“*

Jag har tvekat om jag skulle benämna denna örnart efter dess upptäckare, eller låta bli dermed, tills han genom vidsträcktare uppgifter mer tillegnat sig äran af sin upptäckt; att jag stadnat vid det sednare alternativet, hoppas jag skall ursäktas.

Den andra arten är:

Aquila p. Psyche. (Själörn).

Detta märkvärdiga naturfenomen är upptäckt af Tegnér. Det är örn med fjärilvingar. I landsorterna har jag hört talas om en själ, som troligen är det populära namnet på denna örn. Ingen sade sig hafva sett densamma, utan allt hvad man om själens skick visste, var supposition blott. Så mycket viktigare äro derföre de upplysningar Tegnér om den meddelar. Så säger han:

*„Den arma Psyche, huru än hon singlar,
På jorden är en örn — med fjärilvingar;
Men hennes vingar växa i det blå,
Der solar flyga, englaharpor slå.“*

Det är ganska anmärkningsvärdt, att denna örn med sina små fjärlvingar kan svinga omkring, och höja sig till det blå, för att låta vingarna växa; dock:

*„I himmel och på jord finns mer, Horatio,
Än er filosofi kan drömma om.“*

Så säger Shakespeare, och detta ordspråk må man visst lämpa till detta fall.

Den tredje arten är:

Aquila p. Stella. (Stjernörn).

Arten är upptäckt af — et — och förekommer omnämnd i kalendern Vinterblommor. — Dessa foglar synas till tusendetal på firmamentet under vinternätterna. De kallas af allmogen stjernor. Ingen före — et — har dock haft tillfälle att få ned någon af dem, för att närmare kunna utreda till hvilket fogelslag de höra. Den lärde auktor lemnar om dem också ingen annan underrättelse, än att de äro eviga och lyftas på starkare vingar än han. Som orden lyda:

*„Varen mig helsade,
Eviga stjernor,
I, verldsrymdens örnar,
Som lyftens på starkare
Vingar än jag.“*

Sålunda har jag sökt att på vetenskapens altare offra en skärf. Vid bättre tillfälle och med mera utvägar, kan i en framtid möjligtvis samlingen ökas.

Freja. Poetisk kalender för år 1833, af C. Dahlgren.
(Stockholm, 1831).

(H. M. 1832, N:o 20—22, 24, 25.)

För hvar och en, som med ringaste uppmärksamhet följt den svenska litteraturen, är herr Dahlgrens författareförmåga känd, likasom det stora uppseende, den väckt och underhållit, och det ofantliga beröm, den skördat. De flesta svenska tidningsblad hylla honom, och hans lof har genom dem förbredt sig äfven utomlands. Det skall derföre säkert förefalla mången besynnerligt, ja, i hög grad förmätet, att jag tar mig friheten vilja genom några numror af tidningen spela herr Dahlgren och fortfara i min rol, tills jag tycker mig tillräckligen hafva tröttat både mig sjelf och andra. Jag vill dock söka vara så modest i mina anspråk som möjligt och betingar mig ingen större theater-personal än en enda medhjelpare, som blott en enda gång behöfver öppna sin mun för en sång till mig och för resten får vara stum och färdas hvart han behagar. — Herr Dahlgren uppträder.

Värdaste läsare, eller högtärade läsare, eller gunstige läsare, (jag vet ej, hvilketdera epithet jag rättvisligen bör nyttja), min ypperlige vän och säkre befordrare! Nu är jag i en fördömd knipa. Som du vet (och hvad vet icke du) var min 1833 års Freja

redan 1831 om julen färdig, och har vandrat ut bland allmänheten i högröd kjol med svart garnering, med namn och karakter tryckta på framstycket, på bakstycket åter det ringa priset af 1 rdr 16 sk. b:ko. Så långt hade jag kommit och trodde mig ännu kunna hinna ett år till före min tid, det är, genast derpå utgifva Freja för år 1834. Men så när är min spekulation i putten råkad, och om icke Vår Herre eller du, upplyste gynnare, hjälper mig till rätta, torde jag snart komma i klassen af dessa nål- och syl-hjeltar, för hvilka klockan är gjord, och lik den stora mängden af genier få följa med min tid. Du frågar om orsaken till denna min förlägenhet, och jag svarar: *Nemo saltat sobrius, d. ä. i fri öfversättning: ingen saltar nykter på sillsallat: d. ä. ingen skrifver en roman utan personer.* Ja, så rasande står det nu till, att om ej du vill ställa dig till min disposition och för samma ändamål värfva en hop till af både herrar och damer, jag sannerligen ej vet hvad jag skall företaga. Posito, jag skulle kuppa af Stockholms-Posten den gamla farbror Mårten, och be herr Nicander skaffa mig Hoby-flickan, ehuru den slynan ej vore legd för 16 skillingar, och se'n söka mig en älskare bland gardeskarlarne, eller hvar jag kunde få honom. Du torde invända: men hvarföre icke bruka de personer, som ni förut skaffat er; det tyckes ju ingen brist hafva varit på folk i edra romaner förut? Hvar är *Nahum Fredrik*, hvar är *Liljeconvaljenstolpe*, *H. E. Grefve Husgafvel &c.*? — Ack, käre läsare, jag har ju längesedan sagt, att de äro engagerade vid herr Wildners ballett allesamman, eme-

dan jag ej kunde uppehålla dem längre, och hvad de personer beträffar, som florerade med 1833 års Freja, stå sakerna ännu värre. Majoren har förspelat icke blott sina riddarerustningar och de frackar, han vann af sina kära gäster, fänrikarne, utan, o tempora, o mores! sina kläder, rubb och stubb. Jag kan väl ej, med permission sagdt, framdraga honom naken heller inför ett upplyst publikum. Hvad angår ryttmästaren, påstå en del, att han blifvit bysatt för en öfverdrifven gästfrihet, andra, att han ätit ihjäl sig med kalkonstek, andra, att han dött af chagrin öfver, att han ej fick 24 sk. stycket för alla 15 hundvalparna, som för de 6 han sålde åt militärerna, utan måste dränka dem, andra och de trovärdigaste påstå, att han drunknat i smuts, der han gick och stod. Brukspatron har supit ihjäl sig, länsmannen har för andra gången fastnat med händerna mellan plankspolarne och vet, som förut, ej att vända om händerna, för att slippa fri. Sekteren har jag låtit ligga ogild, och de englalika fröknarna, i hvilkas blickar hela himlar af kärlek och oskuld lågo, och som framför alla passat att kurtisera igenom en roman till, ville gifta sig, som läsaren vet, andra gången de sågo fänrikarne, ropade någon timme derefter: förena oss! och stängde sig se'n in med sina herdar i lusthuset, der de nu släppa ingen hvarken in eller ut, om pocker vore lös. Hade det varit en, som älskat en, så hade blygseln troligtvis hindrat henne att vara så snabb; men de vore nu tre som gingo till tre och det förändrar saken, som jag på något ställe tillförene klarligen bevisat med exempel af Adam, Eva och ormen.

Den lilla nätta ryttmästerskan, som läsaren minns af sandspår-historien, var i öfrigt uppenbarligen en nolla, och har sedermera ej ändrat lynne. Jag minns ej, om vi ha flere qvar än gårdsfogden, och denne sitter för närvarande i en ganska kinkig klämma; han är nemligen arresterad för spannmålslasset, som han stal, och väntar med det första sina 40 par på ryggen. Sic itur ad astra, så bär det raka vägen till fänders! En Freja för 1834 skall jag ha ut nu, och vet ej hvar jag skall taga folk. Läsaren behagade tillåta mig en liten digression. En bland de yppersta och första reglor, en auktor har att iakttaga och vända sig till godo är, att aldrig låta bli att skrifva. Vill han författa vers, och det ej längre bär sig på samma meter, så må han hoppa i en annan, brister den, i en tredje o. s. v., till dess han kan draga fram i nödfall med den nordiska ragouten på prosa, hvarpå jag här vill lemna ett exempel bland sinom tusende: „*Nu mer jag ej dväljes bland gudar deruppe; jag föll, vet ej huru, hit ned från min höjd. Nu bor i mitt sinne en längtan, en trängtan, som jemt visar uppåt &c.*“ Sönderhackar man nu tillbörligen klumpen, så blir af prosan en passabel poetisk anrättning, som kan serveras i hvilken kalender som helst. Se bara på!

- - - - -
Till dess han kan draga

Fram, i nödfall,

Med den nordiska

Ragouten på prosa,

Hvarpå jag här vill

Lemna ett exempel,
 Bland sinom tusende:
Nu mer jag ej dväljes
Bland gudar deruppe,
Jag föll, vet ej huru,
Hit ned från min höjd.
Nu bor i mitt sinne
En längtan, en trängtan,
Som jemt visar uppåt. &c.

Citatet är ur en kalender, som dock är en bland de drägligaste. Denna rättighet att göra vers huru man vill, utgör just poeternas Habeas corpus akt, och kallas i deras konstitution: *licentia poetica*. Sammaledes, om man vill skrifva prosa, en roman eller dylikt, och har hvarken koncepter, eller personer, så kan ingen neka en att göra digressioner, dylika som denna, ty rättigheten ligger grundad i *licentia prosaica*, prosatörernas *Magna Charta*. „Men jag pratar bort både tid och papper. Dessa onödiga rader kosta läsaren kanske en bankoskillning.“

Värdaste läsare, hvar var det vi voro sist? Jo, vid folkbristen. Denna borde dock hushållnings-sällskaperna eller akademien för de fria konsterna kunna afhjelpa. Tyst! ett förträffligt projekt faller mig i hufvudet. Kunde jag blott få hit *krukhoppan* ifrån min 1833 års Freja, så skulle väl min förlägenhet snart vara häfven. Jag tviflar ej på, att ju menniskor ännu vore färdiga att hoppa i den, liksom den sköna fröken var, som jag omtalte; ty alldenstund hon for af dit, utan orsak och genast, så måste väl äfven nu inga orsaker behöfvas, för att åstad-

komma följder, der denna kruka är. Den förträffliga passoppen kunde på detta sätt få en hel laddning diverse personer, och komma i sporrsträck med hela frakten till mig. Sapperment! På bordet vid min dörr står ju en kruka med vatten. Jag kunde ju se bedröfvad ut, som gossen i min saga, kanske kukan började tala till mig, såsom hans gjorde. Se, så! nu ser jag hängfärdigt sorglig ut. — —

Krukan.

Hvarföre gråter du min lilla vän?

O, här måste jag ju lida brist på allting och är ej i stånd ens, att få hit farbror Mårten för min 1834 års Freja.

Krukan.

Det skall jag nog afhjelpa.

Se man på! *Det var f—n sad Filén.* Jag ville knappt tro att något sådant vore möjligt. Men hör jag ej hennas steg i trapporna redan? Hon kommer tillbaka.

Farbror Mårten.

Uff! uff! Den förbannade kukan. Bäst jag stiger in i henne och vet af ingenting, börjar hon skala af, så att jag fått mig en andtäppa på halsen af skumpningen. Uff! uff! ödmjuka tjenare! —

Sitt ner min herre; jag hinner för närvarande ej med er; jag måste se ängslig ut.

Krukan.

Hvarföre ser du så bedröfvad ut?

Jag har ju för litet folk till min roman.

Krukan.

Det skall jag nog skaffa råd för.

Godt, godt! Hon flyger af, så att man knappast ser skymten af henne. — Nu, min herre, hvad säger ni derom? Jag har tänkt bruka er i min Freja.

Farbror Mårten.

Himmelen förskone! Jag är ju en visa i hvar mans mun förut redan, ända sedan Stockholms-Posten fick mig i klorna. Jag var dock hos honom en ärlig rofgubbe blott; men Gud vet hvad ni vill göra af mig, en försupen Mollberg, en fosforist, en utspelad major, en dåre, en tjuf? — — Himmelen bevare mig, uff! uff!

Menniskan vet ej sina tillkommande öden, och det är bäst, att finna sig i dem, så de glada, som de bittra. Men hvad hör jag för ett skrål i trap-porna? Krukan är här.

Röster utanför dörren.

Låt bli mig, låt bli mig, herre; är ni galen? Rif mig inte! Kyss mig inte! — — —

Kors, ett helt älskande sällskap! Hvarifrån har jag äran emottaga er mina damer?

Damerna.

Skola vi svara poetiskt eller prosaiskt?

Svaren på ren prosa, ty jag har ej tid att höra vidlyftiga explikationer.

Damerna.

Från spinnhuset. — Vi hoppade in i den der fördömda krukan, och vips flög hon af öfver stakett och stängslen och skyndade hit.

Hvad har jag då att tacka för lyckan af herrarnes bekantskap?

Herrarne.

Vi sågo sällskapet i krukan och hoppade in med. —

Men hvad är det för ett upptåg att så der ligga på knä, hela raden. Kunnen I då icke vänta, tills romanen börjas? Hvad menen I damerna skola säga om en sådan djerfhet? I första ögonblicket! Utan att hafva sett hvarandra förut! —

Gunstige läsare, blif ej förskräckt. Jag lofvar vid min auktorliga ära, att här allt skall gå anständigt och skickligt till. Jag svär till och med att låta hvar och en af dessa sex herrar dö af en hopplös och obesvarad kärlek. Naturenligheten fordrar det ovilkorligt. Ty då jag i min förra Freja lät tre de allrasötaste fröknar, dem jag både ville och borde måla såsom bildade, täcka och oskyldiga, mötas för första gången af tre unga fänrikar, vid återkomsten från ett bad, och på fläcken besvara deras knäfall med en kärleksförklaring, och sedermera ganska noga akta, att foglarna ej skulle undslippa dem; så kom det deraf, att de voro tre. Tre skulle naturligtvis, såsom jag förr förklarar, vara vida lättfärdigare än en; derföre gick det som det gick; men förhållandet blir åter helt annat nu; ty älskarinnorna i 1834 års Freja äro sex. Hvad en i tidens längd möjligen kunde bevekas till, tre åter genast vilja, det vill, när de äro sex, i evighet ingen. På denna djupa naturfilosofi hvilat nu hela kuuten och upplösningen i 1834 års Freja, som du skall få se. Derföre tå-

lamod, och alldeles ingen solfjäder fram! Men nu får jag lof att bli ängslig igen. — —

Krukan.

Hvad går åt dig, arma poet?

Jag äger ju inga tankar för min roman.

Krukan.

Det skall jag nog afhjelpa, ehuru det kan dröja någon timme, ty det är lång väg till Danviken.

Nu är jag riktigt otålig, läsaren likaledes, gissar jag. O, att den långa, stygga, tråkiga timmen vore sin väg! Skola vi lägga patians tillsammans? Jag förmår hvarken äta, dricka eller sofva af idel väntan. Nå, fröjde själen, timmen är förbi. Krukan hörs redan pusta vid dörren; nu träder hon in, svettig, uppblåst och blodröd af strapaseringen. Välkommen, välkommen, min ödmjukaste tjenare! Kors, en hel skeppsladdning med tankar, inlagda i flaskor, buteljer, askar, dosor, strutar och konvoluter med bladguld omkring, som ryttmästarens skrapade näsa. Låt oss examinera en och annan. Du, min vän, hvad har du på etiketten? *Korpen är hvit*. En humoristisk baddare! Ypperligt! Än du då? *Surr surreri surr*. Tanken är målande. Ett gäsande mjöd, en surrande bisvärm, en murrande katt, ett pokulerande sällskap — allt uttryckes genom denna enda tanke. Låt oss gå vidare; hvad har du? *Tirliti tirliti, tralala tralala, hej hoppsan och hejsan hurra*. Den och den! Jag kan ju få ett helt skaldestycke af dessa enda tankar. — Nå hvad säger du då, lilla bytinge, som lagt dig allrahögst der? Har du någon

etikett qvar? Hvad pocker! *Jag är Dahlgren.* — Du är hin heller! Den är mig en munter gök den, det måste jag säga! Vidare i texten, Hvad säger du der? *Sum, sum, dinglidang! Brum, brum, dinglidang! Hu, hi, plingliplang! Lu, lu, li, ding dang!* Det der är ju min egen vind! En skamlös stöld ur mina år 1828 utgifna Ungdoms-skrifter, sednare delen, pag. 100, nederst på sidan. Kratsch! Så gör man med slika kompilationer. — Vidare, du då? *Stockholms-Posten* är *dum*. Godt! Det kan sägas om, fast jag sagt det en gång förut. Det är ett ord, som publiken hör gerna i dessa tider.

Men nu får jag lof att göra ett litet öfverslag, för att se åt, hvad jag kan ha af förra besparingar att vinka på vid förefallande behof. Pro primo, har jag af gammalt i mina 1828 års Ungdoms-skrifter ett st. *bingbinglibing*, ett d:o *dingliding*, båda på sidan 101; ej mindre har jag på sid. 165, i förra delen, att tillgripa böljor, som låta *tralala*; dito på dito ekon, som svara *tralala*; d:o på samma sida en vind, passande för vikar särskildt, som uttrycker sig: *vyss, vyss, tripp, tripp*; så har jag ett troll derstädes, pag. 102, som jag kan vid behof få att låta *rasch, rasch, scha, scha* och *pollola*; åtminstone vägrade det ej på besagda ställe att ge dessa ljudeliga tankar ifrån sig; så har jag elfvor i mernämnda skrifter, pag. 15, sednare delen, hvilka behändigt fylla en rad med: *hohu, hohu, tillihu!* vidare en ifrån Hagalund hemtad tupp, på samma sida, som med karakter och andragande: *kukeliku!* fyller två rader väl; så finner jag, pag. 67, i andra delen, en mängd saker ordnade

gerad efter hvarandra, som kunna vara goda nog att plocka ut bitar af; de äro: *rosorna, klipporna, ängarne, dalarne, kullarne, foglarne, vågorna, ekarne, björkarne, skyarne*, i synnerhet om det gäller att skrifva vers, ty hvart och ett af dessa ord har fyllt och fyller troligen ännu med heder sin rad; i förra delen pag. 171, hittar jag *kratsch*; *kratsch* finnes också pag. 172; d:o en förträffelig vallhornston: *tu lu lu! tu lu lu!* pag. 166, har jag *vindars* och *blå-klockors bing*, att ihågkommas, då jag råkat sluta någon vers med *kring*; d:o ljuder det *kyp, kyp, kyp* från hvarje sten på sid. 28, d:o på d:o *sum, sum, sum* från hvarje gren; det förra behöfver jag blott sätta *are* till, så får jag *kypare*, det sednare blir, med det lätt tillagda *ma*, *summa*, och sålunda kan det i min roman ej bli brist, hvarken på fluidum eller betalning, oberäknadt alla andra fördelar af dessa tanke-läten; dazzu har jag *tili tili*, noch *krak, krak, krak, krax!* noch *en sjö, som är en dummer jös*; utom en ändlös reservtropp af *la-laer, tra-traer, scha-schaer, dingler, dangler, Mulpher och Marcolpher*; så att, när jag rätt betänker saken, det icke kan bli så svårt, att få ihop ett par hundra sidor. Adde den sist ankomna lasten, hvilken borde bilda det nya och originella i arbetet; ehuru, om jag skall dömma efter den nyss anställda förflugna inventeringen, jag har skälig anledning att misstänka, det Danviks-laddningen bestode, till det mesta, af oblygt kompilerade satser ur mina egna skrifter. Vare härmed huru som helst, är jag färdig att gripa mig an nu.

Mitt herrskap, herrar och damer, som skall kom-

ma att bistå mig med edra personer i denna kamp, säg mig i hvilken årstid ni vill ha handlingen placerad? Vår eller höst ville jag föreslå. I den förra årstiden vaknar naturen, i den sednare går hon till sängs. I hvardera upprymmes sinnet och stämmas till kärlek. För att relevera hvarderas egenskaper och lätta ert val, så vill jag stämma upp här, impromptu, först en vår- sedan en höstsång. Gifven akt!

Nu är vintern sin kos,
Och med sippa och ros,
Och med fröjd och begär,
Är han ändtligen här,
Den förtjusande vår.
Hjertat bultar och slår,
Hej hoppsan och hejsan, gutår!

Su-su-sus — su-su-sus!
Hvilket sorlande brus
Mellan buskar och fjäll!
Hvilken dag, hvilken qväll!
Mellan bäckarnas språng,
Hvilket ljud, hvilken sång!
Hej hoppsan och hejsan, plingplång!

Su-su-sum su-su-sum!
Kors, hvad luften är ljum!
Kors, af bin hvilket surr,
Hvilket brummande murr!
Sköna zephyr, hur så?
Nätta herre, hva-ba?
Hej hoppsan och hejsan, hurra!

Tirliti! tirliti!
 Ljufva lärka, så fri,
 Under skyarna der!
 Hit med glaset, mon frère!
 Ej medalj, pris och rang,
 Men hur ljufligt hon sang!
 Hej hoppsan och hejsan, plingplang!

Ku-ku-kukeliku!
 Ändå tuppen med fru!
 Hur kavater och nätt,
 Hvilken ståtelig sprätt!
 En sultan i sitt hus,
 Under vårsol och ljus.
 Hej hoppsan och hejsan, burdus!

Kra-kra-kra-kra-kra-krax!
 Det var icke en lax
 Det var kråkan, som skrek.
 Fram med porter och stek!
 Fram med paltar också! —
 Denna vers slapp jag så.
 Hej hoppsan och hejsan, gå på!

Klang-klingeli-kling!
 Hela laget omkring!
 Hin i krogar och hål,
 Recensenter och skrål.
 I den grönskande vår,
 Hjertat jublande slår.
 Hej hoppsan och hejsan, gutår!

Tuli-tu, tulitu!

Lilla qvitterska du,

På den gungande gren!

Sicken en, sicken en!

La-la-la, lalala,

Tra-la-la, tralala,

Hej hoppsan och hejsan, hurra!

Ku-ku-ku-ku-ku-ku!

Ku-ku-ku-keliku!

Su-su-surreri surr!

Mu-mu-murreri murr!

Uff, uff! puff, puff! Hoho, kratsch! Hoho, platsch!

Det var d-n te sats!

Klappa händren! Hej hoppsan, klitsch, klatsch!

Pa pe pi po pu py!

Hvad den tonen är ny!

La le li lo lu lång!

Hvad är detta för sång?

Nö-nö-nöff, nö-nö-nöff!

Är det här à la bœuf?

Oui!!! Oui!!!

Mina vänner, hvad synes eder, skulle det duga att uppträda under våren? Hörden I huru ljust lärkan tirlitiade, tuppen kukelikuade, och den lilla qvitterskan sjöng tulitu? Hvad var det icke i öfrigt för ett surr-surrande, murr-murrande, pa-pe-piande och la-le-liande, så att man kan säga, att hela naturen bestod af idel läten? Vi skola nu pröfva hösten. Jag vågar ej lita på att min förmåga att improvisera skall vara outtömlig. Vid förefallande behof vill jag derföre låna

ett och annat ur mina förra arbeten; men för att vara ärlig, skall jag noggranneligt antyda det förut sagda genom en så kallad spärrad röst. Hör! hör!

Nu är hösten här.

Bröder, jag svär,

Värre krabat

Finns ej i någon stat.

Se, hur sin regnkappa grå

Han drager uppå!

Ut skall han gå

Med hela sitt skrå,

Vindar och stormar och åskor och snö:

Sommarn är dö';

Alla dess blommor ä' strödda omkring,

I ring,

Blifna till ingenting.

Blåklockan klämtar ej mer bingbing;

Krossad är hon med allt hvad henne blef gifvet;

Se, så är naturen, så är menskolifvet.

Kratsch!

Nu gaf han sin första stöt.

Hej, hvad gemöt!

Se, vid hans sida rider ett troll!

Hör, hur det ropar på håll:

Rasch, rasch!

Se, på en ekorre det rider galant;

Hvar stal det denna häst af en skalds adjutant? *)

Scha, sch!

---

*) Uppenbarligen var det samma ekorre, som min adjutant, dvergen, begagnade till att rida på, då jag, vid till-

Hör hur det skriker bland skogar och fjäll:

Nu hoppa så snäll,

Du gångare god,

I ett hurtigt mod.

Scha! Scha!

Låt det gå,

Hoppa på,

Ned och opp

Opp och ned,

I galopp,

Öfver stockar och led.

Pollola!

Ingen rast, ingen ro,

Öfver berg, öfver mo,

Scha! Scha!

Låt det gå,

Hoppa på,

Ned och opp,

I galopp,

I ett ljungande mod,

Du gångare god! —

Se, der ilar en vind,

Svartmuskig om kind,

Nyss var han in på en krog,

Der några supar han tog,

Sprang genom fönstret in och ut,

Lärde sig några ord rotväliska till slut.

Hör hur han talar med klang:

---

fället af hr Atterboms återkomst, hade den äran att kom-
mendera tallar och granar. (Under sjungandet gjord an-
märkning.)

Sum sum dinglidang!

Brum brum dinglidang!

Hu hi pingliplang!

Luhuli dingdang!

Hu, jag blir bang och förskräcker:

Sällan talar en vind, om han ej är knäckter.

Plang!

Der slog han in vårt fönster — det sang.

Strunt! strunt! Låt det gå,

Friskt upp, låt oss slå,

Slå i, khunka på!

I morgon, hå! hå!

Kanske redan då,

Vi ligga om kinden helt kalla och blå.

Älskelige bröder, skola vi nu sluta? Nej platt icke! Hvad? Skola vi afbryta vår sång, för det att höstvindens tenorstämman vill sjunga solo i den murkade koncertsalen naturen, der alla ljuskronor äro utblåsta, och regnet basar in genom tak och vägar? Skola vi hålla våra hjernors ångskepp, tankarne, hemma för att vänta bättre väder? Nej, må vi låta punschens ångor drifva maskineriet, och friskt skall det bära af i den gränslösa rymden, medan sucken stelnar i gapet på Norrström, vofflorna frysa fast i månglerskornas korgar, böckerna klappa tändren i herr magister Wiborgs boklåda vid Storkyrko-brinken, och Valerii fluga domnar. *Pharaonerna må under tiden drifva sitt spel, bäst de gitta och glädja sig åt sina egyptiska trollkarlar. När det är mörkt i förstockade hjertan, lyser poesiens*

sol klar öfver de rena själar, som öppnat sig för något högre, än det timmeliga, och fröjda sig med de glada, och hafva en tår för de sorgbundna, som andas i en friare luft, och ej bäfva, när mordengeln utsträckt sin lia, för att afmäja de torra qvistarna och det föraktliga ogräset på jorden. Hvad tyckes, käre vänner! Författaren har in petto ett dylikt verk som detta, men mycket värre!

Ras, ras, ras!

Bara jag kommer på min rätta bas!

Kratsch!

Der ha vi åskan burdus!

Behöfs mer, behöfs mer

Af båd' dunder och ljus,

Kan det fås, som man ser?

Se blott molnet *med brakande knot,*

Hur det stöter emot

Både skogar och fjäll,

Med en skakande skräll;

Det ljungar,

Det haglar,

Det öppnar de blixtrande ögon. — Kratsch!

Der en blixtrande pil

Kommer, sänd uppå stormarnas il,

Och vågen skakar sin mahn,

Och bergen skälfva som på en tråd;

Kratsch!

Der störta ramlande torn och hållar i sjön;

Hvilket brak, hvilket dön!

Tyst, tyst; nu det tystnar. — — Jo pytt.

Det skall börja på nytt,

Jag skall säga det till,

Ifall bröderna blott och publiken det vill.

Nu några ord, mine älskelige! *Icke af Stockholms-Posten, som sjelf är ett naturens misstag, men af förnuftigt folk har auktor förnummit, att ett och annat stycke i den första delen bort utdömmas; detta skall i den nästa år utkommande upplagan rättas. Härmed är ej sagdt, att man tänker glädja den svenska publiken med hopp om någon afbön för „litterära pojkestreck.“ Den nesan skall aldrig auktor ha på sin graf, att hafva ingått något jemkningssystem. Nej tvärtom!*

Det smattrar,

Det knattrar,

Det piper, det sqvalar, det gräter ur skyn;

Och solen,

Vid polen,

I dimmorna svedes och bleknar om hyn.

Hvad är att göra?

Sig låta insnöra

I varg och i björn,

Och sen i ett hörn

Qvintilera,

Och dinera,

Och supera;

Nej san sad' jag:

Hellre i dag,

Stora och små,

Ut att se på

Vattnet, som skenar

Utför rännstenar,

Uppå Norrmalm,
 Än under skallar,
 Än genom tullar,
 Med sig det rullar
 Stickor och halm.
 Molnens gråa segel stormen vrider.
 Straxt hörs det rinna
 På man och qvinna,
 På tobak och lider,
 På excellenser,
 Notariers expenser,
 Och mycket mera,
 Som jag icke här hinner specificera. —
 Hu, hvad det gloppar
 Vått ifrån himlen på land och på sjö!
 Hu hvad det stoppar
 Näsan och öronen fulla med snö!
 Oktober du rasar,
 Plask! Der föll en käring omkull,
 Just vid Norr-tull.
 Uff, skall man hänga då läppen så der,
 Gråta och lipa vid minsta besvär;
 Stig opp, ma chère!
 Kratsch! Nu slog åskan sin yttersta knall:
 Så är denna visan all.

Mina vänner, en sådan buse är hösten, För utrymmets skull gjorde jag sången så kort som möjligt; men jag försäkrar er, att jag hvad stund som helst kunde fortsätta den. Jag erbjöd också derföre mer af både *dunder och ljus* på något ställe i skaldestycket; men så vida ingen behagade taga för sig,

lät jag det bero dervid. Säkert är äfven, att, om jag velat ge mig i någon ordvexling med den beskänkta vinden, hade den ej varit så fåordig som den var; ty den tycktes ha fullt allvar att tala denna gång, och att tala med eftertryck. Än regnskuren då, som föll på *tobak och lider, på excellenser, notariers expenser* etc.? När i evighet hade jag hunnit räkna opp allt, hvad den föll på, alldenstund den visserligen sträckte sig öfver Stockholm, och i min makt stått, att låta den *basa* öfver hela Sverige? Att icke tala om *trollet*, som ej sade på eget tungomål mer, än några *rascher, schaer* och det välljudande *pollola*. Min sångmö har gifvit mig ordböcker i fickformat, beqväma att bära på sig, öfver en hop naturspråk, såsom troll-språk, vatten-språk, fogel-språk, däggande-djurs-språk, m. fl., som icke talas af mennisko-tunga; jag blygs att icke kunna nämna fisk-språk med ibland de andra, men det är visst, att jag ingen ordbok i nämnda språk fått, oaktadt hennes förnyade löften. — min sångmö, säger jag, har gifvit mig allt detta; hade det då varit svårt att ge trollet en större copia verborum? Jag försäkrar att det enda lexikon öfver trollspråket är ordrikare än alla lefvande och döda menniskospåk tillsammantagna; och änskönt jag ej förstår det väl ännu, kan jag dock läsa det innantill perfekt, såvida det begagnar det allmänna engelska alfabetet. Men, mitt herrskap, förlåt mig denna digression. Ni har nu sett såväl våren som hösten och kan välja. Hvad som är klart i frågan, är, att om man vill älska höstetiden, måste man ha tak öfver hufvudet. Jag läser

i edra anleten utslaget: våren! Ack, den gudomliga våren, denna naturens kyska rosenfest, med sina vestanvindar, sin oskuld, sina kupidoner och sin lifvande sol! Basta! En sak faller mig in. Rummet, rummet, der handlingen skall för sig gå, hvar få vi det? Pönera, mina damer, edert förra logis? Nej, det behagar icke. Nå, varom obekymrade. Herrarna kunna vika in på ett värdshus så länge, damerna göra en tur i det gröna, och farbror Mårten sätter sig ned på en gästgifvaregård nära staden. För det öfriga vill jag sörja.

Farbror Mårten.

Jag vill äga stället, eljest ber jag att bli entledigad.

Herrarna.

Varor skall auktor bestå oss, emedan han uppehåller oss på värdshuset; ty vi akta icke att sitta der med torra munnar.

Damerna.

Vi vilja försöka bli herdinnor, att fördrifva tiden; auktor måste skaffa oss får. — —

Läsaren hör, hvilka pretentioner de göra, och kan deraf dömma, huru godt det är att i dessa tider vara auktor. Man säger, att geniet åtföljes af fattigdomen; men är det att undra på, då man vet att författaren ofta får lof att kläda rocken af sig, för att gifva den åt en person i sin skrift? Eller finns det i allmänhet någon, som med färre tillgångar har flere att underhålla än en författare? Dock för att icke bedraga din väntan, upplyste gynnare, vill jag gripa

mig an, och bestå efter råd och lägenhet; att jag en gång måtte få börja romanen. Den skall heta:

Sex resande herrars bedröfliga öde, hvilka för en olycklig och hopplös kärlek hängde sig samfält med samma rep och på samma krok.

Det var ett gladt lif på värdshuset *Gyllene Kannan*. Majqvällens vänliga sol blickade som en rodande nymf in genom de öppnade fönstren, och den rödbrusige kyparen och bufetten med alla dess konfektburkar och likörflaskor, kantiner och kinesiska bålar summo i ett haf af guld. Ur ett sidorum hördes i ljuf vexling hymnerna: gutår! och kör!, och emellan tärningarnas skrammel och glasens klang förnam man, då och då, från en aflägsen gränd, några domnande flöjt-toner af *Broder-liderlig*. Vid ett af de många med vaxduk beklädda borden i bufettsalen suto sex herrar, på tallrikarne framför dem lågo några knäckta ägg, en fluga surrade i halsen på den tömda porterbuteljen, tre eller fyra dylika hade samlat sig kring ett medelhaf af fluidum på duken, hvori man såg en omstjelpt strösked. En af sällskapet var värd för minuten. Han hade fyllt de öfrigas glas och slog som bäst på botten af den omvända flaskan tre starka slag, för att skaka i sitt eget den sista droppen af Gula Lacket.

Hvad heta de? Hvilka äro de? De sex herrarna, säg? Hvad landsmän, säg? Min Gud! Tålmod, käre läsare! När jag fått veta det sjelf, skall jag visst meddela det; nu är jag likaså okunnig derom som någonsin du. Har du läst Euclides? Se, huru

lätt han har att veta namn! Visa mig en punkt, som han ej benämner. En heter A, en annan B, o. s. v., ja, det argaste af allt är, att mathematici ropa på radikalt okände passagerare och kalla dem X. Vågar jag, som redan i 1833 års Freja införde två trianglar, A, B, C, och D, E, F, ännu komma fram med dylikt, och det, innan jag hört alla mina recensenters utslag? Dock, jag vågar det. Min läsare, jag får den äran presentera för dig, i herrarna vid bordet, polygonen A, B, C, D, E, F, och hoppas du snart skall få göra sagde polygons närmare bekantskap.

„Det är dock skönt“, ropade A, och förde handen till det blinkande glaset. „det är dock skönt, bröder, när Majs och livvets solar i förening stråla på vårt hjerta, när blodet strömmar som en vårflod genom de varma ådrorna, och känslorna som fjärilar svärma omkring bland vestanvindar och blommor. Hurra för ungdomen, hurra för kärleken, hurra för våren! Dricken bröder! Tömmen edra glas och hören se'n till ett blänkande förslag. Gode herrar, se så, till sista droppen! Mine bröder, tron I, att jag någonsin tänkt på att gifta mig? Jo, vid himmelen har jag icke det. Men en dåre är den, som rusar åstad blindvis och ensam. Vi äro här sex unga, ras-ska män, låtom oss göra ett kontrakt. Vi välja ut sex de rikaste och, om möjligt, vackraste flickor, enkor eller käringar i landet. Märken noga: skönheten är det andra, och ingen skönhet får uppskattas högre än till tio tusende i riksgälds. Derpå draga vi lott. Med lottsedeln öppnad i handen, svär hvar

och en sedan en ed, att med all ifver, efter bästa förstånd, söka vinna till brud den, som sedeln utvisar, hon må vara ful eller vacker, femtonårig eller åttatioårig, engel eller troll, hedning eller kristen. Misslyckas frieriet för alla, så omkastas lotterna, och nytt försök göres. Lyckas det åter för en eller flere, så delas kapitalerna jemnt emellan alla; men bruden blir fästmannens ensak, ehö hon vara må. Hvad synes eder?“ — — „Kypare! hit med en butelj champagne“, ropade B, full af förtjusning, „förslaget är värdt guld. I afton öfverlagdt, och i morgon sitta vi i schäsarna, bröder.“ Topp! skreko alla; och kyparen, som med fyra mystiska skakningar i hemlighet gifvit champagnen lif, framkom undan disken med skatten och ställde, med ljuft leende mun, buteljen på bordet. Kratsch! och den fjetterande stråltrådsbojan sprang för ett hugg med bordsknifven; puff! och korken spratt upp mot taket, och föll ned i en ärlig borgares ölglas, som han just förde till munnen, så att krås och kinder öfverstänktes med fradga. Hurra och vivat! Ingen ängslig fanns på värdshuset *Gyllene Kannan*, den gyllene Majqvällen, då det gyllene giftermålsförslaget uppgjordes der. —

Solen hade följande dag redan tillryggalagt en tredjedel af sin luftseglarbana, vädret var ljumt och qvalmigt, gatorna hvimlade af gående, stående, pulstande, flåsande, åkande, ridande, gapande och begapade, vägarne dammade, skator skrattade, forsar och qvarnar brusade, skogar och lundar susade, och lärkan *tio-tiodrilliliserade* i den blåa skyn. I ett

prunkande tåg såg man sex herrar, med gröna kasketter och flor för ögonen, lemna staden, och med svingande piskor jaga framåt landsvägen likaså många utmärglade åkarkampar, som med tillvand andakt och oförändradt lopp gjorde sin tjänst framför de prydligt lackerade ensitsiga schäsarne.

Min läsare, jag får väl lof att kila af förut, att se huru det står till på gästgifvaregården? — Farbror Mårten hade frukosterat nyss och satt välbehållen i nattrock och dito mössa vid det öppna fönstret, kikande utåt landsvägen och öfverskådande åkrar, ängar och gods. Näst podagran besvärade honom en näsvis geting, som farit vilse in i rummet och brummande svärmade kring hans öron, sökande sig väg ut. „Är det icke förbannadt, nu hafva svinen åter brutit sig in i potateslandet och gräfva upp alla sängarna. Anders! Jaga svinen ur täppan dernere vid ån. Hur är det med hållpojkarne? Har reserven kommit? Fördömme mej, skymmeln kommer ur stallet i dag; det sätter jag p före. Schas, din sakramenskade galhals, din hönsförförare! Hvad har du i ärtlandet att göra? Skref den der tjocka herrn i dagboken, Petter? Himmel och h—! Der har Galant slitit sig lös och grasserar midt i fårskocken. Gå och tag fast kanaljen, slå benen af kanaljen, hör du, jag säger dig till, bind honom fast vid kojan, så att halsen går af kanaljen! Hvert sju tusan ha slinkorna sprungit alla; se de inte bättre efter hjorden? Håller jag mig för ro skull sex dylika grytplundrerskor?“ — Gubben är knarrig, som läsaren hör, låt oss lemna honom. —

De sex grytplundrerskorna, den tjugusande polygonen X, Y, Z, Å, Ä, Ö, som var det oskyldiga föremålet för farbrors sista bittra utfall, satt och band blomsterkransar af häggblommor, sippor och vifvor nära vägen i en park full af somnade vestanvindar och dofter. En källa sorlade vid herdinnornas fötter, en bofink qvittrade sorgligt i toppen af en öfverhängande björk, och flög ibland skrämd och klagande kring grenen, der han gjort sitt bo, långt upp i skogen skrek en hackspik, och i en tall nära källan knackade en ekorre på en kott. Ej ett löf rördes. Naturen syntes lik ett älskande, brinnande hjerta, som väntar på en just nu förklarad kärlek och ej vågar draga ett andedrag. Lunden var ett tempel, dit legioner af englar nedstigit, för att på altaren af blomsterkalkar offra ångande vällukter. Det var så skönt, det var så ljust, det var så tyst; man hade kunnat höra fjärilns kyssar, man hade kunnat höra ett rördt och andaktsfullt hjertas slag; det var en morgon sådan som Edens första sabbat, full af oskuld, salighet och lugn. — „Tvi! Jag ger tinnor tusan ett sådant här herdinneskap“, utropade den sköna X och slängde den halfbundna kransen ifrån sig. Hvad sjutton den och den! Räntar det att sitta här och valla farbror Mårtens får, att dricka vatten och höra fogelpip? Hellre går jag tillbaka till spinnhuset. Alla resande ha dessutom så brådtom här, att man ju knappt hinner se skymten af dem.“ — „Ack! de gyllene qvällarne i staden!“ svarade Y. „I staden!“ ropade Z. „Ack, i staden, i staden!“ ljöd det från hela polygonens läppar.

Burulurum, burulurum! Se, hvilket moln af damm på vägen, hör hvilket bullrande af kärrhjul, hvilket knackande, piskande, snärtande, smällande och hojtande! Hejsan! och hoppsan! Tåget anlände. Ögonblickligt hejdades schäsarne i farten. Himmel! ropes ur den första; hvilka herdinnor! ur den andra; hvilka englar! ur den tredje; bröder! ur den fjerde; vi hoppa ned till dem! ur den femte; topp! ur den sjette; och med ett språng stod hela polygonen A, B, C, D, E, F på marken, kastade tillbaka floren, ordnade kragarna, slog dammet af stöflarna, hviftade bort några näsvisa brömsar och låg för polygonen X, Y, Z, Å, Ä, Ö:s fötter. *Jag*, sade A; *ger*, sade X; *er*, sade A; *f-n*, sade X. „Jag ger er f-n!“ ropade med en mun hela polygonen X, Y, Z, Å, Ä, Ö. „Näsvisa bytingar! Är det skick att bära sig så gement åt mot anständiga fruntimmer? Man kan veta litet hut!“ —

Gudomliga kärlek! Du är icke född för jorden; hvar skola dina himmelska drömmar sannas? Älskande, olyckliga, försmådda, besvikna hjertan! Taggen piskorna i handen och sitten opp igen och åken för den och den; ty I ägen intet hopp mer. —

Solen stod på sin höjd; på gästgifvaregården sträckte sig makligt en hop bonddrängar på en halfgrön gräsplan i dess brännande strålar; några kycklingar pickade korn vid deras fötter; en skara runda grisar snusade kring deras hufvuden; på kryddgårdsplanket gol tuppen hest: kukeliku! En hållpojke satt insomnad på förstugutrappan, och vände i höjden en gapande mun, kring hvilken en tallös svärm flugor,

myggor och brömsar surrade. Då och då ryste han på sig och skrapade sig dels på läpparna, dels i hufvudet. Galant låg vid hundkojan med rinnande ögon, skakade hufvudet och såg från solen. Vid stalldörren nära intill syntes tre löddriga kampar bundna; de slogo omkring sig med svansarna, fnyste och stampade oupphörligt. På landsvägen i nejden knarrade en grind. Söta herre en slant, en slant, en slant! — Hofvar dånade, kärrhjul skramlade, det resande sällskapet åkte in på gården.

Farbror Mårten syntes på trappan. „Befalla herrarna hästar?“ — „Drag för tusan d—r!“ — „Är det eljest något, hvarmed jag kan tjena?“ — „Skaffa hit ett rep!“ — „Anders, skaffa herrarna ett bastant rep, hör du det.“ — De resande gingo in i gästrummet. Anders hemtade repet och gick. „Bröder“, sade A, „här har vi det som skall hjälpa oss från våra qval.“ —

Ett bord ställdes fram på golfvet, repet fästes vid en krok, ärnad att uppbära brödstänger, snaran gjordes, vidgades och afpassades; polygonen stack in sina hufvuden, bordet sparkades omkull. — Läsare, fly, fly! De hänga der allesamman.

(Medhjelparen uppträder.)

Det nya

GALLARHORNET.

Tidning för Litteratur och Konst.

N:o 2. 1833.

den 12 Jan.

DEDIKATION.

Om med snart försvunna toner
 Dig min blyga sångmö när,
 Der bland Pindens gyllne throner
 Du vid diktens källa står;
 O, så hör min bön, — förunna
 Mig din lyras skatt en gång!
 Hjelp mig du, att jag må kunna
 Sjunga dig en värdig sång!

Kunde jag uti mitt qvåde
 Foga allt, som du det fogar:
*Bord och bräde, säng och släde,
 Kor och kattor, stop och plogar,
 Grytor, mattor, stall och logar,
 Skåp som smäller, gris som gnäller,
 Måndag, tisdag, onsdag, torsdag,
 Fredag, lördag; hej, om söndag. — — —*

Chorus.

Men hvem liknar dig i sprången,
 I din lyras djerfva ton?
 Hvem är fri, som du, i sången,
 Så från rim som från reson?

Kunde jag din bölja vara,
 Hvilken ljuder: *tralala!*
 Vore jag ditt eko bara,
 Hvilket svarar: *tralala!*
 Sjöng jag som din vind i viken:
Tripp-tripp-tripp och vyss-vyss-vyss!
 Jag försmådde kungarikén,
 Konung, vid din sångmö's kyss.

Målar du borgmästarns näsa,
 Tycks man stängas af hans horn;
 Följs du på din finska resa,
 Svär man i sitt väderkorn;
 När du regnar, när du platschar,
 Drar man gerna kapprock på;
 Men när åskande du kratschar,
 Signar man och räds ändå.

Chorus.

Men hvem liknar &c.

Filolog, när stormen susar,
 Tolkar du hans språk med: *kras!*
 Siare, när Jofur snusar,
 Vet du, att han nyser: *tjas!*
 Hvarje årstids skick, naturskald,

I din sång man hör och ser;
 Alla väsens läten, djurskald,
 Känner du och återger.

Luftbalongisk, kan du unna
 Schellings tropp i skyn ett mål;
 Lurendrejisk, i en tunna
 För du in, bland korf, Jean Paul;
 Pastoralisk, strör du skinkor
 Öfver hela Småland ut,
 Och trollstafvisk, gamla slinkor
 För till Paphos' ö till slut.

Chorus.

Men hvem liknar &c.

Hel dig skald! Besjung naturen
 Med det tungomål hon fått,
 Qvittra med en sparf i buren,
 Och med grisen grymta blott!
 Surra med ett mjöd, som gåser,
 Hvina med en storm i ras,
 Och med åskans vigg, som fräser,
 Kratscha alla öron kras!

Chorus.

Ty hvem liknar dig i sprången,
 I din lyras djerfva ton?
 Hvem är fri, som du, i sången,
 Så från rim som från reson?

Freja, poetisk kalender för 1834. *)

Svenska litteraturen har åter fått glädja sig af ett nytt häfte af denna intressanta kalender. Skalden synes här, ännu rikare än vanligt, hafva gifvit sitt goda lynne luft, och stycket andas allt igenom den glädstigaste humor. Läsaren kunde hafva väntat att här återträffa personer från de första delarna af romanen och se deras öden utveckla sig; men med en lekande qvickhet har författaren äfven nu vetat att eludera denna väntan och spänna nyfikenheten. På ett sinnrikt sätt aflägsnar han möjligheten för den förut bekanta personalen att här uppträda, och begagnar en tjensteande, krukhoppän, att skaffa sig ny uppsättning af folk. Likaså sinnrikt inflätar han i den prosaiska berättelsen några poetiska stycken, en uppfinning, som vi ej varseblifvit i de förra häften. Hvad dessa sånger beträffar, kunna vi ej annat än anse skalden i dem hafva öfverträffat sig sjelf såsom naivt naturmålande. Den imitativa harmonien i dem är förvånande. Allt andas, lefver, talar, allt är mångfald, variation, med ett ord, sann poesi. Ett enda fel kunde man kanske förebrå den eljest förtjusande vårsången, att nemligen de två sista verserna äro nästan för mycket öfverlastade med obestämda ljud. Höstsången, med omvexlande vers och prosa, ett författaren eget manér, är full af glada,

---

*) Läsaren torde benäget ursäktas att vid nedanstående artikel en annan stilsort, än Gjallarhornets vanliga, genom ett misstag blifvit använd. — Red. af Gjallarhornet.

frappanta vändningar och glänsande allegorier och utmärker sig i öfrigt genom ledighet, rörlighet och objektiv sanning. Man kan anmärka, att dessa båda stycken i allmänhet äga en högre friskhet och färg än de uti 1833 års Freja införda och mera närma sig skaldens vanliga tonart. Den egentliga romanen i detta häfte med rubriken: *Sex resande herrars bedröfliga öde, hvilka för en obesvarad och hopplös kärlek hängde sig samfällt med samma rep och på samma krok*, ger redan genom sin titel tillkänna sin humoristiska anda. I lätta, luftiga drag och med mycken värma och hastighet för författaren den ganska enkla intrigen till sin upplösning. Ett muntert sjelfsvåld och ett spel med läsarens möjliga beräkningar röjes uti det hela såväl som i detaljerna. Man hade föreställt sig, att den qvinliga personalen, utgjord af sex flickor från ett mera tvetydigt ställe i staden, skulle varit ingenting mer än böjd att besvara älskarens hastiga och ögonblickliga kärleksförklaring. Men hvad händer! Med mycken resignation förkasta de bestämdt anbuden; och de förskjutne göra genom döden slut på sina qual. En bland författarens eminentaste sidor är utan tvifvel hans stora sjelfbeherrskning vid sublimare målningar. Han vet att med fantasiens hela trollkonst lyfta sig och läsaren till en stämning, då man likasom öfverströmmas af naturens och skönhetens idealer, och se'n ögonblickligt rycka fram med hvardagslifvets mest kontrasterande bilder. Flere dylika vändningar karakterisera äfven denna roman, och ge föredraget en sann humor. — Såsom en negativ för-

tjenst hos detta häfte ville vi anmärka, att det är mera än dess äldre syskon renadt från de i sjelfva verket oqvicka qvickheter, hvilkas uddar bildas af det plumpa, stötande och ibland verkligt smutsiga. Må detta icke anses såsom någon förebråelse; ingen senterar djupare än vi den lekande talangen hos författaren, liksom ingen är mera färdig att hålla honom räkning derföre. Man kan hjerteligen roa sig åt den gamla Stockholms-Postens utfall mot detta häfte. Gubben tycks just gripit sig an igen att recensera och fördömma, hvilket som vanligt haft den påföljd, att boken blott desto begärligare köpes.

Recensioner.

1. Snapphanarne, gammalt nytt om Skåne, från sjuttonde seklet, af O. K. Svenskt original i trenne delar.

Stockholm, 1831.

(H. M. 1832, N:o 27, 28.)

En svensk original-roman af det omfång, som den ofvan anmälda, måste påkalla uppmärksamhet, också om den ej kan tillfredsställa en högre fordran af konst, och i många afseenden lemnar mycket öfrigt att önska. Föga lärer något civiliseradt land varit eller vara så ofruktbart på romaner som Sverige; och svenska litteraturen kan dock med fog berömma sig af en odling åt de flesta öfriga håll, som täflar med de mest upplysta och bildade nationers.

Det arbete, hvarom här är fråga, följer den riktning Walter Scott gifvit romanen, och är, såsom alla de tallösa efterbildningarna af hans odödliga mästerstycken, half-historiskt. Tillståndet i Skåne vid Carl den 11:tes tid och under de krig, denne konung förde med Danmark, är ämnet för den historiska bearbetningen, en högre svensk-dansk familjs öden för de romantiska skildringarne i denna roman. Det viktigaste af det historiska elementet koncentrerar sig kring Snapphanarne, en mot Sveriges intres-

sen beväpnad hop af Skånes allmoge, hvars företag åter blifvit väckta och understödjas af den nyssnämnda familjens hufvud, generalen Liljenroos, som, ehuru bosatt i Sverige, är det danska partiet af själ och hjerta tillgifven. Med första delen upphöra Snapphanarnes ströfverier att ega betydighet, och de bortskymmas under fortgången af den andra, och framgent, genom det kring generalen och hans närmaste omgifning sig samlande intresset. De olyckliga följderne af dennes nit för Danmark och svenska vapnens öfvervigt begagnas till en del såsom grundval för byggnaden af intrigen och fortgången af en kärlekshandel mellan generalens dotter och en ung svensk officerare, på hvars idealiserande författaren synes hafva nedlagt sin yttersta ansträngning. — För att icke betaga läsaren nöjet af ovissheten om utgången, vill jag inskränka expositionen till det redan anförda, och blott framkasta några anmärkningar beträffande romanens plan och behandlingssätt.

Ett hufvudsakligt fel, hvaraf detta arbete, ej mindre än vida största delen af våra historiska romaner, besväras, är, att det historiska i densamma handteras blott i massor, så att händelsernas lif, nödvändighet och sanning lemnas helt och hållet oförklarade och åsidosatta. Härigenom kommer all vikt att ligga på händelsen allena; och händelsen är dock intet annat än en förkroppsligad oändlighet af motiver, och följaktligen, likasom en själlös kropp, utan betydelse och lif, om den ej af sina motiver genomströmmas och förklaras. Sättas nu, såsom fallet alltid är, enskilda intressen i konflikt med, om man så vill uttrycka sig,

liflösa tilldragelser, så kommer det högre att subordnera under det lägre, under ett intet, och resultaten blifva tröstlösa; då det likvisst är afgjort, att i naturen ingenting sker, som ej i kollektionen af motiver och följder har sin fullkomliga försoning. Det ligger således i djupet af en dylik framställning en sanningslöshet, som är otillfredsställande, då den skapar en skenbar lycka, sårande, då den vållar en, ehuru lika skenbar, olycka.

Exempelvis må här anmärkas den i första delen förekommande obehagligt vilda scen, der de af ett parti Snapphanar fångne svenske officerarne förgöras, utan att i motiverna till händelsen något betydelsefullt förut releverats, som segrande blefve kvar efter offrens sinliga förstöring. Det är lätt att inse hvad som bestämt författaren till att anbringa denna målning, den omständighet nemligen, att historien och erfarenheten bevittna en detta och hvarje dylikt ströfparti egen grymhet, som borde åskådliggöras; men likaså lätt skall hvar och en finna, huru falsk en sådan tafla är, och huru litet verkligheten med sin förödelse och sin seger, sin ryslighet och sin inneboende tröst genom densamma är träffad. Öfverallt i arbetet röjer sig ett godtycke, som från sin af några historiska data bevakade skuggthron, likt ett blindt öde, beherrsakar fenomenerna; och ingestädes ser man en ur de verkande krafternas natur framsprungnen nödvändighet. Kevenbergs grymt miss-handlade karakter är härpå ett ovedersägligt bevis. Vi träffa honom först såsom förlofvad med hjeltinnan i romanen, och se i honom en man, som, utan

såväl egentlig förtjenst som verklig last, likväl icke i något fall gör det förtroende, hvarmed han af sin fästmö's föräldrar omfattas, otänkbart. I fortgången af berättelsen utvecklar sig hans karakter i sanning till hans förmån, han blir bestämd, tilltagsen och nästan ridderlig; tills man med förvåning, efter det han en längre tid varit undanskymd, råkar honom såsom en så fulländad niding, att endast inbillningen, aldrig verkligheten, skapar en dylik. Den enda nödvändighet, som verkar hos honom denna förändring, är författarens vilja att för en mera gynnad älskare förbereda möjligheten af framgång, och författarens uraktlåtenhet att i detta afseende upptänka ett mindre stötande motiv. — Generalens karakter är, ehuru i allmänhet mindre misshandlad, dock på långt när icke så hållen, att man af densamma kunde få en bestämd bild. Till att bestyrka detta, må hans förhållande vid det brydsamma besöket af de svenska krigarne anföras. Det ålades honom att, vid äfventyr att se sin egendom brännas, i tid yppa, om några vapen funnos i hans hus. I förlitande på ett lönnhvalf, der sådana förvarades, nekar han sig äga några, och står, som en misstänkt syndare, med osanningen på tungan inför en ung ryttmästare, hvilken han som gubbe och krigare öfversåg och som fiende hatade. Huru litet öfverensstämmer ej hans uppförande här med det lynne, förf. sökt skildra hos honom. Det hade dock varit lätt att inleda samma verkan af hans förfarande, om man än gifvit densamma en förmånligare ändring. Hvem tvang generalen att tala osant, ja, att ens visa sig och stå

till rätta för sin fiende, då han ingenting mera äfventyrat, om han låtit tillsända ryttmästaren rummens nycklar med den enkla helsningen: „sök, och om ni finner vapen, så bränn upp min gård!“ Han hade till och med kunnat vidfoga sitt karakteristiska: „d—n i min talg“, utan att derigenom förlora i intresse och natur, vid ett sådant handlingssätt. Älskarinnan i romanen är med icke större säkerhet tecknad. Sällan träffar man hos henne ett drag af ren naivetet, hvilken hon dock skall söka härma, och ibland sänkes äfven hon otroligt från den värdighet, till hvilken man ser att förf. velat lyfta henne. Hennes utfall mot Stålbrand i 2:dra delen är så litet öfverensstämmande också med en vanlig qvinlig delikatess, att den fläck, hon derigenom ådrager sig, genom hela fortgången af berättelsen sedan förföljer läsaren med obehag. — Stålbrand och Snapphanarnes anförare, Olle Ericsson, äro kanske bäst gifna, ehuru båda äro blott tänkta, icke åskådade figurer, och den sednare, i mån af det intresse, som kunde fästas vid hans person, allt för litet uppträder och handlar.

Då man i skildringen af Stålbrands karakter igenkänner ett romanförfattare äfven af rang eget manér, att uppsöka och slösa fullkomligheter på någon person i deras arbeten, så har jag tyckt mig böra begagna detta rum för att yttra några tankar om det äkta och oäkta i ett dylikt idealiserande och om svårigheten att af alla dessa fullkomligheter, huru många och verkliga man än må sammanställa, bilda en person af sann skönhet, adel och intresse. Må

man tänka sig vilkoren för ett skönt anlete, och uppdraga dem i sin föreställning så rikt och så skarpt, som möjligt. Man tar noggrant ut dimensioner, färg o. s. v. på de skilda partierna och förföljer dem så långt, tanken i deras delar kan se någon betydelse. De sammansättnas, och man borde få lif och skönhet i det helas uttryck, men ser endast stelhet, betydelöshet och död. Den äkta målaren framkastar en bild. Vi se att denna panna är regellös som enskildhet och emot proportionslagarna för skönheten såsom del; ögat har ingenting utmärkt, hvad konstlag vidkommer; i det ena partiet efter det andra hittas en bristfällighet, någonting, som man tycker kunde vara vackrare, mera intagande, annorlunda. Men bilden i sin helhet, med allt detta oregelbundna, lefver, andas, talar, ja, förtjuser genom ett himmelskt uttryck af ädelhet och skönhet. — Konstnärn ensam, i sin högsta mening, kan, att likna smått med det stora, som den Högste Mästaren skapa skönhet i dess sanna uppenbarelse; och han skapar den ur idel motsatser, efter begreppets uppfattning, och hans skapelser äro, som naturens, lefvande uttryck af styrka och svaghet, af ondt och godt. Deras synliga skönhet är en följd deraf, att han från inspirationens höjd sett blott motsatsernas försoning, för målning, och kastat sitt ljus öfver dem, så att de för andra visa sig likasom för honom, ej såsom söndrade och afskiljeliga, utan förenade och nödvändiga elementer. Kärleken visar oss en skön typ af konstnäreus uppfattning af sin skapelse. Skulle kärleken ej med inspirationens, utan med reflexionens öga be-

trakta sitt föremål, så kunde ingenting annat än det allmänt mätbara sköna och goda älskas. Men den ser objektet från en högre ståndpunkt, och väsendets harmoni är för densamma uppenbarad, och i och med detsamma hvarje äfven dess minsta, i andras ögon mest misslyckade del, betydelsefull och oföränderlig till något bättre. Hvilken älskande skulle väl vilja se det minsta drag i ett tillbedt föremål förändradt, äfven om han med öfvertygelse visste, att det för hvarje annan förefölle fult? Och skulle han, som konstnären, kunna i en tafla uppenbara den idé, som hos honom gör detta fula till skönt, med ett ord framställa hela sin inre uppfattning af väsendet, så skulle det fula försvinna ur hvarje annans föreställning och för alla visa sig försmultet i en högre skönhet, såsom ett dess nödvändiga beting. Kunde man afsöndra alla de partiklar, som ingå t. ex. i ett äpple, så skulle man få några söta, några bittra; och hade man då ej känt den smak, de i sin förening frambringa, och det blefve fråga om att sammansätta något för smaken ljuft, hvem skulle ej tycka att det bittra borde förkastas, och likväl se vi, huru förenliga de båda synbara stridigheterna äro, och hvilken fulländning de, försmultna med hvarandra i äpplets natur, äga och uppenbara. Denna lag genomgår naturen och försonar vår känsla med tanken, att det finnes en motsats till det, som är godt. —

Det ges hos hvar och en någonting, som, tänkt afskildt och i och för sig sjelft, vore ondt; men som i sin förening med något annat, med något i sig sjelft tänkt godt, upphör att vara ondt och är sna-

rare det verkliga godas vilkor, och derföre så nödvändigt, att det ej kan bortönskas. Så finnes också i naturen intet absolut ondt, utan tanken blott skiljer det onda och det goda, likasom i naturen ingen absolut kropp eller död utan själ och lif finnes, ehuru tanken skiljer det förenade i dess begge motsatser; om någon derföre sammansatt en person af blott tänkt ondt, eller tänkt godt, så har han producerat en osanning, ett varande, som icke är, och i naturen ej, utan endast i tanken har sin motsvarighet. Till brister af detta slag gör sig största delen af romanförfattare saker, ehuru i mer och mindre mån. Det är väl sannt, att ingen roman visar oss det absolut goda personifieradt i hvar och en af sina särskilda personer, ty man har lätt funnit, att af idel ljus ingen effekt kunnat tillvägabringas, emedan i detsamma icke existerat en skenbar strid; men de fleste författare hafva deri irrat, att de på ett predestinerande sätt hopat allt det goda på en, allt det onda på en annan, då det likvisst är med enskildheter samma förhållande som med totalitet, såvida äfven det minsta är i oändlighet det största typ. — Vi se här tydligen, hvaraf det kommer, att blotta förståndet ej mäktar dana konstverk; det ser nemligen blott stridigheter, och tänker, men ser ej deras inre förlikning, hvaraf följdén är, att det blott kan visa dem sammanställda, icke förenade. Det synes häraf också, att min mening ingalunda är, att man skulle danat en sann person derigenom, att man i den sammanställt tänkta motsatser; tvärtom är det just en sådan sammanställning, som gör, att, som

man säger, en karakter ej är hållen. Endast i förenade motsatser ligger det goda, det sköna, och röjer sig desto sublimare och mera glänsande, ju större intensitet man i de förenade motsatserna anar, likasom den elektriska gnistan exploderar dess skönare, ju högre polerna stegrats. En moralisk karakter är därför en uttryckt försoning mellan stridigheter, som kunna anas, och den är mer och mer skön, ju mer allmän den uttalar den idé, i hvilken stridigheterna finna sin försoning. Ännu en gång, man bildar således genom att sammanställa blott tänkta fullkomligheter ingen verklig skönhet, likaså litet som lag, ehuru den är den högsta tänkbara moraliska pol, äger någon betydelse, om icke en med den förenlig motpol är märkbar; då å andra sidan i lag- och öfverträdelse-elementets synliga förmälning allt ädelt, godt och skönt ligger uppenbaradt. Och nu stöter man på det om Stålbrands karakter förut yttrade, att den är tänkt och icke åskådad, och att den med alla sina goda sidor därför synes färglös och icke lefvande.

Då hvart och ett arbete i skön konst måste vara ettdera af de begge, antingen ett sannt konststycke eller en efemer produkt af en diletterande förmåga, så är det nödvändigt, att kritiken mäter detsamma med den dubbla måttstock, som passar för hvardera af dessa båda slag. Lägges nu en högre konstfordran till grund för omdömet, måste recensionen alltid bli ofördelaktig, om arbetet ej äger den fulländning och höga betydelse, som är ett sannt konst-

stycke egen; men man gör orätt, om man deraf sluter, att arbetet ej äger något värde. Den andra måttstocken, som ej utan obillighet får lemnas oanlagd, kan ge helt andra resultater och visa ett öfverskott af förtjenster, som berättiga arbetet alltid till uppmärksamhet, och i flere afseenden till bifall. Oaktadt alla bristfälligheter, har äfven denna roman många sidor af intresse, och jag ville mer än ogerna hafva så misslyckadt uttryckt mina omdömen öfver dess fel, att de icke lätt skulle kunna fattas såsom förenliga med de loford, dem jag anser romanen förtjena och räknar för en tillfredsställelse att kunna uttala. Det finnes nemligen i arbetet, på ganska många ställen, detaljer af verkelig natur och lokal färg. Ibland har föredraget en liflighet och raskhet, som lemna föga öfrigt att önska, och otvifvelaktigt skall göra boken läsen, likaså mycket, som läsbar. Jag vill utan särdeles urval anföra och sluta recensionen med ett utdrag, för att bestyrka detta yttrande. — — — — —

2. Främlingen från Norden. Berättelse af R(ud)a. Upsala, 1831.

(H. M. 1832, N:o 56, 58.)

Signaturen R—a är troligen för större delen af detta blads läsare icke obekant. Oberäknadt ett stort antal mindre, poetiska stycken, alla af en sällsynt teknisk fulländning, dem man finner införda i de under sednare åren utkomna litterära kalendrarne, hafva

vi af denne unge författare tvenne dramatiska kompositioner, nemligen *Vildsvinsjagten* och *Hagbart och Signe*, af hvilka den sednare i synnerhet är af stort omfång. I *Främlingen från Norden* har hr R—a försökt röra sig inom ett slags novell- eller romanform. Den enkla och intriglösa anläggningen i detta arbete är i korthet följande: yngre sonen till en förnögen egendoms-herre i England har nyss begravit sin far och sett stamgodset öfverflyttas i sin äldre broders händer. Missämja uppkommer snart, genom olikhet i lynnen, mellan bröderna, af hvilka den äldre är lefnadsfrisk, glad och utsväfvande, den yngre dyster, känslig och regelbunden. Berättelsens hjelte beger sig derföre till London, i afsigt att ingå i statens tjenst. I hufvudstaden träffar han en akademi-kamrat, en ung målare, som föreslår en resa till Italien, hvilken han efter ett kort betänkande förklarar sig villig att företaga. I Rom träffar han på ett värdshus en sin faders gamle vän, en engelsk amiral, som var gift med en italienska och bofast i nejden af Manfredonia, vid Adriatiska hafvet. På dennes inbjudning beger han sig i sällskap med amiralen till hans gods, gör bekantskap med hans familj, och råkar snart i en kärlekshandel med sin värds yngsta dotter. Tilldragelser, som hvälfva sig kring denna kärlek, upptaga största delen af boken. Emellertid yppar det sig, att hon är katolik, och att hennes ägande vore fästadt vid nödvändigheten för honom att öfvergå till samma lära. Då han ej kan ingå på detta villkor, besluter han att ej genom fortsatta bevis af tillgifvenhet ytterligare hålla den

unga flickans hjerta fångsladt, och reser med försakad lycka hem, dit han nyss förut blifvit genom bref kallad af sin sjuke och aftynande broder. Hemkommen träffar han sin bror i dödens armar, och hinner ej mer än bevisa honom en kort gärd af vård och ömhet, och se honom dö. Bland bipersoner i berättelsen finnes en ung grefve, som på sätt och vis spelar rolen af en rival, och har en duell med vår ridare, hvilken dock ej blir så blodig, som en annan hans tillställning, ehuru äfven den får mindre svåra följder genom den förutnämnde unge målarens melankomst. — Denna korta exposition af gången i arbetet visar redan tydligt, huru litet det i sin hela uppfattning är beräknadt på det slags effekt, som åstadkommes genom sammantrasslade skickelser och belägenheter med deras slutliga förklaring och upplösning. Det hade också varit väl, om författaren lyckats att genom talangens utvägar göra sin bok underhållande, utan att tillgripa ett i alla fall till sitt konstvärde underordnad medel. Men det icke snillrikt förebyggda fall inträffar här, att skildringen, som till sin tendens är fri från intrig, icke är det fullt i detaljer, utan tvärtom har partier, som närma sig nog mycket de vanliga roman-ingredienserna. Härigenom har en disharmoni uppkommit emellan det hela och dess delar, och taflan, som eljest vore enkel och okonstlad, brister i perspektiv och enhet. En ibland de viktigaste reglor, dem en författare har att iakttaga, är att icke ge en underordnad del ett gran mer af intensitet, än den jemnt behöfver för att organiskt ingrediera och fylla sin plats i det hela.

Öfverträdes denna regel, så är endera oundviklig af dessa båda möjliga följder: antingen att öfverskottet af delens intensiva karakter uppfattas såsom en sjelfständig grund för en egen rad af verkningar, och, då dessa uteblifva, står öfverflödigt och betydelselös kvar, eller också att detta öfverskott till den grad ändrar och borttrasslar detaljens natur, att den upphör att synas underordnad och gör i sin helhet det samma gällande om sig, som nyss sades angående öfverskottet.

Man hör ofta i recensioner af i synnerhet romaner, noveller och dylikt sägas, att den eller den personen uppträder onödigtvis, att den eller den tilldragelsen är öfverflödigt och utan samband med det hela; alla dessa fel låta ytterst förklara sig ur den synpunkt, vi här förut sökt antyda. De grunda sig alla på en disproportionel uppfattning af delarne och det hela. Den onödiga personen hade såsom blott lätt tillskuggad och undanskjuten i fonden varit kanske behöflig och på sin plats; framdragen i en ljusare dager och bestämdare tecknad, öfverskjuter den sin idé och är förlorad för sig sjelf och förstörande för det hela. Alldeles på samma sätt förhåller det sig med händelser, som skola förklara eller förbereda andra. I det arbete hr R—a nu gifvit, träffas icke sällan fel af denna beskaffenhet, ehuru minsta delen är af särdeles störande inflytelse. Exempelvis må antydas, så obetydligt det än kan förefalla, att, vid berättelsen om sällskapets resa från Rom till amiralens egendom, för stor dager är lagd på de försigtighetsmått, man vidtagit mot rövares möjliga an-

grepp. Föga torde många läsa de få rader, som innehålla skildringen af resan öfver Apenninerna, utan att någon af dem väntar med visshet att få se bland de dystra bergen ett uppträde med någon röf-vare-hord. Och denna skildring är likväl så kort, och i det hela taget så litet markerad; men orsaken till dess betydenhet på sitt ställe är, att den icke till hela sitt omfång är underordnad, utan innefattar i sig ett visst något, som är mer, än hvad som för dess ändamål behöfdes, och som man icke kan supponera stå der onödigtvis. Det är detta något, detta öfverskott, som likt en imaginär medelpunkt antyder en blifvande cykel af händelser, hvarigenom den väntar sin bestämning och väsendtlighet, ehuru det stadnar vid en blott antydning. Rec. har uppehållit sig vid denna anmärkning icke så mycket för exemplets vigt, som för vigten af dess tillämpning. Han förutser också, att mången skall finna hans åsigt af det valda momentet för mycket skrupulös och kanske ensidig; vore den i sjelfva verket sådan, så vill han hafva hänvisat till ett annat mera ögonskenligt fall, som icke kan fela att göra hans påstående i allmänhet tydligt: den omtalte grefvens förfarande nemligen, då han med all ceremoni lejer en bandit, för att mörda sin rival. Skulle en italienares hämndlynne skildras, så hade skildringen bort modereras så, att den kunnat ingå som en integrerande del i berättelsens helhet; men hvartill detta skarpt tecknade nidingisdåd, som ej verkar andra följder än den, att rivalen får sig en skråma? I framställningen hotar dock detta företag att bli en källa till de rikaste

och mest utgrenade förhållanden mellan berättelsens personal. Många oegentligheter af samma slag, ehuru mindre viktiga än denna, förekomma i arbetet. —

Hvar och en har erfarit och vet, huru olika man uppfattar förhållanden, som man genomlevvat, och förhållanden, i hvilka man lefver. De förra, äfven om de varit mindre intressanta, framstå dock alltid för inbillningen i en egen glans, de sednare förefalla alldagliga, om de än vore huru viktiga som helst. Orsaken är, att erinringen bibehåller blott ljuspunkterna och låter det matta, släpande och störande bortfalla, då deremot fantasien i det närvarande nödgas genomgå öknar af tomhet och enformighet, i hvarje prick af tiden, för att omsider slappad hinna en ädlare njutning. I de arbeten, stora målare af naturen och lifvet lemnat, föres man med drömmens snabbhet från ljuspunkt till ljuspunkt; den mindre talangen, om den vill teckna troget, slår varsamt alla hvardagstråkets bryggor mellan de glesa partierna af något intresse och låter en, trött och vaken, genomkämpa mödorna af dessa öfvergångar, för att då och då hugnas med någon förströelse och njutning. En stor författares blick i lifvet är såsom minnets, den ser af allt blott det, som tjuser, och därför åter speglar den icke heller annat. I den berättelse, hvarom här är fråga, förekomma nog ofta sådana öfvergångar, hvilka stå der mindre för sin egen skull, än för att utan halsbrytande språng fortskaffa läsarens inbillning till gladare ställen. Öfverallt, der dialog förekommer, besväras arbetet isynnerhet af dylika brister. Till bokens företräden, som visserligen icke

äro få, alldenstund den vid genomläsningen efterlemnar ett angenämt intryck, hör dess rena anda, äfvensom den oerfarna, barnsligt ädla enfald, som hvi-lar öfver dess taflor. Den enda verkliga bekantskap, man i den gör, är väl författarens, men det händer icke alltid, att sådana bekantskaper äro tillfredsstäl-lande, som denna.

---

3. Andelunden vid Kassin. Svenskt original af Fröken R*** (v. Strussenfelt). Stockholm, 1832.

(H. M. 1832, N:o 62.)

Fröken R*** har någon gång tillförene sett anmärkas vid en och annan af de i sanning ovanligt många små romaner, hon utgifvit, att dessa, oakadt nutidens förkärlek för och hyllning af en historisk anstrykning i dylika skrifter, likväl fortfarande hållit sig vid den sentimentalt pathetiska gamla roman-tonen. Det ser nästan ut, som skulle författarinnan i sednare tider i yttre måtto börjat att temperera sitt manér; och man finner äfven i ofvannämnda ar-bete en historisk person såsom dess hjelte. Erik den fjortondes olycklige son är hufvudföremålet i be-rättelsen. Man gör hans bekantskap såsom en fruk-tad ande i en lund vid Kassin (deraf styckets be-nämning), och ser honom ändtligen bli en medgörlig och sensibel älskare. Förf., som vid detta förhål-lande haft ett öppet fält för antiqvariska m. fl. ex-kursioner i Walter Scotts stil, har dock så litet gif-vit rum åt tillfället att modernisera sitt verk, att

man vore frestad tro, det hon principmässigt förkastat den rådande opinionen i de flesta af dess fordringar, så framt ej en i hennes författare-förmåga antagen, genom vana eller läsning bestämd åsigt af naturen lättare förklarade hennes arbetens egna gammalmodiga lynne. Att anställa en vägning af det gamlas och nyas förtjenster skulle, om den låge inom recensentens förmåga, leda till en vidlyftighet, som öfverskrede hans syfte med denna uppsats. Det kan vara nog för hans ändamål att säga, det författarinnan i sin dikt-art rör sig med ledighet och skickligt vet begagna dess resurser. Hennes föredrag, hvars förtjenster rec. synnerligast ville erkänna, är klart, rundadt och intalande, hon förstår att till små scener af ett mutande intresse leda de mildt tänkta fantomer, som framställas, hon vårdar, såvidt detta manér tillåter, sannolikheten och sammanknyter med talang detaljerna. Derföre kan man icke utan en sårande känsla, från bländverket af hennes drömbilder, kasta en blick mot konstens högre rymd med dess friska natur, dess sanning och verklighet, och man måste dock göra det, för att fylla den tomhet, de lemna i ens sinne, oaktadt deras partiella behag. Den i dagligt tal ofta, ehuru orätt, så kallade poetiska blick i lifvet, som tänker blott dess förhållanden och ser dem icke, tillhör författarinnan. Allt i hennes arbeten är derföre blott imaginärt. Man måste för att följa, för att fatta henne, abstrahera från verkligheten, glömma den sanna skönhet, som af den uttryckes, och svärma i en illa kallad

idealisk värld, hvars molngestalter väl kunna blända, men aldrig trösta och mätta.

Ville man göra några speciella anmärkningar vid den roman, hvarom här närmast är fråga, så kunde man säga, att effekten af den förmenta andens snara fall till hvardaglighet ej är god; att den vilkorliga frihet, författarinnan i sitt antagna manér njutit, ibland blifvit med för stor enformighet begagnad, såsom t. ex. då den blifvande älskarinnan två särskilda gånger måste falla och svimma, älskaren åter en gång bringas i en lika belägenhet genom striden med en varg, för att ett möte dem emellan måtte förmedlas, då, om begge befunnit sig helbregda, endera, enligt intrigens lynne, varit nödsakad att springa undan den andra. Det är blott enformigheten i medlen, rec. klandrar härvid, icke att sådana tillfälligheter blifvit tillgripna för ett ändamål; ty i detta afseende lemnar författarinnans manér vidsträckta rättigheter, så skugglikt än allt är, som trälar under yttre tilldragelser. Rec. förbigår vidare anmärkningar, ty de låge dock alla åt samma håll, som redan gjorda. I allmänhet gäller om denna roman, att den äger förtjenster nog, för att vara en underhållande lektyr för den, som utom verkligheten söker sina idealer, åt den deremot, som älskar att se naturen sådan den är, har boken föga något tillfredsställande att bjuda.

---

4. Flickorna i Askersund, berättelse från Carl XII:s tidehvarf, af G. H. M(ellin). Stockholm, 1832.

(H. M. 1832, N:o 94.)

Herr M., förut känd genom flere novell-artade berättelser, har i närvarande arbete mera närmat sig det objektiva och skarpare träffat tingens sanning, än i någon enda af sina förra skrifter. Rec. har förut alltid tyckt sig märka hos hr M. ett bemödande att eröfra och återge likheten af föremål, dem han blott efter beskrifning kännit, då här åter förekomma skildringar af personer och ämnen, som passerat författarens egen varseblifning. Och i sjelfva verket huru naturligt visar sig icke detta? Hvilken förändring i kostym har ej ägt rum sedan ett par hundra år inom de kretsar, der hr M. förut älskat att röra sig. Likasom en nedkastad spån sakta och likformigt rör sig i det lugna vattnet ofvanom fallet, men, så snart den hunnit randen af detsamma, i hvart ögonblick byter rum och ställning, så visa sig äfven personer och seder i en stereotypisk hvila på de stäl- len, der de ännu icke trädt i beröring med statens och samhällslifvets större hvälfningar eller närmat sig de punkter, hvarest sådana försiggå, då de deremot i dessas hvirfvel oupphörligt skifta och ombyta former. Hvem t. ex. ville väl mer tro sig finna i någon samtidens uppenbarelse en verklig och lefvande bild af den äkta gamla aristokratien, eller på någon ort, der den nuvarande allmänna europeiska bildningen och tonen fått insteg, träffade taflor af

ortens ursprungliga inre sedvanor och karakterer? Sålunda hafva fenomenerna i hr M:s förra skrifter icke, eller åtminstone till en obetydlig del, haft förebilder i det samtidslif, han haft tillfälle att se och studera, och man får derföre icke undra, att den likhet hans taflor af äldre tider äga med sina urbilder, mest och nästan ensamt består i några föråldrade talesätt och vissa historiskt bekanta drag af yttre lokala plägseder och kostymer. Man må icke för mycket vidsträckt yrka den sats, att snillet och talangen kan återskapa en försvunnen verld och liksom uppväcka de döda. Har ett tidsskick aldrig legat inom en författares synkrets, så kan han om detsamma ingen omedelbar föreställning äga, och den medelbara historiska bekantskapen med detsamma, huru bristfällig, huru ytlig är ej den, ägande blott i några stela konturer de lefvande anletsdragens gröfsta och lättast ertappade nyanser. Endast i ett tidehvarfs poesi, om tidehvarfvet ägt en sådan, kan man i främmande åldrar få dess bild mera individualiserad; men också med denna fördel på sin sida har en konstnär svårt att arbeta sig ur sin egen tids olikartade och mäktigare inflytelser, för att kunna återge det förflutnas väsende rent och ouppblandadt.

Helt olika är förhållandet, då en aflägsen tid till sin inneboende anda i sjelfva verket icke dött, utan lefver qvar i den närvarande. Konstnären uppammas i detta fall lika mycket, för att fatta den förflutna tiden, som den i hvilken han lefver, och forntidens traditioner erbjuda sig honom icke såsom behöfvande förklaring, utan såsom förklarande.

Rec. har velat komma till den sats, att hr M., oakadt han tecknat scener, som han sjelf kallar det, från Carl XII:s tid, likväl haft hela fördelen af att äfven i våra dagar hafva deras trogna bilder för ögonen. Ty om än Flickorna i Askersund, sedan hundra år tillbaka, förändrat ton och moder, så återfinnas dock deras enkla hjertlighet, deras öppna kapriser, deras många funderingar och små bekymmer öfver allt, der en liten stad, eller der en liten folkklass i en stor stad, håller på att i isolerad lugn utspinna sin egendomlighet. Hr M. tecknar i detta sitt arbete föremål, dem han sett, i hvars sfer han kanske någon gång varit indragen, och deraf kommer den fläkt af ett *con amore* i teckningen, som så helsosamt utbreder sig öfver hans taflor. Om man ville fästa sig vid namn, kunde man lämpeligast kalla dessa hans skildringar: teckningar ur småstadslifvet, och, i sanning, den lilla skymt af karikatur, som då och då är märkbar i detaljerna, skulle föga göra benämningen olämplig.

Intrigen i stycket är underordnad och alldeles försvinnande till sin betydelse ibland de lifliga bilderna, som uppträda i detsamma; en omständighet, som talar mycket till arbetets fördel. Rec. har tyckt sig finna de svagaste partierna der, hvarest denna intrig, för sin utveckling, fordrat en mera uteslutande behandling; och i detta afseende liknar hr M:s berättelse dem, som man äger af Walter Scott. De finare förknippningarne af ämnets och dialogernas partier äro väl icke alltid nog lätt och ledigt gjorda, men denna förmåga är också den sista, en dramati-

serande konstnär lägger till sin fulländning. Rec. ville på det högsta hos sina landsmän rekommendera detta lilla arbete, och tror att hvar och en, som läser detsamma, skall erfara den känsla af trefnad och hjertlighet, som en glad och harmlös blick på verkligheten i lifvets små, ofta förvända scener skänker.

---

5. Öjungfrun. Berättelse af G. H. M. Stockholm, 1832.

(H. M. 1833, N:o 25.)

Man har anmärkt mot författaren till denna bok, att en för mycket brådskande och delad litterär verksamhet hindrat honom från att ge sina skrifter den rundning och fulländning, de eljest synts egnade att emottaga. Hvad än förhållandet kan vara med några hans andra arbeten, ger åtminstone icke förevarande lilla skrift anledning till en sådan anmärkning. Ty hvad tid och använd möda kan ge af yttre politur, ton och elegans, saknas visserligen icke i detta arbete, hvars språk i sirlighet och städning kan täfla med hvilket mönster som helst. Närmare torde man hafva träffat förhållandet, om man säger, att denne författare vanligen med för liten allvarlighet pröfvar sin frändskap med de ämnen, som kunna rinna honom i hågen, och för hastigt bestämmer sig för ett eller annat af dem. Hvar och en, som med någon den minsta håg omfattat skapande konst, skall nödvändigt hafva fått erfarenhet af huru lätt och snart ett föremål kan visa några nätta och användbara si-

dor, och huru litet man ändå träffat deri den anda, ur hvilken ensam man med säkerhet, sanning och fullhet kan gestalta ett konststycke. Om det derföre kunde bli fråga om att ge hr M—n ett råd, så skulle det mindre bli en uppmaning att hejda sig vid utförandet af ett ämne, än att vara kysk vid valet af ett sådant.

I förevarande lilla berättelse, säkert den minst lofvande af hr M—ns produktioner, skildras en blind faders och hans dotters vistelse på en obebodd ö i Indiska hafvet. Författaren har sjelf, med antydning af egna ringa anspråk på sin boks värde, kallat den en Robinsonad, och haft fulla skäl dertill. Man kan icke säga, att det ligger något egentligt tröttande i hans berättelse, med all den enformighet, som ifrån ett sådant ämne svårligen kan aflägsnas; men läsningen i sin helhet efterlemnar något tomt och otillfredsställande, likasom enskilda partier genom sin karakterslöshet och, ibland, tillgjorda onatur väcka misshag. Den gamle fadren förblir genom sin eviga pjåkighet och sin sjelfbestämda hjep-löshet ständigt en mera ömkelig, än underhållande person. Härtill kommer, att hans fordna lefnadsyrke, sjön, bort verka hos honom ett helt annat sätt att tänka, vara och känna, än det han här visar. Hans dotter är väl litet intressantare, men äfven hon har för mycket af fadrens slapphet, för att intaga. Man hade bort få se någon inflytelse på hennes väsende af den långa ensamheten och tvånget att vara allt för sig sjelf, men denna ganska naturliga fordran har icke blifvit tillfredsställd; tvärtom är hon

sig fullkomligt lik från början till slutet, och nästan inga konflikter sammanlänkas, i hvilka hennes utveckling möjligen kunnat afspeglas. Den lika så sanna, som vackra uppfinningen, att låta henne på blad inrista sina idéer i ensamheten, och mildra sin saknad genom dess uttryck, hade bort behandlas med mycket större varsamhet än här skett. Kanske hade blott en ton i hennes utgjutelser träffat naturen; men denna hade författaren kunnat hemta ur de vilda nationernas sånger, och denna hade ej sväfvat ut i tomma sentimentaliteter, den hade yttrat sig i episoder, fulla af händelser och väsendtlighet. Nu måste Rec. bekänna, att det enda i hela boken, han känt sig frestad att öfverhoppa, var just hennes skriftställer, och han fruktar mycket att hon öfverhoppat det sjelf, ifall hon, och icke författaren fått afgöra, ty något sådant hade hon troligen försmått att skriva. — Mest misslyckadt är dock hennes förhållande vid det räddande fartygets och brodrens ankomst. Rec. anser sig icke behöfva ingå i någon detalj i detta afseende; hvarje läsare skall troligen finna riktigheten af denna anmärkning, likasom äfven författaren säkert med läsare-öga skall anse den grundad.

Till lyckade partier i stycket hör, utom språket i allmänhet, beskrifningen af flickans uppvaknande ur sin sjukdom, äfvensom åtskilliga målningar af naturscener, och teckningen af ön. Det vore obilligt, att med stränghet granska ett arbete, som framlemnas med så små pretentioner, som detta, men då hr M—n har en talang, hvars utveckling ingalunda kan

vara likgiltig för någon vän af litteraturen, så tillhör det kritiken att fästa vikt äfven vid det af honom sjelf som obetydligt ansedda, och anmärka brister, hvilka lätt kunna öfverflyttas från leken till allvaret.

Samlade Dikter af Euphrosyne *). Första delen.
Örebro, 1831.

(H. M. 1832, N:o 64—66, 68.)

En hastig blick på karakteren af den gamla och nya skolan i Sveriges vitterhet torde vara på sitt ställe i en recension af Euphrosynes arbeten, då denna författarinna kan anses för en bland de mest utmärkta representanter af det parti, som i Sveriges litteratur tillvägabragte en, ehuru genom det gamlas fall mer än genom det nyas införande, rättfärdigad brytning. Jag gör denna åtskilnad, emedan att upptäcka och förkasta något felaktigt alltid är ett steg längre fram mot odling och fullkomlighet, och emedan, med förtjensten häraf, det nyas förfäktare kunna anses hafva i sina idealer inrymt svaga sidor till motsvarighet mot dem, de störtat.

Då den svenska sångmön vid Leopolds och Kellgrens tid låg i bojorna af Frankrikes smak och vittra åsigter, var hon ingalunda för första gången slafvinna. Allt sedan den nordiska halföns hjelteperiod med dess vikingsfärder, strider och egna storartade religion, tyckes Sverige saknat en sjelfständig, ur dess bebyggares och dess naturs innersta väsende

---

*) Fru Julia Christina Nyberg, född Svärdström.

framsprungen poesi. Redan de från en ganska aflägsen tid härstammande svenska folkvisorna, i hvilka man, om någorstädes, borde kunna upptäcka en egenomlig anda, äro så matta, färglösa och obetecknade, att icke ett enda land med oberoende kultur producerat något med dem i svaghet jemförligt. Ännu skralare var förhållandet med de skaldeförsök, som sednare gjordes af särskilda namngifna författare. Stjernhjelm, så ojemförligt han än framlyser ur skaran af poetiska dilettanter från hans närmaste tidehvarf, var dock sjelf snarare dilettant, än konstnär i ordets sannaste bemärkelse, och efterlemnade såsom sin vigtigaste produkt en komposition, grundad på en lånad allegori och utförd med en didaktik, som var mer ett aftryck af den odlade då-tidens åsigter, än af en individuel skaldenatur. Dalin, den närmast efter Stjernhjelm vigtiga person i Sveriges sköna litteratur, var än mindre än hans föregångare egnad, att representera ett lands poetiska förmåga. Med Gustaf den tredje fick vitterheten ett friskare lif och en högre potentiering. Icke dock så, som skulle han framlockat ur nationens hjerta en egen och karakteristisk poesi; tvärtom befästade han det utländska på Sveriges skaldesinne kastade oket, derigenom att han auktoriserade detsamma genom egna verk, och vande opinionen att deruti se blott ett blomsterband af den högsta skönhet och smak. Men en vidsträcktare kärlek för vittra yrken väckte och underhöll han, äfvensom skalderna, genom den ton han införde, leddes till att utvidga gränserna för sina ändamål och mera uteslutande arbeta för desammas upp-

nående. På detta sätt fick Sverige verk nästan i alla poesiens grenar, och man kan tryggt påstå, att om det inre värdet och nationaliteten af de poetiska alstren motsvarat deras yttre mångfald och vidd, denna tidpunkt varit en bland de sällsporda i länders historia, då allt, hvad i deras befolknings sinne slumrat stort och ädelt, liksom genom ett trollslag på en gång antager form och framstår i synliga gestalter af sanning och skönhet. Men så brokig och omvexlande än ytan af Sveriges litteratur vid denna tid är, så enformig är dess inre ton och så slapp den lifsfläkt, som genomgår densamma. Öfverallt ser man blott reflexion; den åskådningslika uppfattningen af lifvet och naturen, hvars uttryck alltid blifva lika mångfaldiga som de åskådande individerne, träffar man ingestädes. (Jag talar här om den Gustavianska skolan). Likasom rubriken läses främst vid hvarje stycke, så tänktes den äfven främst af skalderna då; utförandet var en analytisk utläggning af de föreställningar, som lågo under rubrikens begrepp; det var lyckadt och ansågs för poesi, om det med ett vårdadt språk och med ljudet af en metrisk diktion först uttömde sitt ämne, för det andra gjorde det med en antithetisk uddighet, rationel didaktik och historiska exempel. Hit höra dessa ändlösa visor om tålamodet, religionens tröst, dygden, en stadig man, ett odödligt namn m. m., som i oändlighet växte öfver den svenska parnassen och skulle bilda dess lyriska blomstergård. Likasom kraften, friheten och fosterlandskänslan nu utgöra våra författares utnötta thema, så visste man då för tiden af dygden, sin-

nesstyrkan och redbarheten. Det är beklagligt att se dessa heliga lifspotenser hänga såsom skyltar öfver ett kallt rimmeri, som med tomma begreppsformler vågar bjuda till att framtrolla deras väsenden. Det fanns en skald under den redbara dygdeperioden i Sveriges vitterhet, Franzén, som besjöng dygden lika flitigt som någon annan; men med den stora skilnad, att den ej syntes såsom rubrik i hans sånger, utan lefde der i sina elementer: oskuld, kärlek och glädje. Med ett ord, man förbisåg den sanning, att ur begreppet ingen idé kan framspringa, så vida begreppet till sin natur är ändligt, men idén oändlig, och att en poesi, som icke är idealisk, d. ä. i sig icke innebär sitt väsende, är ett oting.

Sådant var förhållandet med den lyriska skaldearten; med den episka stod det ej bättre till. Vål hade Gyllenborg gifvit ett arbete i denna ton af det största omfång, — men hvad och hurudant var det till sitt inre? En ännu mer opoetisk imitation af Voltaires och Virgiliis opoetiska epopéer. Samma öfvervigt af reflexionen, som utgjorde det lyriska skaldeslagets svaga sida, är äfven här synlig och nästan ensam verkande. Ty till reflexionens område höra äfven dessa inbillningskraftens fantomer, som icke ligga i sakernas natur och af den poetiska inspirationen ögonblickligt uppfattas, utan, af inbillningen ensidigt tillskuggade, af begreppet lika ensidigt anbringas eller förkastas. Då nu fostren af detta begreppets fullkomliga själfsvåld tillika skola tvingas under lagar, dem de i sig ej äga, skola antaga uttryck af harmoni, af vers, kan man finna, hvilken

förbistring dervid måste uppstå. Hos Gyllenborg visar sig dess följder i en tröttande slapphet och en arbiträr uttänjning af ämnet och tanken, i det att hvarje fiktion, utan inre nödvändighet, på långa vägar måste söka ett slags samband med sin närmaste granne och tillika afpassas efter meterns och rimmet jernhårda fordringar.

Äfven Oxenstjerna i sina idylliskt episka målningar lyckades, oaktadt sitt obestriddliga snille, blott i små grupper att hinna detta skaldeslags idé. De så mycket berömda poemerna *Skördarne* och *Dagens stunder*, hvad äro väl de, betraktade från konstens högsta synpunkt? Naturen, då hon uppenbarar sig för oss i bilder, talar icke till oss successivt genom dessa bilders delar, emedan i detta fall, då delarna kunna i oändlighet underafdelas, uppenbarelsen aldrig skulle bli hel, utan den ingriper i vårt medvetande genom effekten af dessa delars harmoni. Vill därför konstnärn teckna naturen, så må han ej söka träffa hennes bilder derigenom, att han ängsligt uppräknar till dem hörande delar, utan han måste uppsöka och återge de konturer, i hvilka alla delar smälta tillhopa, och hvaraf hvarje särskild får sin bestämning och betydelse. I annat fall löper han fara att, sväfvande utom åskådningen af det hela, borttrassla bilden mera än återge den, derför att han icke äger någon måttstock för delarnas vikt och ställning till det hela, och således ej kan gifva hvar och en af dem, hvad dem tillkommer. Det är just denna åskådningsförmåga af det hela, som utgör konstnärens vishet vid val och behandling af detaljer; men denna

finnes i ringa grad hos Oxenstjerna. Derföre ser man äfven hos honom mycket ända till ledsnad uttänjdt, utan att det, han velat framställa, derigenom blir klarare eller mer antager gestalt för ens inbillning. Allt hos honom är splittradt i små taflor, och de små taflorna åter i smärre. Det är hans storhet, att då och då lyckas lifva en liten grupp, och till och med denna förtjenst har han utöfver de flesta af sina samtida skalder.

Det mest skattade, man i dramatiken ägde, var af Leopold och Kellgren. Den sednares arbeten af detta slag voro dock till största delen versificerade omskrifningar af konung Gustaf den tredjes dramer. Så mycken talang Kellgren än nedlagt härpå, hade dock företaget i sin grund svårigheter, dem ingen konst kunde öfvervinna. Leopold mätte sina krafter i tragedien, med den franska scenens prisade författare till mönster. Hans personer äro mindre tragiska karakterer än oratoriska snillen. De handla litet, tala mycket och känna intet, när man med känsla menar något, som har sin nödvändiga följd i uttryck och gerning. Tragedien, såsom han behandlar densamma, är derföre mera lyrisk än dramatisk, men lyrisk på samma sätt och likaså oegentligt, som de till formen lyriska stycken från hans skola, hvarom förut blifvit taladt. Om man företoge sig att ur dialogen t. ex. i *Oden* uttaga bitar och ge dem lämpliga titlar, finge man otvifvelaktigt, med några pennstrags ändring, en mängd stycken, som både till längd och inre lynne motsvarade de så kallade lyriska. Ett sådant öfverskott af det lyriska elementet

i till formen dramatiska verk träffar man allmänna, än man skulle tro; det utgör den dramatiska dilettantens sätt att fylla de luckor, en bristande uppfattning af karakter och handling lemna. Men hvad särskildt angår de spår af dramatisk fiktion, man i dylika arbeten, och så äfven i Leopolds, upptäcker, bära de vanligast samfält prägeln af reflexionens ensidiga bemödande att lägga sanning i menskohjertats funktioner. De sålunda danade karaktersdragen äga allt utom tydlighet och bestämdhet. Väl kan förståndet i deras inbördes förknippning icke se någon egentlig stridighet, men det upptäcker också i hvart och ett af dem särskildt ingen oersättlighet. Det kan i det enskilda draget alldeles icke erkänna ett bestämdt ackord till alla de öfriga, utan finner andra, som med samma sannolikhet och lika harmoniskt kunde intaga dess plats. Med det äkta dramatiska geniets skapelser är förhållandet helt annat. Dessa visa sig redan för den blott instinktlika uppfattningen såsom verkliga, lefvande och bestämda. Vill förståndet jägta efter sanningen i deras enskilda drag, så finner det med förtjusning, att ju djupare det tränger, dess mer ligger ovilkorligheten af äfven de minsta nyanser i uttryck och handlingssätt klar och bestyrkt för dess ögon. Förståndet står till sådana konststycken i samma förhållande, som till mythen. Det ser i dem ett blott för det ogrumlade medvetandet fullt genomskådligt djup af sanning och skönhet, men finner derjemte, att spekulationen, så vidt den mäktar göra eröfringar deri, träffar endast lagar och nödvändighet.

Till denna inre ofullkomlighet i den gamla skolans alster kom ännu en annan, på sätt och vis yttre. Nästan alla hade de uppträdt i poesiens styfkjortel, den breda, enformiga och stela alexandrinen. Om något versslag i världen är oskickligt att smyga sig efter och uttrycka tankens modifikationer, så är det detta. Glädje och sorg, hastighet och hvila, styrka och vekhet, allt antager i dess former samma ton. Den olyckliga pausen i dess midt är ett oöfverspringligt hinder för all ledighet, och afdelar versen i två fullkomligt likformiga delar, på hvilkas alla taktfötter den fortplanter sitt starkt bestämda ljudfall: „Ur *templets gråa torn* | hör *midnatts-klockans slag*.“ Här seglar gehöret öfver versen alldeles som en julle, hvilken för hvarje våg stöter mot grund, och midt i farten stöter hårdast och sitter längst fast. Den antika jamben, som liknar alexandrinen i allt utom i den reguliera takthvilan, hvilken ojemförlig ledighet har ej den deremot?

„När *allt* den svaga menskan tyckes öfverge,
Står hoppet, *hoppet* ensamt qvar och sviker ej;
Fast glädtigt sjelf med *sorgen* det förtrognast är.
Hvad om dess gyllne drömmar *gäcka*? Hvarje dröm,
Som svek, försonas mildt utaf en *ny* igen.“

Här löper ljudet lätt öfver versen för öfrigt, och hvilar blott, der tanken lägger vikt uppå. Att denna variation af ljudfallet kan ytterligare mångfaldigas, behöfver ej omnämnas.

Det var dessa omständigheter, i förening med flere andra, dem utrymmet nekar att utveckla, som

föranledde den reformation i svenska vitterheten, af hvars utförande den nya skolan skördat en förtjent ära.

Det är olyckligt, om ett land äger blott medelmått i sin poesi; men än olyckligare är det, om detsamma i afgudisk blindhet upphöjer denna medelmått till föremål för sin dyrkan. Att efter förmåga rycka glittret af bilderna och blotta dem till deras sanna värde, en åtgärd, som i början vanligen får namn af kitslighet och vrånghet, blir derföre en menskelig och medborgerlig pligt. Men då det fullkomligt rätta, i hvad sak det vara må, är helt och hållet oberoende af alla sina afarter, och följaktligen med ingen af dem kan sägas vara i öfverensstämmelse eller strid, så måste hvarje auktoriserad afart, för att kunna upphäfvas, betinga en annan motsatt, som, om den erkännes, utesluter den förra. Det var derföre naturligt, att, vid striden emellan de båda skolorna, till kamp emot den rådande ytterligheten, en motsatt ytterlighet skulle utvecklas. Orätt skulle man dock antaga, att den sanna poesien låge midt emellan dessa ytterligheter, ty denna har en egen lifsprincip, som inom hela området af de båda ytterligheterna på intet vis behöfver anträffas; men om man påstode, att det rätta i några till poesien hörande omständigheter låge mellan dem, skulle man icke misstaga sig. Och härur kan man åter leda den sats, att en grad af poetisk skönhet kan uppenbara sig i hvardera skolans former, ehuru fullkomligheten ligger utom båda. Härvid må ock den anmärkning göras, att en författare, ehuru han kan

sägas i allmänhet höra till en viss skola, derföre i ett och annat af sina arbeten kan visa sig oberoende af en sådan och nå en fulländad skönhet. Så t. ex. har hr Atterbom stycken, i hvilka den poetiska skönheten hvilar ren och ogrumlad, och som icke med skäl få föras till någon skola.

Men hvad utgör då det karakteristiska i den skaldekonst, hvarmed fosforisterna uppträdde? De ville störta den onaturligt enformiga alexandrinen och upptogo, till motsats mot den, en tallös mängd andra versformer, nästan lika många, som ur alla nationers poetiska alster samfält skulle kunna utletas, med förbiseende deraf, att versslaget, så mycket det än synes vara en arbiträr utsida, har sin i språkets, i ämnets, i nationens individuella utbildning grundade nödvändighet, och att detsamma, i stället för att i detta förhållande utgöra skaldens frihet, i motsatt fall blir den boja, hvars menliga inflytelse ingen ansträngning af hans konst skall kunna aflägsna. — De sågo i de äldre författarnes skrifter en praktisk didaktik, som, vid skenet af den nyare filosofiens fackla, icke kunde annat än förefalla dem ofta osann, oftare slö och ytlig. I dess ställe införde de en sednare forsknings theoretiska resultater, hvilka, genom svärmiska utflygter af fantasien lyftade upp i ett mystiskt halfdunkel, troddes utgöra poesiens väsende.

Att blotta filosofiska satser, i meter klädda, aldrig kunna vara poesi, ehuru hvarje poetisk skapelse är en outtömlig källa att leda sådana utur, tycktes man förgäta. Men — hvad som härmed står i närmaste

beröring — då de gamla fästat all vigt vid uttryckets och begreppets oskymda tydlighet och utförliga bestämning, anbragte de nyare, som tyckte sådant hafva ledt till matthet och uttänjning, med en äfventyrlig logik ofta blotta dunkla antydningar i stället för tankar, och äfven dessa fulla af intet sägande praktord och sig sjelfva upphäfvande ordfogningar. Häraf hände, att då de gamla redigt sade mycket obetydligt, sade de yngre mycket obetydligt tillika oredigt, så att läsaren, som i de förres verser genast finner, hvad han får hålla till godo, i de sednares först måste genomgå en mängd stora både förhoppningar och mödor, för att vinna lika litet. Det är klart, att här är fråga om ytterligheter i de båda skolornas manér, och icke om författare, hvilkas lyckade alster kunna vara många och viktiga, och hvilkas felslagna produkter ensamma antagas såsom karakteriserande den ena eller andra skolan.

Det är med speciel aktning äfven för den författarinnas talang, hvarom här är fråga, som rec. gör denna anmärkning, jemte det han utber sig läsarens medgifvande, att få yttra några ord särskildt om hennes nu utkomna samlade dikter.

Följande äro de skaldestycken, hvarmed Euphrosyne öppnat samlingen af sina arbeten: *Christophorus*, en legend; *Psyche*, dramatiserad saga; *Vublina*, dramatiskt poem; *Nornan*; *Minnessång öfver Hedvig Charl. Nordenflycht*; *Klippkyrkan*, (ett poem i åtta romanser); och *Oithona*. En saga på prosa: *Den sköna Cunigunda* slutar första delen. Alla de här uppräknade poemerna äro af en större omfattning; i

synnerhet de fyra förstnämnda. I stället för att ge en särskild kritik öfver hvart och ett af dessa stycken, inskränka vi oss till att i allmänhet betrakta författarinnans manér, och detta mer med afseende på fel än förtjenster, såvida de förra äro framställbara, de sednare icke, och såvida vi anse de förra vara vida mindre egendomliga hos författarinnan än de sednare.

Utan tvifvel har Euphrosynes talang, likasom mången annans, tagit en missriktning, vid hvilken dess medfödda företräden lidit, om också ej gått förlorade. Hennes alltför stora hyllning af den nya vitterhetens egenheter, och de gärder, hon åt densamma skattat, hafva bestämt hennes manér och uppfostrat hennes anlag annorlunda, än naturen tyckes menat. Enkla, inom trängre gränser hållna uttryck af ett varmt och rent hjerta hade hennes sånger kanske blifvit, om naturen, och icke en skola fått leda hennes bildning, och de hade då genom symmetri och fulländning ersatt, hvad som brustit i storhet och omfattning. Rec. har tyckt sig finna ett stöd för denna förmodan i de stycken af mindre plan och enklare anläggning, dem han funnit ibland mängden af författarinnans förut offentliggjorda produkter, och som i afseende å framställningens renhet, idéens naivetet och någon gång rörande behag varit jemförliga med de lyckligare lyriska poemer, Sverige äger. Det höga i karakter och handling, det enkelt sublima i mythen, det dystra och storartade i naturen, passionen, hämnanden, med ett ord allt, hvori lifvet uppträder i djupare och mera groteska gestalter, är utom omfånget

af hennes talang, och att hon företrädesvis behandlat sådana ämnen, bevisar blott, att hon ej rätt fattat densamma. Visserligen är det vid målningar af en sådan art lätt att skenbart lyckas, ty sjelfva ämnet tillåter och underlättar en pomp i bilder och utflygter, som kan blända, huru oäkta den än må vara; men att sannskyldigt lyckas, dertill fordras ej blott ett geni af högsta ordningen, utan också ett af helt annat lynne, än Euphrosynes. Derföre måste man äfven finna, att de bästa af förf:s ofvannämnda kompositioner äro de, hvilkas uppränting grunda sig på en gifven tradition, såsom t. ex. Christophorus och Psyche. I dem är anläggningen förut gifven, och de stora och säkra konturerna måste alltid blifva qvar och påkalla beundran, huru mycket man än kunde hafva att anmärka mot författarinnans sätt att inkarnera dem; då deremot i de stycken, som icke äga en lånad plan, densamma är till den grad sväfvande och töcknig, att man med svårighet deraf skall kunna skapa sig en någorlunda tillfredsställande bild. Man behöfde blott utveckla denna jemförelse, och man skulle öfvertygas om, hvilket tillskott af en uppfinnande, ordnande och sammanhållande förmåga Euphrosyne hade af nöden, för att med verklig framgång försöka utförandet af vidsträcktare dikter. Att hon oftast skulle lyckas i små, luftiga lyriska sånger, vilja vi ej påstå; men säkert är, att hon skulle lyckas oftare i sådana, och på detta sätt kunna ge litteraturen stycken, som vore fulländade i sitt slag, hvilket på långt när ej är fallet med hennes större arbeten. I dem förstör ofta och i en nästan ständigt

vexling ett illa behandladt parti det behagliga intrycket af ett lyckadt, medan det dock måste skonas och bibehållas, såsom en ledtråd i och en del af det hela; skrefve hon små stycken åter, som ägde hvar sin individuella betydelse och till hvarandra ej stode i någon bestämning, kunde de sämre lätteligen utgallras och förkastas, medan blott de bibehölles, som försvarade sitt värde. Det händer ofta, att en författare ser sig inledd i en labyrinth, der den poetiska uppfattningens ledtråd brister och förloras; det blir då fråga om, att genom blotta öfningens och konstens hjälpmedel söka reda sig ut och återvinna den tappade stråten; men hvarje steg, han under så fatta omständigheter tager, misskläder ohjelpigt hans bana och röjer en oreda. Det är svårt att, för oftare återkommande svårigheter af detta slag, uppoffra ett längre arbete och afstå från dess fullbordande; men annat är fallet med ett mindre. Vill icke ett sådant i utförandet till alla delar gjuta sig efter den idé af skönhet, som för detsamma ligger till grund, så är ingenting lättare än att afstå från dess vidare behandling och lemna det åt förtappelsen. För icke många skriftställare vore det angelägnare att observera detta, än för Euphrosyne. Man ser i hennes större arbeten öfverallt ett sväfvande emellan klarhet och mörker, emellan ordning och oreda, och man märker tydligt ett från författarinnans sida halft medvetslöst anspråk, att på räkningen af de goda partierna de svagare måtte få passera. Detta öfverseende med sig sjelf, och denna brist på stränghet vid valet af hvad som skall anbringas, måste lättare

få rum hos hvar och en vid behandlandet af större kompositioner, i det att de små partierna naturligtvis få i ens föreställning, ehuru oriktigt det än är, en underordnad betydelse, så att man väl anser det bättre, om de lyckas, men också icke så farligt, om ett och annat af dem blir underhaltigt; icke betänkande härvid, att ett obetydligt, fult eller platt drag kan ohjelpligt vanställa ett eljest skönt anlete, och att en enda dissonans kan förstöra njutningen af den bästa harmoni.

Det vore derföre, efter allt utseende, en vinst för litteraturen, om Euphrosyne ville använda sina lyckliga gåfvor på skapelser, som vore med dem mera ackorderande, d. ä. på bearbetandet af små, lätta och osökta ämnen, dem hjertat och naturen syntes, åtminstone vid hennes första uppträdande, vilja ge henne i öfverflöd. Sådana skulle genom sin inneboende oskuld och helgd lättare än några andra bevara henne från de fel, dem hon adopterat ur filosofisternas skrifter, fel, som synnerligen besvåra hennes omnämnda större arbeten, och hvaraf de hufvudsakligaste i det följande skola framställas.

Det första är ett lättsinnigt handterande af praktord och bländande fraser, hvilka hos Euphrosyne isynnerhet, man kan vara viss derpå, ehvar de användas, gömma och öfverskylla en fullkomlig brist på poetisk inspiration. På de ställen, der en sann ingifvelse leder författarinnan, der hon har något verkligt att anbringa, någon sann åskådning att återge, är hon alltid klar, okonstlad och flärdlös, och det svulstiga smaragd-språket undantränges af hjer-

tats verkliga och enkla ord. Hvar och en finner, huru obehagligt ett sådant kittlande af inbillningens gröfre sinlighet i längden måste blifva, då uppfattningsförmågans alla ädlare fordringar lemnas otillfredsställda. Det tröttar till och med hos Stagnelius någon gång, ehuru det hos honom ändå alltid äger en egentlighet och gedigenhet på sitt ställe, som tillika talar till det djupare hos läsaren. Nära beslägtadt med detta ofta återkommande fel i Euphrosynes arbeten är ett annat, ej mindre sällsynt, men mindre ursäktligt. Man läser nemligen ofta nog hos henne, vers efter vers, bombaster, ur hvilka föga någon begriplig mening står att utletas. Den förra anmärkningen gjordes således mot svassande och, på sina rum, intet sägande ord, den sednare mot hela meningar af enahanda beskaffenhet. Att deras uppkomst är att tillskrifvas samma orsak, som sades vålla prålet med praktorden, är så mycket klarare, som de i sig sjelfva innebära beviset på utevaron för tillfället af allt poetiskt ljus. För att gifva en föreställning om hvad rec. menat, då han omnämnt och anmärkt sådana meningslösa meningar, må exempelvis en eller par anföras: i *Psyche*, pag. 76, läsas följande ord, dem *Psyche* sjelf uttalar:

Nu i dalen vill jag glömma
 Dagen bort, på rosor drömma
 Blott om dig, min själs gemål!
Lundernas demantesmycken,
Floras alla blomsterstycken,
Blifve kärlekens symbol!

Läsaren må sjelf försöka komma till någon rimlig föreställning genom de tre sista af de anförda raderna. Med någorlunda fog kunde man säga, att kärleken är ren som daggdroppen, eller som blomman; men att daggdroppen är en bild af kärleken, hvilken älskare skulle väl begripa detta, vore han än så vattlagd och förstelnad! Ett lika öppet fält för meningar, halfmeningar och omeningar lemna t. ex. följande rader, tagna ur samma stycke:

Fritt må menskohjertat väfva
 Kring sig sjelf sitt sköra nät,
 Spindeln likt, som är inspunnen
 I sitt veka fångselgarn: —
 Brister blott en tråd, försvunnen
 Är din fröjd, o stoftets barn!

Långt ifrån, att de kombinerade satserna skulle förklara och bilda någon helhet, motsäga de hvarandra så, att om den ena gör ett förklaringsätt sannolikt, finnes i den andra något, som upphäfver dess sannolikhet. Skulle fel af denna art vara sällsynta i Euphrosynes dikter, vore det hårdt att framställa och analytisera de funna; men de yppa sig, mer och mindre markerade, så ofta, att författarinnan derigenom röjt ett nog anmärkningsvärdt undseende med sig sjelf och en betänklig försummelse att göra sig reda för hvad hon velat antyda. Det är också härunder inbegripet icke blott egentliga omeningar, utan äfven sådana långsökta vändningar, hvilkas samband inbördes icke utan ett fullt bläckhorn kunde på papper deduceras, vändningar, som göras, ibland för att

få ett rim, ibland för att fylla metern, ibland kanske blott för att få någonting nedskrifvet. Idealet för utflygter af denna beskaffenhet finnes i *Phosphoros*, hvarest man ser satser packade in i samma versrad, som med hvarandra ej hafva mer att göra, än den fluga, som spatserar här, med en flod, som rinner i Amerika, eller med gubben i månen.

Slutligen må äfven anmärkas, att Euphrosyne vid skildringar, vare sig af naturscener eller känslor, endast sällan och äfven då inskränkt uppnår den fria säkerhet i teckning, att hon med några drag kan frambringa de föreställningar, hon åsyftar att väcka. Tvärtom ser man henne ofta hopa bilder på bilder, så att den ena i läsarens fantasi väckta half-åskådningen i ögonblicket utjagas af en annan, lika chaotisk. Ett exempel härpå vore början till poemet *Nornan*, der inbillningen, om den ville anstränga sig för att följa med, skulle tröttna inom första sidan, utan att derföre hafva gjort någon egentlig eröfring, eller ha en klarare blick i hvad författarinnan velat framställa, än några ord blott kunnat gifva.

Måtte den stränghet, rec. tillåtit sig vid bedömandet af Euphrosynes arbeten, tillskrifvas mer hans aktning för hennes i flere afseenden utmärkta talang, än någon lust hos honom att nedsätta den rättvist hyllade författarinnans förtjenster. Sina blygsamma anspråk och sina önskningar i afseende å sitt författareskap har hon i öfrigt på ett intagande sätt uttryckt i den hennes arbeten börjande Prolog. — —

En blick på Sveriges nu gällande poetiska litteratur.

(H. M. 1832, N:o 96—98.)

Red., som flere gånger låtit i sitt blad inflyta anmärkningar rörande den poesi, som under ett par decennier gällt och ännu gäller i Sverige, har allt hittills uraktlåtit att speciellare och mera bestämdt yttra sina tankar om densamma och dess mest hylade idkare. Det kan dock vara hög tid, att någon röst höjer sig mot den alldagliga slentrian-tonen, om ej för annat, så åtminstone på det att sanningen, på hvilkendera sidan den då kan finnas, genom motsatta opinioner må bli dess mera luttrad och förklarad. Likväl, för att icke alla läsare må anse företaget att uppleta och framställa fel hos nu oinskränkt för-
gudade mästare oerhördt och oförlåtligt, vill red. taga sig friheten, att som en ingress aftrycka den exposition af de förut dyrkade heroernas svaga sidor, som förekommer i tidningen Polyfem, andra samlingen n:o 1, 2. Man skall nemligen deraf exempelvis kunna se, att icke allt, som en längre tids åsigter stämplat som ofelbart, nödvändigt måste vara sådant, och att bemödandet att förfäktat det sanna, om det går utom den allmänna tonen, väl kan stöta i början, utan att derföre vara förkastligt och onyttigt. — —
— — — — —

Ett så litet maskeradt förkastande af alla gällande åsigter vågade red. af Polyfem utgifva. Det var naturligt, att större delen af tidens skriftställare skulle med bitterhet och intolerans upptaga den kastade stridshandsken, och till och med såsom ursinnigt anse det vågade företaget att förkättra litterära storheter, hvilkas erkända värde troddes vara underkastadt ingenting mindre än betviflande, och likväl gick reformatörernas sak fram med stora steg och slöts med ett gränslöst och nästan allmänt ogillande af allt, hvad förut med dyrkan omfattats. Och hvad var orsaken till denna framgång? Ingalunda någon personlig öfverlägsenhet hos det nyare partiets stridsmän, hvarken i afseende å förmåga att försvara sin sak, eller genom poetiska mönster förklara sina teorier, utan endast och allenast sjelfva den saks inre sanning, för hvilken de kämpade. Ty vid alla de orimliga, platta och excentriska rimmerier, som inflöto i Phosphoros, vid alla de sväfvande, falska och verkligt stötande resonnementer, hvarmed Polyfem och andra den antimarkallianska sektens tidskrifter uppfylldes, stod dock dess tendens klar och ädel, och dess hufvudsats, att den akademiska poesien icke var poesi, kunde icke kullkastas, om den än varit trefaldt dunklare fattad och hundrafoldt ofullkomligare yrkad, än den i sjelfva verket var. Sådan är sannin- gens art, att om än alla de yttre former, den väljer för sin förklaring, vore angräpliga och kunde kullkastas, den dock evigt består och förnyar sig i uttryck, tills dess inre väsende ertappas af alla och dess uppenbarelseformer kunna kallas likgiltiga. Och

så är min öfvertygelse, att en ny revolution, lik den förra, skall inträffa i Sveriges vitterhet ännu, då allt, hvad för närvarande är högt ansedt, skall kastas ned lägre, än det i sig sjelft är, och nya, till äfventyrs lika falska toner blifva hyllade och ansedda såsom öfverträffliga.

Ty på hvad punkt står Sveriges poesi nu, och är den i någon mån naturligare och följakteligen mera betryggad till sin varaktighet, än den var före den esthetiska revolutionen? Den kan icke ens jämföras med den föregående periodens i yttre rikedom, utan att i intensivt afseende vara öfver densamma. Före år 1810 hade man på icke så mycket längre tid än den, som efter denna epok förflutit, stora arbeten af Gyllenborg, Creutz, Leopold, Kellgren, Lidner, fru Lenngren m. fl., att icke räkna de högsta skalderna, Franzén och Bellman, af hvilka äfven den förre då hade sin skönaste poetiska blomning. Svenska parnassen öfverflödade af kompositioner af dramatisk och episk art, och på lyriska dikter af mångfaldigt ämne var rikedomens än större. Och likväl var förhållandet då, att en författare, för att uppträda med tryckta arbeten, nödgades äga en genom öfning, flit och granskning mera mogen stil, efter tidens sätt att döma, än nu är fallet, då man vanligen ej drager i betänkande att under namn af ungdomsskrifter o. d. utgifva de mest obearbetade och förvirrade krior från skolan och gymnasierna. Men hvad hafva vi åter efter fosforisternas uppträdande fått i poetiskt afseende? Phosphoros och en mängd kalendrar, i hvilka kanske till en hundradedel styc-

ken af värde finnas, något mera är drägligt och det vida mesta är en sammangyttring af allt, hvad känslöshäfnings och lättsinnighet har beserksmessigt och chaotiskt. De viktigaste arbeten, gifna under denna tid, utgöras af Frithiofs saga och en mängd smärre sånger af Tegnér, Atterboms Lycksalighetens ö, en dramatisk dikt af von Beskow, Franzéns romanartade poemer jemte några förut otryckta mindre stycken, Stagnelii och Vitalis' skrifter o. n. fl. a. Ville man nu från vår tids poetiska skörd afskilja det, som ligger under all kritik, utom den som förkastar i massa, och sedan jemföra det återstående med skörden från den förra perioden, så fingo vi på vår sida otvifvelaktigt en brist, hvad angår mängden af poetiska produkter. Och det blir en icke så lätt afgjord fråga, om vi behålla vinsten i afseende å det skrifnas värde. Ty så käckt man än trampat på den gamla skolans slagna jättar, och så förnämt man belett deras alexandriner och samvetsgranna rim, så blir det dock ovisst, om ej en kommande tid med andra åsikter kan hinna samma grad af ett spotskt förakt för hvad våra beundrade författare skrivit i samtidens tycke sublimt och oöfverträffligt. Säkert är åtminstone, att ingen af de nya författarne uppenbarat sig som en sann och skapande poetisk natur. Deras företräden ligga i mer och mindre grad på ytan och äro föränderliga med den. Ingen bland dem alla har öppnat oss en ny allmän åsigt af naturen, en ny verld; de intressantaste, Stagnelius och Vitalis, hafva blott förmått ge oss spridda idéer om deras egna sätt att se lifvet, svarande emot hvad

Lidner före dem gjorde. Men en sådan poesi, som deras, förhåller sig till poesien i sin verklighet, som den individuella föreställningen om religion till det religiösa elementet, som striden med ett anadt ideal om dess besittning förhåller sig till idealets ägande i en lugn och glad seger. Derför kunna de visa oss blott en religiositet, aldrig religion, blott strid och längtan, aldrig ett ideal. Man kan äfven med sanning säga, att deras poesi är full af egoism och således i denna ingrediens motsatt den sanna poesien, som är full af frihet. Tegnér's poesi är än mera ytlig. Hos honom ser man föga någon skymt af ideal, ja, icke ens en strid, som skulle röja hans aning om ett sådant. Det lugn och den friskhet, hans poesi uttalar, äro icke följder af en glad blick i en natur, som blottat för honom sin skönhet, utan fastmer af en reflexionsförmåga, som är stolt i sin kraft, och af ett välde öfver den yttre formen, för hvilket ingen svårighet är oöfvervinnelig. Tegnér har derföre ett stort tycke af Leopold, så himmelsvidt skilda dessa båda författare än förefalla oss vid första påseendet, och det är ganska säkert, att de, omkastade i tid och rum, nästan varit hvarandra. Det kan ej beskrifvas, huru litet intryck en sådan poesi, som deras, gör på ett sinne, för hvilket naturen klarare visat sin herrlighet. För ett sådant är denna skimrande glans, som för den djupt religiöse en predikan af Lehnberg. — Inom hvarje menniska bor naturen i alla dess möjliga idéer, och att menniskan icke är allt och ser allt, kommer deraf, att många eller alla dessa idéer slumra i hennes medve-

tande, likasom oanslagna toner i ett instrument. Om derföre någon har en ren och klar åskådning af en idé, en naturens uppenbarelseform, och kan i mensklig förmedling framställa dess skönhet, så svara tusende sinom tusende hjertan på den ton, han angifvit, och han blir för dem en Columbus i andligt afseende, och menskligheten har genom honom upptäckt en ny verld, som väl fanns inom dess område förut, men låg insvept i natt. Men hvar och en, som rent insett skönheten af en idé, har också derigenom fått en måttstock för det sköna i hela naturen, öfver hvars mätning intet kan gå, och under hvars mätning allt är otillfredsställande.

Det är besynnerligt, att, ehuru fosforisterna i början tycktes inse Tegnér's oersättliga brister som skald, ingen af dem sedermera fullföljt de påståenden, som i detta afseende först gjordes. Man såg flere än en gång yttranden, att Tegnér förstod att ge sina stycken en skön kolorit, att hans teckning var prisvärd, men tillika att hans stycken saknade sanning och nödvändighet. Dessa omdömen voro mera riktiga, än att de bort lemnas ofullföljda, ty det är icke likgiltigt, om ens samtid dyrkar idoler eller erkänner det sanna gudomliga som det högsta.

v. Beskow är i sin poesi lika litet djup och sann som Tegnér, men är tillika honom vida underlägsen i alla yttre företräden. Då Tegnér således är stor i en art, som är utom och mindre än den sanna poesien, är v. Beskow i samma art af andra rangen. Hans mest firade arbeten, *Erik den fjortonde* och *Sveriges Anor*, uthärda ingen jemförelse med Tegnér's

större kompositioner, och hans mindre stycken äro lika mycket under Tegnér's. *Lycksalighetens ö* af Atterbom har några blixtar af poetisk inspiration, men är alltför mycket sväfvande, oredig och ofulländad, för att kunna få namn af ett verkligt poetiskt konststycke och öppna för läsaren den klara utsigt i naturen, som ett sådant skänker, utom den omständighet, att dess högsta tendens syftar på framställningen af en spekulativt uppdagad sanning, och derigenom är i sig själf för mycket begränsad, för att kunna fylla idén af en sann poesi. Ännu mera otydliga, excentriska, ofta falska, äro mängden af Atterboms små stycken. Lings arbeten uthärda icke jämförelsen ens med de klenare af gamla skolans, och det är tvifvelaktigt, om något mera sammangytt-radt, stelt, prosaiskt och uttänjdt än hans episka berättelser någonsin blifvit inskrufvadt i rim och meter.

De lyriska stycken, Franzén sedan år 1810 skrivit, äro nästan samfält underlägsna hans tidigare poemer, och visa icke ofta klara drag af den sublimeskaldens ursprungliga originalitet. Alla de ändringar åter, dem han tillåtit sig vid sina äldre sånger, äro absolut och utan undantag försämringar, ej sällan af den art, att en älskare af det sköna icke utan smärta och djup rörelse kan se dem. Hans stora poemer i berättande stil äro till sin inre uppfattning förfelade och hafva icke kunnat göras poetiska med all den beundransvärda konst och lätthet, som i dem äro synbara. De äro i modern ton, hvad poemet *Carl och Emelie* var på sin tid, och det är besyn-

nerligt, att detta stycke, som visserligen i esthetiskt afseende är med dem jemngodt, tyckes vara af sin författare förskjutet, såsom det ock icke fått plats i någon del af Franzéns sednast utgifna skrifter.

Jag förbigår att omnämna med någon omständighet de rena, ehuru bleka och omarkerade försöken af Grafström och Nikander, emedan de icke varit föremål för någon mera entusiastisk hyllning och i alla fall, mig veterligt, ej förvärfvat högre loford, än de förtjent. Komma härtill Euphrosynes dikter, som, med någon likhet i öfrigt, äro Atterboms underlägsna i de flesta afseenden, utom i fel, så lär i det närmaste det viktigare, som yppats inom Sveriges vitterhet, sedan den litterära revolutionen, vara taget i beräkning. Och hvem ville väl, vid betraktandet deraf, att bland alla nu uppräknade arbeten icke ett enda stort verk och blott få smärre lyriska poemer kunna kallas fulländade och sannt poetiska, med tillförsigt yrka, det vår tid varit mera produktiv på verkliga skaldestycken, eller mera stämd för poesi, än tiden näst förut? Det är högst troligt, att ingen af Frankrikes moderna vitterlekare skulle draga i betänkande att sätta Victor Hugos poesi öfver en Voltaire, en Corneilles m. fl:s; och vid allt detta, hvilket skralt lappverk är icke t. ex. hans Hernani mot deras dramatiska verk, med all den stelhet och prosa, man kan förebrå dem? Sådant är, om än i mindre grad, fallet med många af Sveriges nyare firade poemer, jemförda med de äldre.

Skulle den offentligt uttalade litterära opinionen i Sverige konstituera Tegnér's och några andras skrif-

ter såsom goda och lyckade produkter af dilettande förmågor, och ej framställa dem såsom mönster af poetisk fulländning, så vore ingen ändring i åsigter nödvändig; sanningen vore deri träffad, och man skulle åtminstone med mera skäl kunna förut-sätta hos allmänheten ett esthetiskt sinne, som vore moget, för att uppfatta det sublima hos någon i en framtid möjligtvis uppträdande originel talang. Nu, då såväl för konstnare till profession som för publik det underordnade gäller som det högsta, och det höga, man från förra tider äger, sättes i bredd med eller till och med under det i sjelfva verket lägre, så äro alla förhållanden för mycket lika dem, som vållade den sist förefallna brytningen, för att icke en dylik vore att förväntas ännu såsom en nödvändig följd. En sådan brytning kan så mycket mindre vara aflägsen, som de små diletanter, hvilka från alla håll flyga i vingarne på Tegnér och andra mäktigare naturer, redan hunnit så i karikatur utveckla dessa mönsters manér, att deras brister och ensidighet blifvit blott alltför åskådliga.

Svårare, än att förutse ett negerande af Sveriges nu gällande poesi, är det att bestämma, hvilken positiv sida försöken i skaldekonst sedermera kunna komma att företrädesvis utveckla. Det brister icke mer, såsom förut var fallet, en mångsidighet i poetisk bildning; icke heller nekas en tillbörlig gärd af dyrkan åt tidehvarfvens sanna skalder, så att inga vidare exempel af det rätta tyckas kunna framställas. Kanske är det sannolikast, såsom det ock vore bäst, att intet manér blir fixerad, och att de författande

derigenom ledas till att mer hålla sig till sig sjelfva och naturen, och mindre fjettra sig vid vanans och tonens illusioner. Säkert är, att mången, som nu kan skaka ur ärmén en kraft-vers, när det behagas, i sådan händelse skulle finna sin åder mycket förtröskad, och att derföre vida mindre skulle bli skrifvet, hvilket redan vore en stor lycka. Ty sådan poesien för närvarande är i Sverige, har den, genom ett idkeligt och manérligt upprepadt enahanda, blifvit till den grad hvar mans egendom och så inpräglad sig i allas öron, att man kan kalla den individ ytterst förstockad eller ytterst återhållsam, som ej blandar sin röst in i den allmänna chören och genom lättheten att sjunga som andra skalder frestas att anse sig sjelf för skald.

Utrymmet har icke tillåtit förf. att särskildt motivera de omdömen, han här fällt; det vore dock orätt att af denna anledning misstänka dem som falska. Ändamålet med denna uppsats har varit att i en lätt öfverskådlig följd framställa åsikter af Sveriges nuvarande poetiska litteratur, så positivt, att författarens mening på intet sätt skulle kunna dubbeltydas. Bestyrkandet af dessa åsigers sanning lemnas åt framtiden, då äfven han genom speciellare recensioner af ett och annat nu frejdadt arbete hoppas kunna närmare förklara och bevisa, hvad han yrkat.

Anm. Här hade i ordningen bort följa recensionen: *Sveriges Anor. Skaldeestycke af Bernh. von Beskow. Skrift, som vunnit Svenska Akademiens stora pris, 1824.* (H. M. 1833, N:o 9—11.); men denna har af förf. blifvit utesluten.

Törnrosens Bok. (Band I—IV. Stockholm, 1832—34.)

(H. M. 1835, N:o 34—37.)

Läsaren får icke vänta utförlighet i en anmälan, hvilken såsom denna rör ett arbete af största både utsträckning och mångfald; ty äfven en vida utförligare kritik, än detta blad kunde inrymma, skulle nödgas inskränka sig och icke förfölja dessa dikter i alla deras detaljer. Här blir det fråga om att redogöra för arbetets allmänna innehåll och att af enskildheter upptaga blott sådana, som mest falla i ögonen, antingen genom sin svaghet eller styrka; de som ligga deremellan, kunna knappt antydvas. Visst är, att partier af alla dessa klasser finnas i Törnrosens bok; dock skall man vid läsningen deraf snart med den gladaste njutning märka, att författarens ojemnhet är af det slag, som skiftar mellan skönhet och fel, icke mellan platthet och medelmåtta. Och då här begagnas ordet skönhet, tages det med sitt fulla innehåll af helgd och sanning. Författaren tyckes hafva hemtat ur sin närmast egna erfarenhet den vackra bild, som han på något ställe, visst med andra ord, uttrycker, men hvars innehåll är, att målarens kamp är fåfäng, om ej skönheten själfmant kysser hans pensel, Det finnes målare, hvilkas händer man skulle tro skönheten själf hafva ledt till öfverallt

jemna och ljufva drag; vid vår författares sida tyckes gudinnan blott gerna dröja, betraktande med mildhet hans inre, manliga strid, och stundom till belöning kyssande hans varma och raska pensel.

Törnrosens Bok, eller, som den utförligare heter: *Fria Fantasier, hvilka, betraktade såsom ett helt, af herr Hugo Löwenstjerna stundom kallades Törnrosens Bok, stundom En irrande Hind* *), är ett slags sago-
verk, som under särskilda titlar upptager berättelser med ämnen af olika natur och från skilda tider. I detta afseende är verket, hvaraf redan fyra band i fem häften säljas i vår bokhandel, en sammanfattning af delar, som icke stå i direkt beroende af hvarandra. Icke desto mindre kan det betraktas såsom en helhet, om icke just för den anordning, hvarigenom författaren sökt ge berättelserna en gemensam bakgrund, så åtminstone för den likartade egendommiga anda, som råder i dem alla. Sjelfva uppställningen har häruti något tycke af Moores „Lalla Rookh.“ Här förekommer en familj, herr Hugo Löwenstjerna och hans omgifning, i hvars krets sagorna berättas, under det familjens inre förhållanden småningom växa ut, för att, Gud vet när, hinna sitt mått.

Det första bandet af *Törnrosens bok*, med titel: *Jagtslottet*, är egentligast och mest egnadt skildringen af herr Hugos slott och lefnadssättet derstädes. Man kan utan tvekan yrka, att denna del är den svagaste i hela verket. Elementer af författarens

---

*) Läsaren får blott undra öfver den besynnerliga titeln, icke tro att herr Hugo valt den utan åsyftning.

diktkonst röjas visserligen äfven här, men de äro icke här kufvade af en ordnande andes lagar, utan verka oberoende af hvarandra. Personerna äro mindre lyckligt sammanhållna, så att ingen enda finnes af en klar och träffande egendomlighet. Lika så svårt uppfattadt är deras inbördes förhållande och sjelfva lifvet på herr Hugos slott. Strödda idéer, stundom utvidgade till mer eller mindre mystiska samtal, öfverflygla personernas sjelfständighet och visa dem ofta såsom sina blott beroende organer, i stället för fria skapare. Det är ett fel, som ingalunda är sällsynt i våra nyare litterära konstprodukter, att det inre organiska lifvet i dem förvrides och uppoffras för idéer och reflexioner, som, på de ställen der de anbringas, icke hafva annan betydelse än deras inåt slutna, möjliga sanning. Ty så visst det är, att en målare icke lyser genom glänsande färger, utan genom deras sammanställande till en lefvande tafla, så visst är äfven, att en konstnär inom poesiens område icke intager i högre mening genom skimmer i bilder och tankar, utan genom sanningen af det väsende, han genom dem förmår framställa. Men om man å ena sidan, isynnerhet hvad denna första del vidkommer, lätt blir varse en osäkerhet hos författaren vid skapandet af sina personer och af deras verld, så ser man, å den andra, redan här många sköna strålar af det ljus, författaren upphemtat ur lifvet och i de följande dikterna än rikare meddelar. Man kan således med allt skäl kalla äfven detta första och svagaste parti af det ädla konstverket lärorikt och väckande, så ofta det ock lemnar

vår fordran på natursanning, rörlighet och lif i teckningarna ouppfylld.

Den andra delen kallas *Hermitaget*. Med några få historiska drag till grund innehåller den en mängd romantiska skildringar, hvälfvande sig gemensamt kring konung Waldemars strid om kronan med sina bröder och hans kärleks-förhållanden till systemen af hans gemål. Det hela är visserligen byggt med den lutning åt det romantiska, att äfven de få ämnen, som äro tagna ur historien, ligga åt detta håll, men likväl skall man redan här angående författarens dikt-konst kunna göra en erfarenhet, som i fortsättningen än mer bekräftar sig, den nemligen, att både händelser och personer gruppera sig med mera hållning och natur, i den mån de ligga närmare på förhand gifna historiska drag och af dem beherrskas. Det är ingalunda vår mening att i allmänhet vilja fränkänna den rena och på all bevislig faktisk verklighet blottade dikten konstbetydelse och sanning, emedan det tvärtom är vår öfvertygelse, att hvart och ett fenomen, som diktas med inneboende sanning, faktiskt funnits till, om också blott i spridda strålar; men då vi här tillerkänna en bestämd öfverlägsenhet åt de partier i författarens berättelse, som närma sig det gifna historiska, är det med afseende derå, att de rent af diktade innehålla i sig en osäkerhet, en formlöshet, som minst af allt kan stå till-samman med konst, och som stämplar dem med underlägsenhet i förhållande till de öfriga. Och på detta ställe är det ej olämpligt att anmärka en åsigt, som författaren tyckes framställa med den bestämdhet, att

man kan tro honom hysa den sjelf, ehuru han låter den uttalas af fingerade individer, och som tyckes vara icke utan inflytande på hans kompositioner. „Om man romaniserar“, heter det, „i afsigt att teckna en tid med dess seder, måste man hemligt förbinda sig att hafva karakterer, hvilka liksom valda bilder lemna ett uttryck deraf. Likväl kan mången gång vara intressantare att höra talas om någon, som, ehuru tillhörande en viss epok, — — — ändå står med sin beskaffenhet som ett litet undantag, en utvikning från sin tid. Tar nu åhöraren eller läsaren för gifvet, att man berättar för att skildra tidehvarfvet, så blir han här bedragen eller skyller föredraget för osannolikhet. Bland ett folk, i allmänhet gästfritt, kan en och annan snål personnage finnas, och hvilken det just kan tillhöra en ifrågavarande anekdot eller romance att föra på banan. Åhöraren får deraf icke tro, att man missförstått en gästfri tid, eller gjort en osann, karrikerad scen. Men vore meningen ej annan än att lemna en karakteristik öfver epoken, då borde visserligen ej snikna människor framvisas i kompositioner öfver tider, som på det hela varit af generöst lynne, ej fritänkare under bigotta sekler, ej någon dum varelse midt i en snillrik nation, ehuru individer af så egen art ifrån de andra nog alltid funnits. Jag tycker icke om sådana bojor; de äro onaturliga, falska och tillika ängsliga. Deremot afsäger jag mig äran att egentligen föreläsa i historien öfver seder och bruk, under det jag gör något helt annat, nemligen allenast anför tilldragelser, som roat mig.“

Vi appellera här till hvad vi förut yttrat vara vår öfvertygelse, att allt hvad som diktas harmoniskt och naturligt är faktiskt och historiskt sannt, det vill säga, har varit eller skall blifva, ty äfven det tillkommande är historiskt, sedan man fångat det. Det första således, som ur denna synpunkt möter vår betraktelse, är att all sann dikt måste vara en sann bild af historiens egen väsendtlighet och i grunden lika sann som den. Men nu är icke någon väsendtlighet till genom sina tillfälliga afvikelser, utan genom sitt sammanstämmande till en gemensam enhet; därför är allt tillfälligt i sig sjelft ett intet och har betydelse blott så vida, som det hålles invid något väsendtligt. I historien, som faktiskt upptecknar millioner tillfälligheter, är det väsendtliga tron på en försyn, i hvilken de hafva sin förklaring, i dikten är det väsendtliga intet annat än den förklaring, konstnären sjelf mäktat nedlägga i sin komposition. Vi tro, att ingenting sker, som icke, huru oförklarligt det än synes, står i sammanhang genom försynens ordning; deraf det älskliga i allt hvad som är faktiskt; men ifrån det tillfälliga i dikten gå vi till konstnären och fråga, om han har någon förklaring derpå, och brister den, så skygga vi för hans fantomer. I dikten skall därför allt vara ordning, allt sammanhang, allt historiskt i den höga bemärkelse, att allt skall hafva sin förklaring i den helhet, i hvilken det förekommer, och betinga blott ögon för att erkännas. Sådan skall dikten vara, en bild af den gudomliga ordningen, en bild af den historiska ordningen, sådan den afslöjat sig äfven för det menskliga

ögat i vissa storartade, genomgripande grupper. Man må således hafva för afsigt eller icke att teckna en tid, en person, eller en händelse, så är det tillfälliga i och för sig sjelft ett intet och ger ingen bild. Det är sannt, — för att följa en af författarens liknelser — att bland ett gästfritt folk en icke gästfri meniska kan finnas; men skildras hon, utan att hållas i motsats till sin nation, så får man ingen föreställning om dennas gästfrihet. Men, invändes nu, man får en bild af en girig, och det kan vara tecknarens ändamål att ge blott en sådan. Det finnes intet folk, bland hvilket icke afvikande individer finnas; det finnes i samma analogi ingen girig, hos hvilken icke några afvikande drag kunna anträffas. Är då den boja ängslig, som hindrar konstnären att löpa ut till dessa tillfälliga drag, och kastar han sig in i dem och tecknar dem, hvad tecknar han då? Icke den girige! Konseqvent kan sålunda ingen bild gifvas, utan allt blir ett förvirrande in i tillfälligheter och deras tillfälligheter. Vi skulle icke hafva dröjt så länge vid denna punkt, om vi icke tyckt oss varseblifva hos författaren en viss oro, som stundom nekar honom att bära med glädje konstens bojar, och en mera afgjord håg för utvikningar än för den lugna, sammanhållande teckningen af de föremål, han bringar å bane, en brist, som isynnerhet i de båda sedanaste häftena eller fjerde delen märkbart förmildras.

Vi hafva nämnt, att de rent af diktade partierna i denne författares arbeten ofta nog lida af osäkerhet och formlöshet. Man må betrakta de i denna del anförda personerna, Erasmus, Inga, Judith; huru litet

äro icke dessa uppfattliga! Den förstnämnde är isynnerhet misstecknad genom den besynnerliga blandningen af olika bildningsgrader och den förfelade naivetet, som man i honom träffar. Detsamma kan sägas om Inga. Bättre är familjen Bruce hållen, ty om än såväl lorden sjelf som de andra sakna det egna, individuella, som ensamt är lefvande och åskådligt, så äro de dock såsom allmänna karakterer åtminstone utan i ögonen fallande inre motsägelser. Men för de båda bröderna, konung Waldemar och hertig Magnus, har författaren haft historiska drag gifna, och vid utvecklingen af deras karakterer blir man varse en fastare hållning och en bestämd riktning åt ett mål. Derför fästa de sig äfven i ens föreställning tydligare än de öfriga personerna, ehuru ingendera har någon särdeles utsträckt rol att spela. Den veka, svärmande, obeslutsamma konungen påminner ovilkorligt om Sigismund, då hertig Karl med sitt tilltagsna, stränga, herrsklystna sinne har en motsvarighet i den mot konungen upproriske Magnus. För öfrigt är kompositionen af det hela sinnrik, och idéen, att genom en rask flyttning fram i tiden få händelserna midt under deras närvaro att stiga tillbaka och upplösa sig i dunkla, drömlika skuggor, är förtrollande och ger stycket likheten af ett sakta döende adagio, eller en ström, som störtar sig med vattenfall mot hafvet och den ena minuten brusar, den andra förlorar sig tystnande i det oändliga.— Som ett bihang förekommer i denna del vid slutet en kärleks- och spökelse-historia på vers, mindre fulländad eller snarare mindre vårdad i det tekniska, men dock

ganska kraftfullt utförd i folkvisans ton med sina hastiga öfvergångar och halfbelysta, ofta blott antydda scener. I allmänhet kan man säga, att författaren, som mindre än vanligt lyckas vid teckningen af det naiva, det rent och osminkadt naturliga hos personer inom den första stationen af bildning, här velat slå an just de strängar, som i menniskohjertat äro mest ursprungliga, och detta i en tonart, som för dem är mest egendomlig. Stycket, som eljest är ganska kort, kallas *Vargens dotter*.

Hvad som blifvit sagdt om andra delen af ifrågavarande arbete, gäller till det mesta äfven om den tredje eller *Hinden*. Berättelsen hvälfver sig blott icke här omkring samma ämne, såsom förhållandet är i Hermitaget, utan upptager vexlande skildringar, till största delen likväl hållna i beröring med herr Hugo och hans familj. Det är sålunda ett slags vidare fortsättning af den första delen, men, man måste medgifva det, vida intressantare fortsättning. Svårigheten att få in i berättelsen något romantiskt intresse, hvilken man varseblef vid den förra skildringen, synes här icke mera, och allt har redan en rikare växt. Likväl klarnar icke personernas individualitet mer här, än i första delen. Herr Hugos bror Andreas är kanske den, som lifligast kan uppfattas i hans egna efterlemnade papper, hvilka otvifvelaktigt höra till det bästa boken har att uppvisa. Underordnad och matt är tantens välgörenhet; den gamle tjenaren är förfelad och påminner om Erasmus.

Vi afbryta oss sjelfva och fråga, huru det är möjligt, att en bok kan vara af stort värde och

dock gifva rum för så många anmärkningar, och vi tillstå också, att vår anmälan hittills varit mera en anmälan af verkets fel än af dess förtjenster. I sanning, mycket klander kunde ännu tilläggas, utan att behöfva sökas, och likväl skulle man icke utestänga möjligheten att lemna arbetet de högsta loford. Det hör till det skönas natur att vara mäktigare än det icke sköna, och man må rycka an med tusende fel, finnes blott en enda väsendtlig skönhet att ställas emot dem, så falla de till obetydenhet. Vi hafva funnit ett sådant förhållande i Törnrosens bok, och läsaren skall sannolikt sjelf göra den erfarenhet, att man icke så fort hinner störas af några törnen i densamma, som allt obehag åter fläktas bort af någon skär och osynlig doft från dess rosor. Ty rosor och törnen kan man väl säga boken innefatta, och benämningen är i detta afseende väl vald. Ville man nu, sedan man dröjt vid bokens brister, äfven uppehålla sig vid dess skönheter, hvad skulle man kunna yttra om dem? Det vore kanske orätt att taga upp särskilda partier, ty dessa äro mera ponderabla af bristerna; man borde gå till andan i allmänhet. Denna är omöjlig att teckna; men om man ville likna det hela vid någonting, så kunde man ställa det i jämförelse med en djup, aningsfull skog, genom hvilken man vandrar med ofta besvärad gång, men öfverallt liksom omgifven af osynliga andar. Man störs, man väcks, man ler; men i nästa minut är man gripen åter och väntar med klappande hjerta en uppenbarelse. Det är denna djupa, mystiska, åt naturens innersta syftande tendens, som fyller äfven de tre

första delarne af Törnrosens bok med behag, och som i den fjerde visar sig med lika styrka, men med än högre ljus och reda.

Fjerde bandet innehåller i tvenne häften en fortgående dikt: *Drottningens Juvelsmycke* eller *Azouras Lazuli Tintomara*. Händelserna äro från Gustaf den tredjes tid och samla sig närmast omkring hans död. Redan det möte, man här gör med historiska, så nära vår tid lefvande personer, med förhållanden och seder, om hvilka väl hvar och en läsare hört åtminstone några drag omtalas af ögonvittnen, med händelser, som lefva i ett ännu knappt lugnadt minne, redan detta vore nog att ge berättelsen en grad af intresse, äfven om allt vore skildradt med medelmåttig talang. Men här förekomma, ibland ett vida mindre antal förfelade ställen, drag af den gedignaste konstnärs-förmåga och det rikaste snille. Det opera-lika, som ligger i hela den tid här tecknas, dess heroism och dess styggelser, dess vantro och öfvertro, dess ihåliga skimmer och hemska glädje, så oöfverträffligt skildradt af Bellman i en lägre riktning, är som det vore skapadt för författarens genius, som älskar operans fantastiska dagar och tvinar i en verklighet af lugn konsekvens. Det faktiska är här utarbetadt redan inom sig sjelft till någonting, som närmar sig fantasiens flyktigaste drömmar, och det är svårt att dikta något så öfvernaturligt, att det icke, placeradt inom detta tidehvarf, skulle antaga sannolikheten af att hafva verkligen funnits. Här är författaren hemma, och de mästerligaste taflor äro frukter af hans lyckligt valda eller

lyckligt funna ämnen. Vi svigta i valet mellan de skönheter, som kunde anföras. Mest fängslande är kanhända det väsende, hvaraf boken har sitt namn, ynglingen eller flickan Azouras Lazuli Tintomara. Odöpt, utan bestämdt namn, än tagen för karl, än för qvinna, utan religion, utan allt begrepp om pligter, lagar, seder, och slutligen född och uppfödd af en lättsinnig aktris i theaterns fé-verld, hvilken varelse skulle hon icke tyckas vara? Och likväl, huru skön är hon icke, huru fin, luftig, ja till och med vis! Kanske har den dunkla, men harmoniska instinkts herrlighet aldrig klarare blifvit framställd och firad, än den firas i hennes natur. Hon är icke en menniska med ett blandadt mått af förstånd och oförstånd, vetande och okunnighet, rikedom och brist; hon är ett djur, men det fullkomligaste, som kan tänkas, ett djur, hvars minsta rörelse är grace, hvars minsta blick är clairvoyant, omöjligt att fångas och omöjligt att tämjas. Med ett ord, allt hos henne är namnlöst, såsom hon sjelf, och hennes inre liknar en slumrande natt, full af allt hvad sommaren äger ljufvast, och väntande blott en stråle af solen, för att öfvergå till den herrligaste dag. Sådan är denna Azouras, en bild af detta dunkla, mystiska, harmoniska, som är till, och som varseblifves, men som flyr för all omfamning, och som förstör den, som vill äga, icke blott beundra.

Bland detaljer af sällsynt sinnrikhet och sanning, må man nämna den hastiga, men hemska teckningen af Gustaf den tredjes möte med Ankarström, då konungen, utkommen från den bekanta sierskan, mam-

sell Arvidson, ser sin mördare med ostörd fart, i rak linie afskära gatan och bäfvar för den röda fliken af hans kappa, som fladdrar upp under gången. Vidare må man ej förgäta att nämna maskeraden, de sammansvurnas möte der och framför allt konungen, för hvars öga midt i hvimlet och glädjen det röda ännu står, då han blundar, såsom han sjelf säger åt Essen, och hvars dystra aning väfver sig in i de legeraste af hans halft franska, halft svenska yttranden. Knappast lär man kunna föreställa sig en trognare teckning i få drag, än den som här ges af den gode, nedlåtande, men från karakterens och majestätets allvar så lätt ledde konungen. Redan hans första ord återspegla något af både honom sjelf och tillfället. „Voilà Essen — une Comedienne de la plus parfaite ironie! d'une svelte divine. — — Mademoiselle Stading kallar jag ett intet emot denna figur.“ Och straxt derpå: „Såg du, Essen, der glimmade längst fram något rött; par Dieu, en af den fiera flickans strumpor. En silf för Bellmans eller Kellgrens pensel — hvilkendera afgöre vi ej — men hon är finare, luftigare, mera graciös än sjelfva Lydia — och fullt ut så jordisk som Ulla Winblad.“ Och från detta vanskliga intresse för en skön aktris lyfter sig konungen omedelbart åter till de älskvärda uttrycken af hans milda, kungliga sinne: „Mitt goda folk roar sig, kom Essen, jag vill gå ned. Folkets glädje är en konungs element. — Quelle misère, anonymen och hans biljett! Jag känner att de älska mig alla, hvad fara för en konung som jag!“ Med samma genialitet, som Gustaf den tredje, äro nästan

alla här införda historiska personer individualiserade, Gustaf Adolf med sin linealraka rättrådighet och styfva formalitet, den slutne, rätt fram gående, brutale Ankarström, sådan han visar sig i sin bekän- nelse, den beslutsamme, listige general Pechlin, o. s. v. Den rika öfvervigten af sköna och lyckade partier gör det förhatligt för oss att ens omnämna brister. Likväl förekomma äfven sådana, t. ex. osannolikhe- ten af slutet, af det dubbla rival-mötet, osäkerheten i teckningen af scenen mellan Emanuel och juden, Ankarströms olikhet och särskilda mindre detaljer, som äro för mycket antingen sväfvande eller bjerta.

Vi hafva önskat meddela något profstycke ur detta ypperliga arbete och äro ovissa om hvilken målning vi borde välja. Scenerna äro så rika och vexlande, personerna så olika och, hvar och en på sitt sätt, intressanta, att man icke gerna vill förbigå någon enda. Särskildt hafva dock scenerna mellan Gustaf Adolf, Azouras och hertig Carl, mellan Azouras och hennes mor samt Ankarströms bekännelse frap- perat oss. — — — — —

Lucrezia Borgia, dram af Victor Hugo. (Öfversättning. Upsala, 1835.)

(H. M. 1835, N:o 98, 100.)

Svenska litteraturen har åter fått en öfversättning af ett af V. Hugos arbeten. *Lucrezia Borgia*, denna berömda dram, som uppfördes 100 gånger på scenen i Paris, mottogs på Londons theater med beundran, utgafs på tyska i tvenne särskilda öfversättningar och utsåldes i tvåtusende exemplar inom de två första dagarne sedan den lemnat pressen, har nu af en anonym blifvit öfverflyttad äfven på svenska. Då detta skådespel kan anses karakterisera syftningen och andan af den franska romantiska skolans vitterhet, och V. Hugos namn vunnit den ryktbarhet, att en närmare bekantskap med hans poetiska alster icke kan anses ligkiltig af någon, som intresserar sig för bildning och konst, kunna vi icke annat än hålla öfversättaren räkning för hans företag, att göra detta den franska skaldens arbete tillgängligt äfven för dem, som icke kunna läsa det på originalspråket. Vi anse därför såsom helt och hållet öfverflödig den ursäkt öfversättaren i företalet gör, i anledning af sitt val af original. Ty ehuru mycket finnes i Hugos dram, som stöter våra begrepp om natur och seder, och många drag före-

komma der, som genom sin mörka skändlighet väcka vämjelse och harm, är dock vigten af att känna kulturens gång och utveckling större, än vådan af att bli missledd och sårad genom dess möjliga afvikelser och villor.

Vi gifva här en exposition af ifrågavarande dram, för att sedan öfvergå till några reflexioner öfver densamma och öfver den romantiska skolan i allmänhet.

I det föregående har man sökt gifva en exposition af sjelfva dramen, så fullständigt, som utrymmet tillåtit, och säkert har den uppmärksamme läsaren redan af detta sammandrag kunnat inhemta, huru många svaga sidor man med skäl kan klandra i detta Hugos berömda arbete. Att förbigå en mängd osannolikheter redan i de första scenerna, huru vill man förklara de fem herrarnes uppträdande i Ferrara, i Lucrezia Borgias egen hufvudstad, denna qvinnas, som dödat en anförvandt till hvar och en af dem, som begått de onaturligaste brott, som på alla punkter af sitt område kunde befalla öfver gift, svärd och dolkar, och som de några dagar förut på det grymmaste blottställt, kränkt, sönderslitit? Svagt och otillräckligt motiveras denna oförsigtighet genom nödvändigheten för dem att åtlyda republiken Venedigs vilja, som utsett dem att åtfölja ambassaden till Ferrara. Men äfven om man skulle vara nog lättrogen, att antaga deras ord för sanning, då de säga, att de icke kunnat undvika att utföra den beskickning, hvartill republiken bestämt dem, huru skulle man kunna öfvertygas om, att de ägde sitt fulla förstånd,

då de företogo sig, att på förhand reta en lejoninna, i hvars bur de visste att de skulle komma att straxt derpå inneslutas. Verkeligen, för att vara mindre allvarsam, hade de unga herrarne blott yppat den scen, som föregick mellan dem och Lucrezia Borgia, hade republiken Venedig både tackat dem för upptäckten, och i nåder förklarat dem oskickliga för en ambassad, icke blott till Borgier, utan äfven till de saktmodigaste furstar i verlden. Emellertid kunde nu icke de unga herrarnes gesandtskap inställas, utan att hela dramen skulle blifva om intet, och man måste låta dem vara i Ferrara, hvarje rimlig invändning till trots.

Men ambassaden har uppfyllt sin bestämmelse, och de fem unga riddarena, som icke spara att skildra de förfärliga verkningarna af Borgiernas öfverallt gömda förgift, skulle, efter hvad de sjelfva säga, kunna afresa, utan att saknas i den talrika svit, som hörde till beskickningen. Då blir det en bal hos prinsessan Negroni, i ett palats, som stöter till hertiginnans. De kunna icke försaka den. De infinna sig, de träffa der ingen, utom den spanska Gubetta och några damer, ingen af ambassadens chefer, ingen af dess personal, inga gäster för öfrigt, de fira en bal, fjorton personer till antalet, just de samma som förolämpat Lucrezia Borgia, men de misstänka ingenting, ingen af dem visar fruktan för det Cypervin, som flödar, ingen enda af alla dem, som några stunder förut hört dessa ord: „Man dör och då först påminner man sig, att för sex månader eller ett år sedan ha druckit ett glas Cypervin hos en Borgia.“

De misstänka ingenting, ty de måste dö, eljest skulle dramen blifva om intet; de måste dricka, alla rimliga invändningar till trots.

Ändteligen är dramen på den punkt, att de muntra herrarnes enfaldiga lättrogenhet hunnit besegras. De märka försåtet och Lucrezia inträder sjelf, förkunnande dem, att de samteligen fått förgift. Hon ser ingen fara i att inträda ensam, endast följd af några psalmsjungande munkar, till fem unga ädlingar, som afsky henne, som veta sig bära ett förgift i sina ådror, hvilket hon räckt dem och som inom en timma skall föra dem i grafven. Hon anar ingen våda i att egga deras hämnd genom det bittraste gäckeri, i den stund, då de med döden för sina ögon, men med ännu obrutna krafter, omgifva henne, utan band på sina armar, utan hinder för sitt anfall, utan fruktan och utan hopp. Hon måste dö, eljest skulle dramen förlora en katastrof, och hon inträder därför ensam, hjälplös och trygg, alla rimliga invändningar till trots.

Men det är icke för någon af de fem ädlingarnas hand Lucrezia får falla. Det måste blifva en scen ännu, der hon skall lemnas ensam med Genaro, hotas med döden, tigga om sitt lif och slutligen mördas af sin egen son. Allt detta måste ske, eljest skulle katastrofen blifva mindre bjert. Och därför måste de fem hjeltarne, republiken Venedigs representanter, med ungdom, mod och adel i sin barm och med vapen att gripa till när de behagat, lika arma, oskyldiga offerlam på Lucrezias befallning följa ut med en redlös tropp af gamla munkar, utan

att lyfta en hand, utan att säga ett ord — alla rimliga invändningar till trots.

En sådan löshet i motiver och sammanbindning finnes icke blott i de detaljer, som nu blifvit anförda, utan röjer sig nästan öfverallt i denna dram och stör enheten äfven i dess minsta delar. Det vore lätt att förfölja fel af dylik beskaffenhet ända in i småsaker och visa, huru nästan hvarje effekt är köpt genom uppostringar af ett poetiskt konstverks första lagar, natur och konsekvens, men detta skulle leda till en vidlyftighet, som här icke vore på sin plats. Hvad som i allmänhet kan anmärkas är, att man har svårt att inse hvad de oftanämnde fem ädlingarne öfverhufvudtaget hafva att uträtta i hela dramen. Äro de der för att skildra Lucrezia Borgias förgiftningar och bestyrka dem med sin död, så måste man tillstå, att samma ändamål kunnat vinnas med mindre tillställningar och mindre offerpersonal. Tager man åter bort dem, så återstår nästan ingenting af hela stycket. Gennaro åter, hvarföre är han införd? Vi skola söka en förklaring öfver allt detta i det recept, efter hvilket V. Hugo anordnat sin dram och hvilket han sjelf anför i företalet till densamma. Det lyder så: „Tag den mest afskyväckande, tillbakastötande och mest fulländade moraliska vanskaplighet, lägg den i hjertat på en qvinna, hos hvilken den mest kan visa sig. Gif henne den högsta skönhet, gif henne furstlig värdighet; beslöja sedan denna moraliska fulhet med en ren känsla, den renaste som en qvinna är mäktig af, med moderskänslan, med ett ord gör af ett vidunder en mor och vidundret

skall vinna ert deltagande, skall röra er till tårar, ja, denna vidunderliga själ skall nästan tyckas vara skön för edra ögon.“ — Här finna vi lätt nyckeln till gåtan. De fem herrarne äro indragna i dramen, för att förhöja Lucrezias moraliska afskyvärdhet, Genaro åter för att utgöra ett föremål för hennes moders-instinkt. Också visar hon temmeligen regelbundet, scen för scen, än den ena än den andra sidan af sin vidunderligt hopfogade person. Men att hennes moderskänsla skulle vara försmulten med hennes gerningar, att denna skulle ligga på botten af hennes raseri och helst i någon mån föranleda de brott, hon begår, sådant må man icke ens begära.

I en fortgående omvexling är hon i det ena uppträdet skändlig, vild, hämndgirig, i det andra sentimentalt öm och lidande, utan att hennes grymhet, då hon vill hämnas, visar något spår af den mildring, hvartill hon borde vara stämd af kärleken till sin son, eller hennes ömhet, då hon skall älska, röjer några drag af den beslutsamhet, kraft och energi, som borde höra till en karakter, så rå och blodig som hennes. Det är sannt, att de fel vi förut anmärkt, äro stora och störande, ja, till och med oförklarliga; men det största fel i hela dramen är dock uppfattningen af Lucrezias Borgias personlighet. Sjelfva idéen, att göra henne till ett nederlag för en abstrakt massa af brottslighet, är ohistorisk och okonstmässig. Men att ytterligare söka och tro sig kunna ge henne dramatisk värdighet och intresse, genom inskjutningen af en lika abstrakt dygd i denna massa af laster, är en förvillelse, som lindrigast sagdt står

långt under samtidens esthetiska kultur, och som liknar dens, som skulle vilja försona malörtens bittra natur genom att intrycka en skärfve socker i plantan. Den brottsliges försoning och dramatiska kvalifikation får icke sökas utom utan inom hans förhållande till brottet, och den har sin grund i det väsende hos honom, som strider, afskyr, ångrar, och som blir qvar, då brottet gått till sin förtappelse. Shakespeare i sin lady Macbeth t. ex. har icke dragit försorg om att öfversockra hennes brottslighet med en tillfällig dygd, han låter den tvärtom framstå i all sin rysliga storhet; men han har tillika vetat att kasta en skön försoning öfver henne, öfver menskligheten och lifvet, då han låter henne jagas opp ur sin nattliga ro och i sömnen försöka att aftvå brottets minnen från sina en gång blodbestänkta händer. Detta är den brottsliges adel, en glimt ur djupet af naturen, som väl kan urarta i missbildningar, men som också alltid i sig innehåller deras förkastande.

Man har förebrått V. Hugo och de franska författarena af den nyare skolan en förkärlek för skildringen af onaturliga, vämjeliga och fasaväckande personer och scener; äfven detta stycke har i Lucrezia Borgia en karakter, som i sig förenar allt hvad menskligheten, i sin mest djuriska förnedring, kan framte skändligt och vidrigt. Med anledning häraf må anföras en ur ett engelskt blad lånad notis om personerna i Hugos och Dumas' arbeten. „Bland de fruntimmer, som uppträda i dessa författares dikter“, heter det, „finner man åtta äktenskaps-bryterskor, fem prostituerade af olika rang, sex offer för förfö-

ring, fyra mödrar, som förälskat sig i sina söner och svärsöner, och, en enda undantagen, öfverlåtitt sig åt sin böjelse, och elfva personer, som direkt och indirekt mördas af sina älskare. I sex af dessa stycken spelas första rolen af bastarder och hittebarn.“ Man måste medgifva att räkningen är skarp. Mera bedröflig likväl än denna oskonsamhet mot känslor och föreställningar, som tillhöra en vekare sedlighet, är den ringa aktning de nyare författarena i allmänhet röja för verklighet, natur och konsekvens i sina målningar. En frihet utan regel synes vara deras element, och en lokal, sinlig effekt det ändamål, för hvilket de uppoffra alla högre fordringar af konsten. Karaktererna sakna till det mesta naivetet och lif. De segla vanligast fram på skådebanan i en efter auktors beräkning predestinerad kosa, lika de skepp af flarn man ser barn inrätta och med färdigt skrufvadt roder och brassade segel utsläppa på dammen. Möter ett hinder, så fastna de, eller skuffas öfver, kommer en starkare pust, så kantra de och stjälpas opp igen, för att åter börja sin automatlika färd. Segel på verdens haf äro de icke, regerade af förnuft och vilja såsom af lefvande styrmän och äfven i sin undergång röjande ansträngningarna, kampen och ledningen af en inre styrande makt. Det är, ty värr, att befara, att denna de franska litterära koryféernas obundna håg för det gräsliga, ett slags intellektuel återspeglung af de scener, som befläckade Frankrike i sistförflutna sekel, icke skall afstanna, innan den af litteraturens pöbel i detta land härmats än bjertare. De debatter, som nyligen

förevarit i franska kamrarne angående införandet af en strängare censur för theatern, en åtgärd, för hvilken Lamartine bland andra talat med kraft och värme, synas bevisa att sans-culotter redan börjat röra sig inom kulisserna, färdiga att till högsta grad af konsequent ytterlighet drifva de frihetsyra litterära republikanernas redan nu mer än tillräckligt regellösa och upprörande fantasier.

Skaldestycken af F. M. Franzén. Femte bandet. *)
(Örebro, 1836.)

(H. M. 1836, N:o 85, 86, 88.)

— — — — —

Red. har ansett sig kunna införa detta bref, emedan det är af en allmän syftning, och de åsigter, som deri uttryckas, till det mesta äro öfverensstämmande med hans egna. Också har han tyckt det kunna utgöra en lämplig ingress till expositionen af ifrågasvarande poetiska verk, som till skaldeslag väsendtligt skiljer sig från de dikter man förut fått emottaga af Franzén. Hvar och en vet nemligen, att dessa varit af lyriskt eller episkt innehåll, nu deremot utgöres detta femte band af tvenne dramatiska stycken. Det förra af dem kallas *Audiensen, eller Lappsken i Kungsträdgården*, skådespel i fem akter; det sednare *Drottning Ingierd, eller Mordet på Eljarås*, är ett sorgespel äfvenledes i fem akter. Angående uppkomsten af båda yttrar sig författaren sjelf i ett företal sålunda:

„Så naturligt det är, att man vid äldre år ifrån den lyriska poesien öfvergår till den episka och di-

*) Ingressen till denna anmälan är redan förut tryckt i andra bandet af „J. L. Runebergs Samlade Arbeten.“ H:fors, 1861; se sid. 321.

daktiska; så obetänkt är det utan tvifvel, att, då medelåldern längesedan är förbi, våga beträda den dramatiska banan. Till min ursäkt får jag derföre nämna, att det i sjelfva verket är min ungdom, som till detta vågsamma steg förledt min ålderdom, och det af följande anledning.

En af mina vänner i Finland*), som besökte mig i Stockholm kort före min flyttning till Hernösand, påminte mig, att han för trettio år sedan hade sett hos mig i Åbo, der jag då vistades, ett några år förut gjordt försök till en tragedi öfver mordet på Eljarås. Denna påminnelse skulle dock icke haft den följd, att detta af mig sjelf i så lång tid förgätna stycke kommer i dagen, om jag icke i det samma erinrat mig, att den person, utom hvars ryktbara, ehuru i en sednare tid af den historiska kritiken i fråga satta åtgärd, handlingen deri ej kunnat äga rum, tillhör Norrland. Fale Bure är en af detta lands namnkunnigaste män. Icke blott i historien är hans minne förvaradt, utan i folksägnen, i den jord och det grafställe, som efter honom uppvisas (i Sköns socken i Medelpad), samt i det slägtregister, på hvilket en mängd familjer, äfven adliga, stöda sina anspråk att ifrån honom härstamma. Nu sedan Norrland blifvit för mig hvad Finland fordom var, måste allt norrländskt hos mig väcka det lifligaste deltagande. Kunde då ett sådant af mig sjelf redan i min ungdom behandladt föremål undgå att fästa min uppmärksamhet. Ingen åtminstone af dem, som sjelfva idkat

---

*) Professor Linsén i Helsingfors.

witterhet, lärer undra, att jag ej förmådde emotstå frestelsen, att på detta arbete använda en ny möda, hvarigenom det blifvit på en gång min ungdoms och min ålderdoms verk.

Af mera ungdomlig art torde läsaren finna det föregående stycket; ehuru det har, jag bekänner det, ett sednare ursprung. Äfven för dess utgifvande hoppas jag i dess norrländska ämne finna en ursäkt, om det ock icke, under den poetiska leken røjde en allvarlig mening, som ej borde anses otillbörlig i det stånd och det stift, hvartill författaren hör.“

Så många ursäkter hade sannerligen icke behöfts för att rättfärdiga utgifvandet af dessa stycken, då naturligtvis allt af Franzéns hand måste vara den läsande publiken kärt och välkommet. Dessutom äga så väl det förra som det sednare af dem skönheter, som göra bekantskapen med dem särdeles intressant, om man än gerna vill medgifva, att de i sina lyriskas syskon äga medtäflarinnor, vid hvilkas sida de i någon mån måste träda i skuggan. Skådespelet „Audiensen“, i egentlig mening en dramatiserad idyll, grundar sig till intrigen på en anekdot, som lär vara sann. En åldrig prest kommer ned till Stockholm från Lappmarken i sällskap med sin dotter och sin blifvande måg, för att på högre ort framställa de uorra trakternas nöd efter en missväxt, och tillika göra sig ihågkommen till ett ledigt pastorat, efter en trettioårig tjänst på sitt förra ställe. Genom Schröderheim blir hans sak framställd för Gustaf III, som ger honom befallning att inställa sig för aftonen på operan, der Gustaf Wasa skulle spelas, och efter re-

presentationens slut anmäla sig till audiens hos konungen i hans rum. En hofman, som emellertid ärnat spela pastoratet i händerna på en annan, får höra detta, och ställer så till, att den gamle pastorn och hans barn icke få biljetter till skådespelet. Gubben beger sig i alla fall på utsatt tid till stället, för att åtminstone söka att få audiens hos konungen; men vilseføres, efter samma hofmans intriger, till en aflägsen vrå af operahuset, hvarest han blir tillsagd att sätta sig ned och vänta. Under denna väntan insomnar gubben och träffas i en sådan ställning af kungen, Schröderheim och den hofman, genom hvars tillställning den gamle blifvit narrad, att så försofva sin lycka. — — — —

När den gamle nu uppvaknar och kommer hem till de sina, orolig öfver att hafva förspillt sin och deras lycka, öfverraskas han gladt af den upptäckten, att han i sin ficka burit fullmakten till det åstundade pastoratet. Händelsen är enkel och episodiskt genomflätad af tillredelser för det unga parets bröllop, som skulle firas i det gröna samma dag. Sjelfva lokalen ger tillfälle till idylliska målningar och scener, af hvilka många äro af en sällsynt naivetet och fågring. I brokigt hvimmel ser man här täcka, glada barn, lappska trollfigurer, aktörer, dilettanter, hofmän och sluteligen konungen, alla tecknade med lifliga och träffande färger. Aurora i sitt sockerbaggarestånd är oändeligen intagande, likaså Angelica, ehuru denna sednare är kanske för mycket smickrad och förståndig. Det brustna halfgeniet, kolportören Löder är, som en Momus, icke ointressant hållen,

ehuru hans bittra misslynne ibland något för sträfft korsar den idylliskt leende tonen af det hela. Schröderheims personlighet igenkännes med lätthet, och de celebra pastoratsfrågorna under hans tid äro berörda med mycken humor och tillika mycken skon-samhet. Med få ord, stycket är, oaktadt det ringa omfånget af dess hufvud-intrig, rymligt, gladt och lefvande genom de många omvexlande utsigter skalden förstår att öppna för läsaren, under det han leder honom den korta vägen till sitt mål. Någon gång tyckes väl rimmet och versen, ehuru behandlade af en mästa-res hand, hafva hindrat den lätthet och rörlighet i dialogen, som väsendligt hör till dramatiska skildringar, och som nu fordras med så mycket större ömtålighet, som man blifvit vanare vid arbeten af samma slag på prosa; men sådana tyngre ställen äro sällsynta, och i allmänhet kan man icke annat än beundra den ledighet, med hvilken skalden rört sig i dessa, för mången annan alldeles nedtyngande, bojor.

I många scener träffas man af blixtar, som påminna om den store skaldens tidigare poemer och den egna verldsuppfattning, som utgör deras skönhet. Enligt brefskrifvarens benägna råd och önskan ville vi anföra ett profstycke ur arbetet, men valet är verkligen svårt. Särdeles vacker har ref. tyckt sig finna den scen, då Angelica af sin älskare föres omkring i trädgården och för första gången vid hans arm gör bekantskap med en varmare och rikare natures alster. Redan sjelfva uppfinningen af scenen äger sålunda något symboliskt rörande och sannt. —

Sorgespelet „Drottning Ingierd eller mordet på Eljarås“ omfattar en period af de Sverkerska och Erikska ätternas strider i Sverige. Innehållet är i korthet detta: Fale Bure, som vid mordet på konung Knuts söner räddat den äldste af dem, Erik, och hållit honom gömd i Norrland under hans barnaår, kommer med honom, då han redan uppvuxit till yngling, ned till Upsala. S:t Eriks högtid är för handen, och vid herredagen, som tillika skall hållas, vill den regerande konungen Sverker genom folkets röst försäkra kronan för sin son, Johan, som ännu är ett barn. Denna stund har Fale Bure afväntat, att framställa för folket den rätta thronarfvingen, och han meddelar nu sitt uppsåt åt Folke Jarl, fadren till prins Eriks moder, drottning Ingierd, som, för andra gången gift, nu är gemål åt konung Sverker. Båda öfverenskomma om utförandet af planen, och vid Folke Jarls farhåga för dess framgång, yttrar Fale Bure, att en skara kämpar från Norrland på hans anmodan är i antågande för att understöda hans sak. Folke Jarls son, Sune, som emellertid fått kunskap om allt detta, anser det för sin pligt, att varna konungen. Emellertid har Sverker redan förut genom sin förtrogne och medbrottsling i mordet på barnen fått underrättelse om den norrländska truppens antågande och misstänkt dess afsigt vara, att bereda thronen åt Sune. Denne emottages derföre som en förrädare och vinner tillgift först då, när han hunnit förklara för konungen, att icke han, utan en, som utges för prins Erik, är den, åt hvilken man ärnar kronan. Sålunda får konungen första underrättelsen

derom, att Erik blifvit räddad vid mordet, men låtsar icke sätta tro dertill, för att icke tillstänga för sin egen son vägen till riket. Drottning Ingierd kommer sjelf och berättar honom med förtjusning, att hon fått höra att hennes son lefver. Äfven för henne söker han framställa saken, som en hopspunnen dikt. En tjenstqvinna, som varit närvarande på Eljarås, när mordet skedde, beskriver nu vidlyftigt förloppet och intygar att Fale Bures egen son blifvit dödad i stället för den äldste prinsen, och att denne blifvit bortförd och räddad. Redan här tyckas skarpa misstankar om konungens delaktighet i brottet vakna hos Sune, hvilken, då han några scener sednare är ensam med drottningen, uppenbarar för henne allt. — — — —

När derföre Sverker åter inträder och i förmodan att Sune bevist henne omöjligheten af Eriks räddning frågar:

Nå väl, har Sune bragt dig ur din villa?

Svarar Ingierd:

Jag sjelf har vaknat, för att se det svalg,

Det mörka, djupa, afgrundslika svalg,

Som mellan oss på Eljarås sig öppnat.

Sålunda står nu konungen ensam och utan anhängare bland sina närmaste, men hoppas ännu, att, genom förnekande af den föregifna prinsens börd, kunna på herredagen genomdrifva allt till sin egen sons fördel. Ragvald undandrödjer, för att underhjelpa hans plan, den qvinna, som var närvarande vid mordet, och som kunnat framhafvas som vittne. Folket samlas i kyrkan och Sverker intager sitt ko-

nungsliga säte. Högtidligheterna till S:t Eriks ära för sig gå. Derpå framträder Folke Jarl och uppmanar Svea och Götha män att med ed bekräfta sin förening och valet af en gemensam regent. Eden begås och Sverker framställer nu sin sons rättigheter. Men då, efter någon tvist med konungen och Folke Jarl, prins Erik sjelf inträder och igenkännes af sin mor, öfvergå de flesta på hans sida, och Sverker lemnar med sina anhängare templet. Snart derpå ser man konungen i spetsen för en här på Fyrisvall, och mot honom kommer stridsfärdig prins Erik med de sina. Innan härarne hinna sammandrabba, kommer en pilgrim, som bekänner sig vara den, som verkställt mordet på barnen, och bestyrker prins Eriks räddning. Sverker efterger då sina anspråk; men söker, plågad af samvetsqual, döden och utmanar någon af sina motståndare till tvekamp. Prins Erik upptar utmaningen; men förmås ändteligen att lemna stridshandsken åt Sune, för hvilken Sverker faller.

Sådan är i korthet uppräningen till denna tragedi. Man finner snart att det egentligt dramatiska, handlingen, här icke utgör den starkaste sidan. Hela dikten lefver mer genom det som varit, än det som är och som skall blifva, hvarför också rörlighet och fart saknas. I dramat måste hvarje handling, hvarje ord, så att säga, innebära fröet till ett kommande, som hastigt och följdriktigt derur utvecklas, för att vidare sjelft i sin ordning alstra ett derpå följande; här syftar allt i öfvervägande mån på det förflutna och rör sig i minnen. Ingen af personerna i dikten har egentligen vid slutet gjort något annat, något mera

än han gjort redan innan han uppträder, och icke en gång i förbrytarens inre, eller samvetsförhållande till brottet, märkes under fortgången af händelserna någon omskiftning af vigt.

Men om än detta stycke i sitt slag icke utmärker sig så mycket som det förra i sitt, äger det dock i flere partier förtjenster, dem ingen kan förbise. Att speciellare omnämna de många och vackra detaljer, som förekomma i denna dikt, skulle allt för mycket öfverskrida gränserna af en enkel anmälan; men hvad vi icke kunna underlåta att anmärka är, att teckningen af drottning Ingierd, såsom mor och maka, i flere afseenden är djupt och innerligt hållen. Också ligga hennes förhållanden mest inom den Franzén-ska sångmöns områden. Redan den andra scenen af första akten, då hon klagar öfver att hafva skilt sina barn ifrån sin närmaste vård och sålunda, ehuru oskyldigtvis, föranledt deras olycka, är af en rörande skönhet. Äfven i de scener, der dialogens längd någon gång öfverskjuter sitt behöriga mått, träffar man dock alltid i många verser det naturliga och verkliga uttrycket af de känslor, som skildras. Om man ville uppställa en jämförelse emellan de särskilda akterna af detta sorgespel, skulle man med skäl tillerkänna ett företräde åt de fyra första.

Ref. kan icke sluta denna uppsats, utan att yttra sin lifliga glädje öfver att äfven i denna del af Franzéns skaldestycken se en borgen för den store skaldens fortfarande ungdomliga verksamhet, en verksamhet, som ännu lofvar litteraturens vänner så många njutningar, så många rika skördar.

Elfte Runon i Kalevala. Öfversättning.

(H. M. 1835, N:o 91.)

Red. har haft den lyckan, att från vår utmärkte landsman doktor Lönnrot i Kajana få sig tillsänd en försvenskning af 11:te sången i det af honom samlade stora poemet Kalevala. Innan denna försvenskning meddelas, har red. trott sig böra fästa läsarens uppmärksamhet på de ofantliga svårigheter, en öfversättare har att bekämpa, såväl i allmänhet, som i synnerhet vid tolkningen af den finska poesiers skönheter. Att icke räkna de stora olikheter i föreställningar och uttryck, som åtfölja alla skilda språk, har det finska en egen outtömlig rikedom på biord, så mjukt och lätt och tillika så för tillfället bildade, att deras målande och naiva skönhet omöjligen af något annat språk kan härmas. Obilligt vore det derföre, att med sträng ömtålighet fordra, att en öfversättning af en finsk runa äfven i det enskilda ordet skall förena den trohet, som i någon mån antyder originalets mening, och den finhet, man i modersmålet är van att se iakttagen äfven i de minsta detaljer. En eller annan mindre beslöjad bild, ett och annat uttryck, som mera antyder än behagar, till och med en hårdhet då och då i versen måste fördragas och kan fördragas, utan att väcka obehag, om man tänker sig in i originalets syftning och besinnar, att den ursprungliga författaren begagnat ett ord, för den halt det ägde i hans målning, och icke i öfversättarens. Emellertid finnas många, som med

ett otåligt förhastande fälla en oblid dom öfver det finska språkets poetiska skatter, derföre att de sjelfva, obekanta med originalen, stött sig vid några mindre vanliga, kanske äfven mindre behagliga drag i öfversättningarna. Det må också medgifvas, att fallet är sådant med en mängd runor, att deras värde till det mesta ligger i språkets egendomliga naivetet och blir omärkbart, då denna naivetet i en främmande tolkning nödvändigtvis till största delen går förlo-rad. Flere finska sånger äro deremot hållna i den djupa, klara och allmänt gripande ton, att de tåla afklädas talrika förtjenster, utan att dock förlora sin förmåga att i hög grad intaga och fångsla. Hvad nu särskildt angår den 11:te sången i Kalevala, måste red. yttra den öfvertygelse, att ingen försökt tolkning af antikens episka mönster, Homers Iliad och Odyssé, lyckats rädda så många af originalets skönheter, att den i intresse och fågring skulle kunna till sin fördel mäta sig med öfversättningen af denna Finska Runa. Red. har icke haft tillfälle att göra bekantskap med de öfriga sångerna i Kalevala, men tror sig af den förevarande med full säkerhet kunna sluta, att finska litteraturen i detta poem fått en skatt, jemförlig, såsom i ton och hållning, så äfven i omfång och värde, med den grekiska konstens båda skönaste episka mästestycken. Alla de företräden dessa äga i framställningens storartade och lugna gång, i bildernas uthållna och säkra syftning, äger den finska runan äfven, och öfverträffar dem kan-hända, om det fulländade kan öfverträffas, i natur-målningens höghet och enkla ståt. — — —

Några ord om methoden att uppläsa bunden stil.

(H. M. 1833, N:o 2, 3.)

Det är ganska vanligt, att man hör vers deklameras så, att allt markerande af den enskilda versens isolerade och sjelfbestående natur åsidosättes. Man rättar sig nemligen uteslutande efter tankens genom interpunkteringen antydda modifikationer, pauserar vid punkterna och proportionelt vid de mindre skiljetecknen, och kommer sålunda ofta ur en vers in i en annan, utan att den redan fullkomnade blir såsom sådan för örat angifven. Detta sätt att deklamera är utan allt tvifvel oriktigt, såvida det ensidigt afser tankegången i ett skaldestycke allena och icke tillika harmonien.

Gehöret kan visserligen likasom tanken behålla i minnet en fordran af något, som bör följa, och som dröjer; men båda förbryllas de lätt af ett öfverskott, som påtrugas dem. Om man derföre med gehör för versens harmoniska princip hör någon, som deklamerar, utan att med en pauserande modifikation i rösten ge tillkänna, när versen fyllt sitt mått, så erfar ens öra samma obehagliga oreda, som ens tanke, när någon fortsätter en mening likasom förbi dess punkt. Det är således en klar sak, att, om samma

mening löper genom flere verser, tanken, som utan oreda kan vänta ett påföljande, alldeles icke fordrar en så uteslutande och ögonblicklig tillfredsställelse, att det ju ej vore orätt att för den påbörda örat ett tillskott af takter, dem det ej under sin en gång gifna, harmoniska åskådnings lagar kan försmälta och ordna. Att örat å sin sida kan fördraga pauser, der tanken fordrar dem, ser man deraf, att, om än en menings slut markeras inom versen, detsamma ändå på intet vis förlorar tråden af versens harmoniska lopp, utan inom sig mäter det bristande och är tillfredsstäldt, då det blifvit tillagdt. Örat och tanken hafva i dessa afseenden samma natur och böra äga samma prerogativer, så att det är lika orätt att för meningens skull icke markera slutet af en vers, som att för versens fyllnad löpa öfver en punkt inom den, utan att antyda öfvergången ur en mening i en annan.

Det kunde lätt genom tusende exempel ådagaläggas, hvilken förvirring i all harmoni en deklamation, sådan som den här klandrade, åstadkommer. Den ursprungliga versformen kan derigenom upplösas i otaliga missljudande sammanställningar af heterogena verser, såsom t. ex. följande hexametrar:

Utan att ana försåt han sof på blommorna. Ormen
Låg och dolde sitt gift bland dessa. Skyddande gu-
dar!

Fanns ej nåd för ynglingen, fanns blott döden? I
allmakt

Styren I dock jorden. Han dog förlåten af Eder.

Se här:

Ormen låg och dolde sitt gift bland dessa.

Skyddande gudar!

Der äro genast de båda sista raderna af det så kallade sapphiska versslaget.

Vidare börjas en dylik strof med det följande:

Fanns ej nåd för ynglingen, fanns blott döden?

Och än ytterligare fås af nästa mening en fullständig vers till tredje raden af en alceisk strof:

I allmakt styren I dock jorden. — o. s. v.

I flere af de moderna språken har man genom rimslut markerat för gehöret de punkter (att bruka denna bild), då detsamma haft att börja liksom en ny mening. Rimmens betydelse är således likaså lätt insedd, som den är stor i språk, hvarest tonvigten och den deraf bestämda ovilkorligheten i harmonien icke är nog skarpt uttryckt.

Det är icke heller för en blott yttre prydnads skull, som man infört bruket att skrifva och trycka hvarje vers för sig; seden grundar sig på en riktig uppfattning af versernas harmoniska individualitet. Ty ehuru en vers icke blott i afseende å den deri uttryckta tanken, utan äfven hvad harmonien angår, står till ett föregående och efterföljande i ett förhållande, som kan sträcka sig vida längre än till den strof allena, i hvilken versen ingredierar, så utgörs densamma likväl tillika ett så bestämdt i sig slutet helt, att dess enskilda väsende på intet vis får lemnas outtryckt. Utan denna individuella natur hos de förbundna verserna kan ingen harmoni i det hela

uppstå, och man ser häri likasom i allt annat, att ju mer harmoni det allmänna uttrycker, dess mer bestämma sig till sin form alla de enskildheter, af hvilka detsamma består.

Oftast ser man författare, ledda af örats och tankens korresponderande fordringar, söka inrätta verserna så, att någon afdelning af meningen slutar sig vid slutet af hvarje vers; detta är visserligen bra i sig sjelft, och såvida det ej gör intrång i andra lagar; det är också ett verkligt fel, om tanken utan sjelfbestämda pauser jemnt och ständigt springer öfver ur en vers i en annan; men huru än förhållandet må vara, gäller dock den regel här uppgifvits för deklamationen framför alla andra konsiderationer. Det är äfven en naturlig sak, att, då skalden tänkt sig och uttryckt meningen under en bestämd metrisk form, denna också bör bibehållas och antydast af den, som deklamerar. Såsom exempel på tankens lätthet att behålla reda, om än en väntad sats dröjer, kan man anföra det intresse, hvarmed en finsk runa afväntas ur dess författares mun, och den klarhet, hvarmed en sådan, halvesats för halvesats, uppfattas. Det är bekant, att runoförfattaren, då han känner sig inspirerad, sätter sig ned, fattar en annan person i händerna och börjar gnola sin runa vers för vers, hvarvid enhvar af denne hans medhjelpare måste upprepas, innan den nästa följer. Då nu satserna i en finsk runa ofta genomlöpa flere sådana verser, kan man lätt föreställa sig, huru länge det skall draga ut på tiden, förrän en mening är fullt uttryckt, och huru skarpt isolerade alla verser skola visa sig, för-

hållandet af tankarna må vara hvilket som helst. Likväl löper ingen runosångare fara att missförstås ens af den mest obildade åhörare. Icke heller kan han, utan öfverdrift, trötta genom hvilat mellan satsernas kombinerings, emedan han för hvarje paus ger åhöraren något fullbildadt, åtminstone hvad harmonien beträffar. Samma fall äger rum, ehuru i något mindre mån, vid vår sång, der väl ingen skulle få infallet att öfverhoppa kadensens längd, för att hastigare kunna komplettera en till hälften antydd sats.

Hvad som ofvanföre blifvit sagdt, beträffande det ljudeliga uppläsandet af poesi, gäller naturligtvis äfven för den, som för sig sjelf, med en blott inbillad deklamation, genomgår ett skaldestycke. Skulle någon ha den vanan att dervid fästa sig blott vid interpunkteringen, så kan han vara öfvertygad om, att han antingen saknar gehör, eller genom en ovana sjelfmant beröfvar sig den njutning, harmonien af en på naturliga principer byggd meter, i sin förmälning med tanken, skänker.

En anmärkning (om konstnärens förhållande till naturen).

(H. M. 1833, N:o 53.)

Det är ett temmeligen allmänt vedertaget uttryck, vid karakteriserandet af konstnärens förhållande till naturen, att den förre förädlar den sednare. Detta förädla härflyter ofta ur missförstånd i uppfattningen af saken, men ger än oftare anledning till ett dylikt. Man kan nemligen lätt falla i den öfvertygelse, att naturen, sådan den är, (verkligheten) vore något konsten underordnad, som behöfde tillsatsen af ett ädlare, i konstnärens enskilda väsende nedlagdt moment, för att adlas till skönhet och bli ett föremål af konstvärde. Från en slik öfvertygelse är vägen kort till utmönstrandet af vissa så kallade naturens lägre klasser ur konstens område, äfvensom till försöken att förmedelst påfästandet af för dem främmande, men konventionelt ädla, attributer åter rädda dem från en sådan förtappelse. Man skall finna många exempel på hvardera af dessa förvillelser.

Vore det möjligt, att konstnären skulle i ordets egentliga mening förädla verkligheten, så borde den genom honom lyftas till någon utom dess idé liggande fullkomlighet, ty hvarje annan äger den i sig redan förut. Men i detta fall skulle resultatet bli

motsatsen af konst, bli onatur. Långt ifrån att kunna förädla verkligheten, har konstnären sin adel genom den och är dess mera stor, ju klarare han ser och kan återge dess skönhet. Så är målningen af naturens både yttre och intellektuella fenomen skön, i den mån dessa i sin väsendtlighet återgifvas, icke i den mån de smyckas med utom dem sökta prydnader. Väl kan ett gifvet individuelt föremål under konstnärens hand skenbart förskönas, såsom t. ex. ett porträtt göras vackrare än dess original; men likvisst kan man ej i egentlig mening säga, att föremålet blifvit förädladt, såvida målaren, om han icke träffat likheten, gått utom och likasom lemnat föremålet, och om han träffat den åter, icke tillagt föremålet några drag, som det icke ägde, utan blott förklarat dess skönhet, det är, låtit den framstå oskymd och obortblandad af störande oegentligheter. Det är en lätt konst att smycka, såsom t. ex. att dikta på norden sminket af hela söderns rikedom; att förädla är omöjligt, att förklara är konstens yttersta och högsta uppgift. Men att förklara vill säga detsamma, som att låta det rent verkliga framstå, befriadt från det oväsentliga, det icke nödvändiga, eller också att underordna det så, att dess vilkorlighet blir synbar och icke distraherar.

Om Parodien.

(H. M. 1834, N:o 15, 17, 18.)

„Parodien“, säger Thorild, „är konsten att förvända allt, hvad förvändas kan; det är således konsten att göra det höga till lågt, det sköna till fult, ordning till förvirring och visheten till vanvett.“

Betrakta vi nu, hvarigenom parodien i denna mening (ty vi måste redan på förhand betinga äfven en annan betydelse hos parodien) verkställer detta förvändande, så finna vi lätt, att det sker derigenom, att den sammanför hvad som ej hör tillsammans, korteligen, fogar missljud till det harmoniska. Om man t. ex. insätter några förvirrade noter i en sonat af Mozart, om man på en madonna af Rafael målar ullvantar, o. s. v., så har man parodierat dessa Mozarts och Rafaels skapelser. Thorild menar, att parodien, i sin natur, endast kan riktas mot det mest höga. Att han här menar parodien, betraktad blott såsom förvändande, synes klart; och i detta afseende är hans påstående sannt, likväl med det vilkor, att han med det mest höga förstått det harmoniska, i hvad uppenbarelse som helst; ty eljest finnes i grader af ren uppenbarelse, från grodan till människan, från tiggaren till konungen och Gud sjelf, ingen grad, som ej kan på förutnämnda sätt af paro-

dien anfäktas. Att parodien åter endast kan antasta det harmoniska med framgång, kommer deraf, att blott det harmoniska kan i synlig måtto förstöras genom infogade missljud, då deremot det oharmoniska redan i sitt väsende innebär det, som parodien såsom förstörande vill åstadkomma. Här må man icke förbise en dubbelhet, som tyckes ligga i parodien, i denna betydelse tagen, ehuru denna dubbelhet visserligen är mera skenbar än verklig. Att nemligen smutsa det höga med tillsatsen af det låga väcker harm, att förputsas det lägre med det högres tillhörigheter kan väcka löje. Dock är, såsom redan sades, denna skilnad icke grundad i sakens natur; den har fastmer sin orsak i vårt sätt att uppfatta. Vi se af all harmoni, såsom naturligt är, först den mest förklarade, och ju högre derföre ett väsende är, det vill säga, ju mera dess harmoni är förklarad, desto mera är det oss heligt, dyrbart och okränkligt. Men då äfven i det minsta, som rent och utan förvridning är sin idé, en harmoni måste finnas, och det icke kan vara så mycket graden af harmoni, som icke mer dess väsende, som är oss heligt, följer, att om denna i det rena lägsta uttalade samklang vore oss förklarad, vi äfven med samma slags harm skulle se detta förvrängas.

Om nu parodien tages i denna bemärkelse, så är det tydligt, att ingen konst kan vara lättare än konsten att parodiera. Ty då all skönhet och höghet i uppenbarelser består i den följd af ackorderande lagar, de uttrycka, så ser hvar och en, huru störande äfven den minsta rubbning måste inverka på det hela,

såsom fenomen. Och hvem har icke i sitt våld att rubba ordning och öfverträda lag, om han ej känner det rätta, eller om han ej respekterar detsamma? Med skäl stämplat derföre Thorild parodien, hvilken han blott uppfattat såsom förvändande, med fördömmelsens märke. Den är ett lögnens försök att göra allt till sin like, ett oskäligt och djuriskt stormande mot föremål, hvilkas adel icke senteras, ett uppenbart mordanslag mot produktioner af skönhet och helgd.

Nu uppstår den frågan: kan det harmoniska, det sköna till sin väsendtlighet nås och förstöras af en sådan parodi, eller kan det i sjelfva verket parodieras? Det är naturligt, att såsom ens jordiska lif kan utsläckas af mördarens dolk och såsom hvarje konststycke kan krossas eller brännas, så kan ock hvarje synlig produktion af skönhet och regel genom parodiens vrängningar göras oförnimmelig. Men lika naturligt är det, att, såsom lifvet till sitt väsende är oberoende af dolk och svärd, också det harmoniska i sig sjelft icke subordinerar under det parodiska förvändandet. Parodien kan således, då den angriper det sköna och höga, endast förstöra medlet, hvarigenom detsamma gjorts för oss förnimmeligt och blifvit en jordens egendom ifrån att blott vara himmelens, den kan alldeles icke med förstöring drabba det sköna och höga sjelft. Vi se detta tydligt deraf, att vår inbillningskraft, i sin fulla verksamhet, alltid kan återkalla en varseblifven produkt af skönhet, hvilka öden som helst vi än sett öfvergå densamma, och alltid återkallar den i sin ursprung-

liga glans, obefläckad af de förändringar, yttre omständigheter åstadkommit. Om vi t. ex. sett en madonnabild i sin gloria, och densamma sedan visades oss förvrängd genom några missfosterlika drag, så vore det dock i den rena inbillningskraftens makt, att suppleras de ursprungliga dragen i de tillsattas ställe och sålunda betrakta parodistens streck som lika många smutsfläckar, utan egentlig inverkan och betydelse. Så skulle vidare, om någon företoge sig att stympa, sarga och vränga skildringarna i Homers Iliad, man tusende gånger kunna studera denna orimliga produkt från perm till perm, utan att derigenom i ringaste mån störas i den njutning, läsningen af ett äkta exemplar af Iliaden erbjuder. Parodien i sin oskälighet (och oskälighet är den alltid, då den angriper det harmoniska) kan därför blott skymma skönheten och rycka den undan våra ögon, men aldrig inverka på dess väsende så, att inflickade oljud skulle förmåla sig med det harmoniska och icke kunna utjagas och lemnas åt förtappelsen. Derfor är också parodien, i denna mening tagen, ett oting, såsom sådant utan betydelse, och fullkomligt utan annan än fiendtlig relation till harmoni och skönhet.

Men det gifves ett annat slag af parodi, i strängare mening det enda, som borde så benämnas, hvilket i likhet med dess syster, komedien, med obestriddliga anspråk sluter sig till de sköna konsternas ring och antyder ett för dem alla gemensamt ursprung, skådningen af harmoni.

Hvarje ren individualitet är en af den Högstes uppenbarelseformer och, såsom sådan, ren skönhet,

det är, ren förmålning af enhet och mångfald. Det finnes således i hela naturen icke ett ting, som ej, såvida det är en Guds uppenbarelse, är skönt och honom tillhörigt. Men i motsats till ren individualitet sätter jag rent manér, som är en individualitetens uppenbarelseform genom sjelfbestämning. Ty såsom individen i sitt varande i Gud har sin gudalighet, har han i sitt sjelfvarande en lockelse att verka gudalikt. Men så vidt detta sjelfvarande innebär en söndring, är det klart, att dess produkt skall röja sig som härmning, ej som verklighet. En sådan produkt kallar Thorild liklighet i motsats mot likhet; här må den, med afseende å ämnet, som rör skönhet och konst närmare än sanning och vetenskap, benämnas manér i motsats mot stil. — Någon väckte i ett sällskap fråga om, huru man borde hålla sina armar, för att ej, som det händer mången, synas vara besvärad af dem; flere förslag gäfvos och förkastades; slutligen inföll ett fruntimmer: „Man bör alldeles icke hålla dem.“ Förslaget var likaså godt och sannt, som ursprunget ur en riktig uppfattning af skilnaden mellan manér och stil.

Det är ett sådant manér, hvarhelst det må uppenbara sig, som påkallar parodien. Visserligen innebär manér alltid och redan i sig sjelft en disharmoni; men denna är ofta så maskerad, att det fordras det finaste gehör för det sköna att upptäcka densamma, och parodien visar sig derföre alltid befryndad med skönheten, då hon upptäcker dess motsats och vet att göra den märkbar genom att utveckla den till ett mera bestämdt uttryck. Parodien

i sin ädlare betydelse, är sålunda ett drifhus för manérets grimacer, der de, lika ogräsplantor, som i grodden svårligen kunna urskiljas från de äkta, växa upp och utbilda sin verkliga karakter. Derföre, då parodien, sådan den af Thorild betraktades, nemligen såsom angripande det harmoniska, grundade sin tillvaro på förstöring, har den i sin rätta egenskap, som en skönhetens tjenare, till föremål att befordra de i ett föremål liggande disharmoniska potensernas flor och tillväxt, till dess att de röja sin natur och spränga de skenbara banden af harmoni, som sammanhållit dem och dolt deras sanna väsende. Parodien, såsom rent förvändande, frambringar alltid en olikhet af det föremål, den anfaller, då den åter, såsom en manérets tuktomästare, åstadkommer något, som omisskänneligt liknar det parodierade och endast är utveckladt till en skarpare karakter.

Så länge det yttre uttrycket är fullt af en inre bestämmande anda och af den har sin förklaring, är det skönt, harmoniskt och rättast sagdt naturligt; fult och onaturligt åter är det, ehvar det må visa sig, så snart andan är borta, som gjort detsamma nödvändigt. Men allt manér har sin grund i en individs rätta och sanna sensation af skönheten i ett naturligt uttryck och samma individs orätta och vanskliga lust, att sjelf producera ett dylikt uttryck, oakadt hans natur nekar att fylla det med anda och kraft. Man må, exempelvis, föreställa sig ett idealiskt barn: nödvändigt måste hos detsamma allt, dess joller, dess oskuld, dess sätt, böjelser, lekar, m. m., bära stämpeln af ren skönhet; men låt en yngling,

förtjust af det ädla och naturliga i barnets väsende, försöka att sjelf bli medelpunkt för dylika skönheter: hans joller skall bli pladder, hans oskuld fånighet, med ett ord, hela hans uttryck ett manér. Och hvarföre? Derföre, att hans individualitet måste på sin punkt af utveckling naturligt hafva helt andra uttryck af skönhet, och han sjelf vill hafva dem naturen honom nekar.

Det är helt och hållet ur denna synpunkt, som t. ex. en karakter, sådan som Don Qvixote, varit parodiabel och gifvit ämne till ett af de sannaste och ädlaste konststycken, verlden äger. Man har hört författare, äfven af utmärktaste rang, kalla denna komposition en parodi på riddar-andan och medeltidens fabellika heroism; men huru förhastadt hafva icke dessa bedömt Cervantes och hans mening. Det är icke riddartiden i sin lefvande företeelse, han parodierar, icke en skön och individuel uppenbarelsesform för det eviga och högsta, utan tvärtom en från sin bestämmelse lösryckt individs vanmäktiga försök att reproducera skönhetsformer, som tjugat honom, men icke mer kunna finnas tillsamman med de nya, dem såväl han, som hans samtid i följd af natur och utveckling födt och bort föda. Å ena sidan synes derföre Don Qvixote, genom sitt mot Gud och natur upproriska, sjelfmäktiga sträfvande, såsom en dåre i sin klokhet, en svag och löjlig fantast i sin kraft; å andra sidan åter visar han sig, genom den dyrkan för det stora och sköna, som födt hans svärmerier, såsom, man kunde säga det, vis i sitt vanvett, och i sin svaghet ädel och beklagansvärd. I

slutet af sin roman karakteriserar Cervantes sjelf på det mest herrliga och träffande sätt sin skapelse, då han låter Don Qvixote döende vakna ur sin förvil-
lelse och, glad och hög i sin inskränkta, men sanna
verld, lemna åt förtappelsen den verld, som lyste för
honom så bländande, men var ett missfoster af hans
egen lösryckta och vilseirrande fantasi.

Vi hafva med flit uppehållit oss så länge vid
detta stycke, emedan vi anse Don Qvixote för den
renaste och mest storartade parodi, litteraturen äger,
och emedan hans karakter förklarar och förklaras af
det exempel, vi straxt ofvanföre uppställde, för att
antyda, huru vanskligt hvarje försök är att med sjelf-
viljans kraft framkalla skönheter i likhet med dem
naturen danat och ensam är mäktig att dana.

Alldeles på samma vis, som en individ kan röja
manér i sitt sätt och sitt tänkesätt, kan äfven en an-
nan hopdiktä en mängd andelösa former, en skatt af
manér, och försöka koncentrera dem kring ett hi-
storiskt eller icke historiskt namn, en supponerad och
namngifven medelpunkt, som af dem likväl icke till nå-
gon väsendtlighet bestämmes. Här af uppkomma alla
dessa dygde-, hjelte- och vishetsmönster jemte deras
motsatser, dem man så ofta ser i dikter, och som äga
allt utom en individualitet, till hvilken deras yttrings-
sätt kunna hänföras, och ur hvars egendomliga anda de
kunna få sin förklaring och sin betydelse. Det är dock
ögonskenligt den skilnad emellan en individ, som
röjer manér, och en sammanförd massa af manér,
som är ärnad att föreställa en individ, att den förre
aldrig kan helt och hållet upplösas till motsägelser

och intet, såvida han nödvändigt, såsom en skapelse af den Högste, måste äga något, som är sannt naturligt, den sednare deremot, nemligen den kring ett tomt intet koncentrerade massan af manér, kan, lik en hop agnar, af den minsta vindfläkt förspridas i rymden och förstöras. Huru litet abstrakta, från all inre bestämning lösryckta handlingar betyda, och huru litet de i allmänhet måla och bestämma den persons individualitet, till hvilken de mekaniskt hänföras, se vi klarast i det förhållande af lifvet, då vårt väsende lifligast söker, fordrar och genomskådar en ren individualitet, i kärleken. Hvilka folianter af anmärkta bragder, af nakna loftal, af beskrifna fullkomligheter kunde väl tillägga en person en adel, som ej skulle försvinna lik en rök mot den, som ett enda ögonkast af kärleken hos honom varseblir och dyrkar? Eller ifall, vid frågan om att välja ett föremål för sin tillgifvenhet, en menniska skulle blott göra afseende på fördelaktiga allmänna omdömen om en i öfrigt obekant person och tro sig i anledning af de granna drag, man tillägger densamma, kunna skänka honom kärlek, huru djupt vore hon ej i villfarelse, och huru lätt kunde hon icke i honom möta en individualitet, till hvilken inga bevekelsegrunder i verlden skulle kunna förmå henne att sluta sig? Häraf synes, att genom blotta skildringen af handlingar, utan att deras inre fyllande princip är uppfattad och klarligen antydd, ingen personlighet kan göras förnimmelig. Men när nu, såsom fallet ofta är, en person göres till ett namngifvet substrat för en dylik skildring och är till alla delar obestämd

och obestämmande, så framstår han såsom en sammanfattning af idel manér, och hvarje föreställning om honom blir rimlig. Han är att betraktas såsom ett falskt mynt, som i sjelfva verket icke äger det ringaste värde, och just derföre med lika rimlighet kan stämplas på hvilken summa som helst. Om derföre fabrikanten af ett slikt mynt ger detsamma en hög och vigtig valör och framställer det som äkta, så kommer parodisten och icke blott erkänner denna valör, utan förhöjer den, och antager flere andra och gör myntet derigenom till en mera åskådlig löjlighet, utan att han genom sin åtgärd kunnat bryta emot någon regel, der en sådan icke funnits, eller verka någon förstöring, der intet fanns att förstöra.

Det är således mot manéret, mot det arbiträra, onaturliga, icke inspirerade, som parodien spelar med all oskuld och utan att förstöra annat än det, som i sig sjelft innebär en förstöring, och som desto ögonskenligare upphäfves, ju mer det befordras.

Slutligen må den fråga uppkastas: kan en skönhet födas i tiden så fullkomlig, att den ej just genom sin egenskap af att vara individuel och i tiden förgänglig innehåller en brist, som gör den till ett rimligt föremål för parodien?

Då t. ex. ett barn, huru idealiskt det än må vara, icke får evigt förblifva barn, utan kan och måste lossa sig ur barndomens bestämningar och blifva yngling, månne icke dessa bestämningar, som för utvecklingen af ett mera förklaradt lif måste falla, äro brister, äro något vilkorligt, manérartadt, som vålla, att äfven det idealiska barnet kan göra en parodi

möjlig? Utan tvifvel äro alla barnets förgängliga uttryck, för sig tagna, brister; men de äro det blott för sig tagna; ty hos barnet äro de fullkomligheter. Gör blott dessa uttryck lösa från väsendet, och hvart och ett af dem är ett manér, som kan parodieras och förintas; men försök ej att förlöjligen personen, i hvilken de framstå som skönheter, genom att parodiera dem särskilda; personen blir evigt ouppnådd och träffas icke. Väl har hvarje ren individualitet sin fortgång i tiden till högre och högre förklaring; men den fortgår icke såsom ofullkomlig på hvarje punkt af banan, utan såsom alltid fullkomlig på den punkt, der den är. Och vore icke detta fallet, så skulle Gud, såsom sig uppenbarande, evigt vara ofullkomlig och aldrig träffa sig sjelf. Men om nu konstnären kan fånga den framspirande äkta individualiteten i någon punkt af dess utveckling och fångsla den vid duken, marmorn, tonen eller ordet, så ger han åt evigheten en skapelse, som väl alltid blommar, men aldrig förblommar, som alltid pekar mot en högre förklaring, men aldrig blir ofullkomlig i sin. Och sålunda framstå skönheter, som gifva parodien blott ljus och kraft att uppsöka och förstöra det, som ej är dem likt, och menskligheten den tröstande lärdom, att väl mycket kan finnas i världen att skratta åt, men också mycket, som påkallar endast välsignelse och dyrkan.

Till författaren
af „Svar till den gamle trädgårdsmästaren.“ *)

(H. M. 1838, N:o 23, 24.)

Med förvåning och, jag måste säga det uppriktigt, med ledsnad läste jag för någon tid sedan ert „Svar till den gamle trädgårdsmästaren“, isynnerhet ert postscriptum, hvori ni, af obekant anledning, påstår er vara den, till hvilken min gamle vän skrifvit de underrättelser om sin dotters sorgliga öde, dem jag låtit införa i Helsingfors' Morgonblad och kallat „Den gamle trädgårdsmästarens bref.“ **) Då många af mina och den numera afidnes gemensamma vänner, boende i skilda orter af landet, känt min föresats att offentliggöra dessa bref, och samma aktningvärda personer nu öfverraskas af ett svar, utgifvet för dens, som fått brefven, och fullt af hårda beskyllningar mot den fromme och fridsamme mannen, hvad skola de väl, åtminstone i första ögonblicket, tänka om mig? Att jag genom ett trollslag blifvit helt och hållet förändrad, eller att jag gjort mig skyldig till det svåra fel, att under sken af del-

---

*) Först tryckt i Borgå Tidning 1838, sedan omtryckt i H. M. s. å., der „Svar till den gamle trädgårdsmästaren“ finnes infördt, N:o 5, 6.

**) H. M. 1837, N:o 98, 99.

tagande hafva låtit den gamle nedlägga i min hand sin bekännelse och sina sorger, för att sedan bryta lös och anfakta hans vördnadsvärda och skuldlösa minne. Må ni derföre sjelf dömma, om min ledsnad icke varit billig, och om jag icke haft skäl att så fort som möjligt protestera mot er besynnerliga uppgift, att ni, som skrifvit svaret, äfven vore den, till hvilken brefven varit skrifna. Huru det kunnat falla er in att yrka sådant, förekommer mig verkligen oförklarligt, så mycket mer som stor anledning är att förmoda, det ni alldeles icke känt den person, från hvilken ni säger er hafva fått brefven. Åtminstone har man i annat fall svårt att begripa er fullkomliga okunnighet om hans redan för en god tid tillbaka inträffade fränfälle. Det är dock vanligt bekanta emellan, att den ena får veta af den andras död, så att, då man ser någon skrifva bref till en, som redan en längre tid legat i gräfven, man med allt fog sluter, att förtroligheten varit ringa eller ingen. Också bestyrker ert svar i flere punkter sannolikheten af en sådan förmodan. Ni tyckes nemligen antaga, att min afidne vän all sin tid varit trädgårdsmästare, och vet ej, att han ända till sitt femtionde år, då hans ålder och andra tillfälliga omständigheter tilläto honom att välja ett oberoende lefnadssätt, varit en nitisk och verksam embetsman i staten. Att jag kallade honom trädgårdsmästare, kom blott deraf, att han sjelf i förtroligare brevexling plägade underteckna sig så. Väl älskade han ensligheten ända från sin ungdom, då en olycklig kärlek var på vägen att krossa hans hjerta, och sannt är

äfven, att han någon gång fick anledning att beklaga den förlust, han genom sitt indragna lif gjort på verldserfarenhet i yttre mening, men allt detta störde icke hans lugna verksamhet i ett kall, som var af vida vigtigare inflytande i samhället, än vården af en trädgård. Han var en vän af blommor, och han var det redan som ung; orätt tror ni dock, att han lefvat ett medvetslöst lif, likasom begrafven i ett blindt tycke för dem. Han älskade dem såsom oskyldiga bilder af den frid, till hvilken han sjelf genom strider kommit, eller han älskade dem för deras anspråkslösa skönhet, eller kanhända mest af det menskliga behovet att äga någonting på jorden att gifva trefnad och lycka åt. Sådan var han, sådan skall han åtminstone till grunddragen återfinnas i sina bref, dem ni, min herre, verkligen icke haft om händer förr, än ni läste dem i Morgonbladet. Och denna försäkran torde ni äfven utan vidare bevis låta gälla såsom sann, om ni besinnar, huru orimligt det måste förefalla hvar och en, att min vän skulle i årtal underhållit brefvexling med en man, som med sådan intolerans betraktar hans åsichter af lifvets vigtigaste förhållanden. Låt oss derföre komma öfverens derom, att ert postscriptum är allenast en dikt, och att orsaken, hvarföre den icke lyckats fullkomligare, endast är att sökas i den köld, att icke säga den afsky, hvarmed ni tror er böra förkasta diktens hela konst, öfver hvilken ni i ert svar, ty värr, uttalat en alltför hård fördömmelse.

Skulle ni nu anse mig i mina anmärkningar mot ert postscriptum hafva gått till väga med för stor vid-

lyftighet och ifver, må jag sluta dem med den be-
kännelse, att jag i denna mindre viktiga del af min
skrifvelse till eder både velat nedlägga och verkeli-
gen nedlagt all den lilla vrede, ert svar väckt hos
mig, för att icke störas af någon ovänlig stämning
vid affattandet af den berättelse och de anmärknin-
gar, jag nu går att framlägga för eder.

Redan länge hade jag fägnat mig åt hoppet att
få träffa min gamle vän. En resa, som jag för an-
gelägenheter ärnade företaga till de trakter, der han
bodde, gaf mig utsigt att vid förbifarten kunna be-
söka hans hem, och efter flere års frånvaro åter till-
bringa någon dag i hans trefliga sällskap. Budet
om hans död nådde mig, innan jag hunnit begifva
mig på min färd, men min föresats att ännu en gång
se mig omkring i den stilla verld, der den åldrige
tillbragt aftonen af sin lefnad, och der jag sjelf fått
fägna mig öfver så många angenäma stunder, rub-
bades dock icke. Vintern hade redan länge herr-
skat med mörker och kulna dagar; det var afton,
då jag nådde min väns boning. Tystnad rådde i
nejden; jag hörde blott suset af vinden, som då och
då flög med snö genom de kala träden. Jag stan-
nade ovilkorligt en stund på gården och vill icke
försöka att skildra de känslor, som i denna ödslig-
het genomströmmade mitt hjerta. Ingen vänlig strim-
ma af ljus inbjöd mig nu till min väns rum, Rosas
kammare var äfven mörk som grafven, och blott i
den gamle tjenarens låga fönster såg jag eld. Jag
inträdde till honom. Han satt ensam vid sitt bord
framför en uppslagen bok, som jag såg vara en bibel.

Den gode mannen syntes öfverraskad af ett besök, som säkert var alldeles ovanligt under nuvarande omständigheter; men då han igenkände mig, bröt en tår fram ur hans öga, och jag märkte tydligt, att hans röst darrade, då han bad mig vara välkommen. Jag beklagade de förluster, han gjort; han svarade icke ett ord, utan skakade blott sorgligt sitt gråa hufvud och kramade hårdare min hand.

Samtalet under qvällen ledde från den ena omständigheten vid Rosas och hennes fars död till den andra, och det var mig på en gång sorgligt och kärt att få höra de närmare uppgifterna om båda. Jag hade icke tilltrott den gamle tjenaren den klarhet och verkliga insigt, han under vårt samtal i all sin enkelhet rörde. Väl var det mig bekant, att det förhållande, som ägt rum emellan honom och hans husbonde, isynnerhet de sednaste åren, varit mera det förtroliga mellan tvenne vänner, än det aflägsna mellan den befallande och lydande; men att han skulle äga bekantskap med frågor, som vanligen ligga helt och hållet utom den tjänande klassens område, var en sak, som jag aldrig kunnat vänta. Jag tillkännagaf min förundran häröfver och tillade den anmärkning, att jag icke kunnat föreställa mig honom, som jag i min affidne väns bref sett skildrad såsom intagen af en blind tro på förebud och dylikt, så långt fram om den bildningsgrad, på hvilken vidskepelsen eljest plägar vara hemmastadd. Till svar yttrade han blott, att han på sin ålderdom fått af sin herre inhemta många goda lärdomar, emedan denne icke försmått att i sin ensamhet tala med honom i alle-

handa ämnen, och i afseende å sin vidskepelse sade han sig redan från barndomen hafva sett och hört omtalas underliga tilldragelser i verlden, äfvensom han märkt, att mången spådom besannats. Jag åtnöjde mig med denna förklaring, och då jag nu erinrade mig, att jag under resan bekommit de båda numrorna af Helsingfors' Morgonblad, hvori ni, m. h., nedlagt er skarpa protest mot min väns åsigter, och tillfälligtvis äfven hade till hands de bref, som föranledt ert svar, beslöt jag att meddela den gamle mannen dessa båda akter, för att se hans sätt att upptaga och betrakta dem. Det viktigaste af hvad som i anledning häraf föreföll emellan oss, har jag behållit i minnet och ber att få framlägga det i trogen teckning för er. Om ni på ett och annat ställe finner, att ett hårdare ord undfallit den gamle, så må ni tillskrifva det hans af sorgen och olyckan skakade lynne. För min del underlät jag icke att, så mycket i min förmåga stod, söka mildra hans ifver, så ofta jag befarade, att den kunde förleda honom till något bittrare utbrott, hvilket ni lätt torde kunna inhemta, om ni behagar följa gången af vårt samtal.

Jag gjorde början med att uppläsa för den gamle min väns bref. Han åhörde mig med tystnad, och jag visste icke, huruvida han förstod att med djupare deltagande följa de skildringar, som i dem förekomma. Men då jag slutat läsningen och från papperet kastade min blick på den åldrige, såg jag honom sitta i sitt hörn, orörlig som en bildstod, med ögonen riktade mot höjden, medan stora tårar, som i hvarandras spår föllo ned öfver hans kinder, gjorde

ett sällsamt afbrott mot hans stela, oförändrade anletsdrag. En stund förflöt och jag började läsningen af ert svar. Då jag hunnit ett stycke fram, hörde jag den gamle då och då yttra ett sakta ljud af missnöje, och då jag slutat, såg jag honom stiga upp och med häftighet gå några hvarf fram och åter i den trånga kammaren, tills han slutligen satte sig ned och liksom tröstad sade: „Låt det vara skrifvet. Hvar och en söker sitt bästa på sin väg; men väl gör den, som ej fördömmar.“ Då jag sålunda såg honom åter lugnad, beslöt jag att, liksom från er ståndpunkt, göra honom några frågor i anledning af min väns bref. Jag började med att antyda ett lätt tvifvel om, huruvida den aflidne ställt människans omsorg om sitt eviga väl så högt, som denna viktiga angelägenhet borde ställas, och sporde honom, om han ansåg något annat, än Guds uppenbarade ord, vara värdt att älskas och betraktas?

Afgörandet af den första punkten hemställde den gamle till den evige domaren; i afseende å den andra utlät han sig vidlyftigare. — „Hvarföre“, sade han, „skulle den verld, som omger människan, så herrlig, hvarthelst hon skådar, vara skapad, om icke äfven den vore värd att älskas och uppbyggelig att betrakta? Och hvad är väl bibeln annat, än en förklaring öfver denna verld, i hvilken och öfver hvilken Gud är uppenbar och herrskar? Vi kalla ju bibeln ordet; och hvilken annan mening kan derunder ligga än den, att den innehåller liksom ord till och benämningar på alla de förhållanden, som förefinnas mellan Gud och hans skapade verk? Skulle nu ordet

icke hafva sin motsvarighet i verlden, så vore det ett tomt ord, och skulle likna ett namn, som icke betecknade någonting i naturen. Om nu så är, hvarför skulle det vara menniskan förmänt att med kärlek och tröst skåda in i verlden och der finna i verk, hvad Gud i sitt ord förkunnar?“

Dessa den gamle mannens åsigter väckte hos mig ett särdeles intresse, och jag önskade att qvarhålla honom än vidare vid samma ämne. „Menar ni då“, sade jag, „att blotta betraktandet af verlden och lifvet är tillräckligt för menniskan till sanningens in-seende, och är således ordet öfverflödigt?“

„Ingalunda“, svarade den gamle och lade sin hand på den uppslagna bibeln. „Att se in i verlden utan att urskilja de föremål som i den finnas, utan att äga ord och namn för dem, det är som att se in i en sol eller en natt, der allt samman-smälter i hvartannat; derföre säger det uppenbarade ordet: sådant finnes i Gud och skapelsen, se och förnim det till din uppbyggelse och frid. Men om jag, som nu allenast upprepar ur minnet, hvad jag ofta hört min aflidne herre säga, och som sjelf är ovan att tala i så höga ämnen, får bruka ett enfaldigare sätt och likna stora ting vid små; så ville jag gifva er i handen denna bok, som innehåller en förteckning på de blommor och örter, som vi alla somrar plägat odla. Om ni nu föreställer er, att ni aldrig sett sådana, och icke heller finge se upp från denna bok för att betrakta dem i sin växt och blomning, så kunde ni läsa, så länge ni lefver, deras namn och skulle dock ingen uppbyggelse och kunskap vinna.

Likaså vore det eder onyttigt, att sommaren igenom hålla edert öga på denna trädgård, om ni icke urskilde den ena blomman från den andra, eller, hvad som är detsamma, hade namn på dem och deras egenskaper. Ordet behöfver derföre saken och saken ordet, och båda måste i hvarandra sökas och finnas. Derföre må man icke läsa endast, utan äfven lefva och skåda in i Guds verld, och der se hans ord i lif och verk, i tro och tanke, såsom vi hvarje sommar kunna se orden i denna bok likasom blomstra och lefva i vår trädgård.“

Ännu ville jag göra ett inkast. „Ni har“, sade jag, „jemfört ordet med verlden och sagt, att de båda höra tillsammans, såsom namnet hör till den sak, det betecknar; men säges det icke sannt, att verlden är ond, förderfvad, från Gud fallen? Huru kan den då hafva något gemensamt med Guds heliga ord?“

„Man kan“, svarade den gamle, „med verlden mena allenast det, som är fallet och förtappadt; men man kan också med den mena Guds heliga och försonade verld, såsom man med ordet kan förstå den döda bokstafven, men äfven andans ord.“

Så ungefär erinrar jag mig hans uttryck, så förstod jag dem åtminstone. Jag fann, att han såg verlden i ett mildare ljus, än ni tyckes se den, att den för honom var en lefvande uppenbarelse af Gud, lika så helig som det uppenbarade ordet, hvars läror han trodde den i sig innehålla, likasom en sak i sig innehåller alla de sanningar, som om den kunna sägas. Vidare fann jag, att han lika rent och varmt,

som ni, erkände det uppenbarade ordets nödvändighet och trodde, att menniskan icke af egen makt kunde komma till insigt af det trösterika lif, som i skapelsen möter hennes ögon; men att han tillika ansåg det vara nödvändigt, till vinnande af en sann och båtande kunskap, att med ordets ledning uppsöka i verlden motsvarigheter till de läror, detta lem-nar. Ändteligen finner jag såsom en följd af hans satser, att då ordet förkunnar försoningens sanning såsom den högsta, en försoning måste vara till i verlden och i den evigt fira sin höga seger.

Frågar ni nu, hvarthän allt detta syftar, så svarar jag: först att bota den förfärliga söndring, i hvilken man råkar, om man antager, att verlden blott och endast står såsom en fiendtlig myndighet mot Gud, och icke besinnar, att Försonaren söndertrampat ormens hufvud, det är, brutit verldens makt och gjort den underdånig; sedan att inleda den öfvertygelse, att verlden, sådan den andas omkring oss, är likasom ordet en helig källa till vår frid och förtröstan, endast vi med ordets ljus och försoningens tro i våra hjertan betrakta dess företeelser; och sist att skydda min aflidne vän för beskyllningen att hafva vandrat förtappelsens väg, för det han älskat naturen och gladt sig åt att äfven i dess minsta verk se speglas de stora sanningar, han i fromhet och frid dyrkade.

Ser ni, min herre, såsom verlden, tagen i högre och heligare bemärkelse, kan söndras i Gud och verld, så kan äfven ordet söndras i anda och ord. Ty huru se vi alla de föremål, som möta oss, om icke ur dem en strimma af den Eviges ljus strålar emot

oss? Jo, såsom mörka och fallna, ofruktbara för vårt högre behof och rika blott på förtviflan och död. Och hvad är för oss bibeln, om icke ur densamma den gudomliga sanningens anda skiner emot oss? Likaså endast en samling af ord, icke mer bidragande till vår uppbyggelse, än de äro det i en ordbok, der de alla kunna återfinnas. Nu är det christendomens milda och segrande lära, att man icke får slafviskt fasa tillbaka för denna söndring, att man icke får frukta för bibeln, derföre att man i den finner ord, som i och för sig sjelfva och utom sitt förbund med andan vore tomhet och mörker, och likaså icke bäfva för världen, derföre att den är död utom Gud; utan att man bör tro och med lefvande öfvertygelse bekänna, att söndringen af Försonaren är upphäfven, att det fallnas makt att vara fallet är bruten, ordet såsom stridigt kufvadt och fredligt gjordt af andan, världen såsom ond öfvervunnen af Christus. Och då så är, hvarföre skulle man envist vilja se strid och splittring i allt, såsom om ingen seger öfver söndringen vore vunnen, hvarför icke hellre med trons fasta förhoppning dröja vid allt, tills man sett denna seger af detsamma bevittnas?

Min gamle vän har på något ställe i sitt bref yttrat, att lifvet skapar sin skönhet af mörker och ljus. Han betraktade blomman i sin trädgård och fann, att stoftet, som ingick i hennes varelse, icke var i en sjelfmäktig, oförenlig strid med ljuset, utan tvärtom i försoning med detta, och denna iakttagelse, ledde väl den honom till en ochristlig tanke?

Ett den skarpa söndringens sätt att se jorden, är

att se henne såsom ett dystert fängelse för anden, ur hvilket denne, blott genom att ändtligen upptagas till en jorden motsatt himmel, kan befrias. Christendomen erkänner icke en sådan andens trældom, ty den vill hafva vunnit seger öfver fängelsets tvång och gjort det till en glädjeboning. Ett exempel: ni har i ert fädernesland arbetat för hvad ni ansett rätt och godt, ni har der fullbordat ert verk och vill nu komma till en aflägsen del af jorden, för att äfven der uträtta det goda. Då äro de länder, som ligga mellan er och det ställe, dit ni syftar, de haf, som skilja er derifrån, onda tvingande makter, som hämma er frihet, om icke er ande har medel att öfvervinna deras tvång. Akta er då att bäfva tillbaka! Denna bäfvan föder af sig den grymma önskan, att en gång se alla dessa länder, alla dessa haf, som ligga i vägen för er goda sak, borta och alldeles upphäfdade ur skapelsen, och den punkt, till hvilken ni ville vara förflyttad, sammanfallen med den, på hvilken ni befinna er. Hvart skulle det väl leda, om uppfyllandet af en sådan önskan vore tänkbart, hvart, om icke till att upphäfva allt? — Nej, låt er ande fatta sig sjelf i mod och förtröstan, och den skall äga krafter att kufva det fiendtliga i afståndet och dock låta den rika herrligheten, som bildar detta afstånd, vara qvar till er hugnad och glädje. Vill ni nu, om ock endast såsom i en spegel eller ett mörkt tal, se, huru försoningen segrar öfver verlden, utan att tillintetgöra den, ja, utan att göra den till annat än skönare och mera himmelsk, så betrakta de medel, menniskoanden i lugn och långsam, men evigt säker, fort-

gång funnit och finner att besegra afstånden och dock hafva till sin fröjd i behåll den jord, som bildar dem. Märk, huru en rymd, som fordom antingen helt och hållet gäckade eller med långa tiders tvång belade den menckliga viljan, nu likasom böjd och kufvad åtnöjer sig med offret af några dagars ansträngningar och försakelser, om man ens får bruka så allvarsamma benämningar, och icke snarare bör säga några dagars segrar. Och sålunda, när skall väl menckligheten upphöra att i stigande klarhet realisera den lära, att menniskoanden måste vara jordens herre, och icke jordens slaf, taga af den sin glädje, och icke sina bojer?

Jag nämnde, att menniskans fortgång till frihet, eller om ni så vill, till sitt högre lif, sker i likhet med växtligheten långsamt och utan språng. Här möter oss den bild, min affidne vän begagnade, för att läka sin sjuka dotter; jag menar bilden af liljan, som han lösryckte från jordens stoft och blottade för solen, för att låta den på en gång tillegna sig alla dess strålar, och som vissnade i stället för att fullkomnas. Af edra åsigter följer, och ni torde äfven tillåta mig säga, att ni påstår, det ett sådant blott steg för steg skeende fortskridande till det högsta och till målet är af alldeles intet värde. Ja, de mest beslutsamma bland dem, som dela edra åsigter, kalla det blott synd och skam. Låt oss då närmare betrakta denna sak. Frågan kan i biblisk anda framställas så: hvad är en sann omvändelse?

Att omvändelsen är den fallna menniskans återgång till Gud, derom kunna vi icke vara oense. Men

nu blir det att betänka, huru denna återgång är för människan verkställbar, och huru den visar sig. Er tanke är den, att omvändelsen är half eller snarare ingen, om icke människan på en gång flyr till Gud och når honom; min tanke åter är, att den är half och ingen, om icke människan flyr till Gud. Skillnaden är här i orden ringa, men i tillämpningen stor och viktig. Föreställ er, att ni aflägsnat er från ert hem och gått vilse, men kommer äntligen på en höjd, ser ert misstag, ser ert mål och vänder tillbaka med längtan att uppnå det åter. Är då er omvändelse half, derföre att ni ej ögonblickligt kan vara der ni önskar, och äro de steg, ni tager för att hinna fram, utan värde och förlorade? Ingalunda! Vägen är lång, den måste med tålmod tillryggaläggas. Menniskans väg till Gud är evigt längre; hon kan ej öfverspringa den i en blink, hon måste vandra framåt med ögat på sitt mål, hopp och saktmod i sitt hjerta och med glädje öfver hvarje steg hon gör, om hon icke skall störta med brustna krafter, innan hon hunnit hälften af sin bana. I det hem, från hvilket ni gått vilse, sitter en vän som ser er återvända. Var säker, att han icke försmår de steg ni gör, utan tvärtom räknar dem alla och glädes öfver hvart och ett, såsom om han redan hade er i sina armar. Så ligger visst i hvarje steg, som människan gör på lifvets väg, en hel omvändelse, och hennes varma sträfvande till Gud är af honom icke förkastadt, utan upptecknad, henne till salighet.

Jag återkommer till mitt samtal med den gamle tjenaren, från hvilken jag nu nog länge varit borta.

Den häftighet, den sinnesrörelse, hvarmed min afidne vän emottog upptäckten af sin dotters själstillstånd, förekom mig främmande för hans karakter. Jag frågade i anledning deraf, om hans förhållande mot den goda flickan icke någon gång varit mindre mildt, än det bort vara.

„Han var människa“, svarades mig, „och då han såg sitt enda barn och sin ålderdoms glädje förstöras, kan ingen undra, att hans sinne upprördes. Han hade, så plägade han ofta säga, skickat sin blomma bort för att uppammas i ljus, och man hade planterat henne i eld; han ville se sin dotter ledas till Gud, och man kastade henne handlöst fram, utan att betänka, att hon måste krossas. Jag säger eder, herre, att då detta folk ser en människa, som lefver som andra, är det dem, som om de skulle se henne gå på kammen af ett kyrkotak. De frukta hvar stund, att hon skall falla och ohjelpeligen förderfvas; men de råka så utom sig sjelfva af fruktan, att de ropa till henne icke kom ned, utan hoppa.“

Ehuru jag önskat, att den gamle brukat mera blidhet i uttryck, kunde jag dock icke neka, att hans liknelse inträffade med verkliga förhållandet. Det är också afgjort, om man en gång antager, att ett återgående stegvis från den vådliga ställning, i hvilken människan genom sitt naturliga affall befinner sig, icke är annat än synd och skam, att man tillika måste uppmana henne att göra ett språng till den rätta punkten, äfven då hon derigenom måste helt och hållet krossas. Och med en sådan förstöring menar jag det tillstånd, i hvilket människan

råkar, om allt, som omger henne i världen, blir för henne likgiltigt, vetande, krafter, sträfvanden och förhållanden förlora sin betydelse och för henne likasom falla bort och försvinna, och om hon sålunda antingen i sin inbillning sofver en ljuf sömn i Gud, eller, svigtande mellan fruktan och hopp, arbetar ensamt med sig sjelf, af längtan att en gång i honom få sofva. Just i anledning af denna sista tanke frågade jag den gamle mannen, hvad han mente om den oro för sig sjelf, hvaraf den goda Rosa tycktes plågas, och den ängsliga omtanke, hvarmed hon nästan uteslutande sysselsatte sig, jag menar omtanken om, huru hennes räkning inför den evige domaren en gång skulle komma att utfalla, till hennes väl eller till hennes förderf?

„Hon var“, svarade mig den gamle, „ett godt barn, och frid vare med henne. Hon var vår glädje, likasom hon hade sin glädje af att tänka på oss och för oss lefva och verka. Ty jag kan säga, att också jag var för henne kär. Sedan blef det annorlunda; hon hann då endast tänka på sig sjelf. Det var icke hennes fel, det var deras, som skrämde hennes oerfarna sinne och genom fruktan lärde henne att bli lika egennyttig, som de sjelfva. Men“, tillade han med en nästan triumferande förtrytelse, „jag hoppas, att det skall gå dem så, som jag hört, att det gått med en annan af deras trosbröder.“

Denna sista vändning i hans lynne och tal väckte min nyfikenhet, och jag frågade, hvad som då händt denne? „Det var“, svarade han halft leende, „en krigare, som drog ut i fält. När striden börjades,

öfverkom honom en oro, ingalunda af fruktan för farligheterna, som han borde gå till mötes, utan fastmer af bekymmer om, huru han vid stridens slut skulle kunna inför fältherren redogöra för sitt förhållande under den. Han begynte att ängslas, skilde sig från de andra, satte sig ned, betraktade med ömkan sina kamraters käcka framtågande och talte: o trummans och gevärets barn, huru litet besinnen I, att ett ansvar kommer efter striden, och att man måste vara betänkt på att då kunna hafva bestånd. Räkenskapsstunden nalkas; väl den som sett sig före så, att han då icke förkastas. I sådana tankar glömde han, af ångest för sig sjelf, att verka och handla efter fältherrens vilja, och det säges, att prygel blef den arme mannens lön för hans bekymmer om räkenskapsstunden.“

Detta utfall af den gamle var både i ton och ord en uppenbar bitterhet, och jag hade önskat, att den verkliga sanning, han uttalade i sin saga, hade tillåtit mig att skarpare beifra det sårande i hans uttryck. Nu måste jag inskränka mig till att blott bedja honom med större skonsamhet betrakta menniskor, som, om de än fara vilse, likväl alltid måste värderas för den värme för lifvets dyrbaraste intressen, hvaraf de drifvas och ledas. Den gamle ville icke låta förmå sig att antaga en blidare stämning, och jag kunde icke annat än ursäktas denna hans oförsonlighet, då jag betänkte de smärtande förluster, som stört hans ålderdoms lugn, och dem han nödvändigt måste tillskrifva de personer, mot hvilka han nu var uppbragt. Emellertid ledde mig vårt

samtal om försonlighet och mildhet i bedömande af andra till tanken på ett viktigt moment i er bekän- nelse. Jag gjorde mina slutsatser på följande sätt. Om man antager, att hvarje steg, som människan gör mot ett högre ljus, utan att genast fullkomligt nå och omfatta det, är såsom om det icke vore gjordt, utan värde och alldeles icke bidragande till hennes frälsning, så måste man också uttala fördöm- melse öfver hvar och en, som under sin vandring här icke uppnått detta ljus.

Den gamle mannen, för hvilken jag framställde detta resultat, tog med ifver ordet: „Säg icke“, bör- jade han, „om man antager; man må hafva antagit eller icke, så finnas sådane, som tro sig med all viss- het kunna fördömma er och mig och hvar och en, som med oss framhärda i samma tankar. Jag har hört folk säga, att hedendomen, som funnits förr, än uppenbarelsens ljus kom öfver människoslägtet, icke varit annat än en styggelse för Gud, att“ — — — dock jag vill skona er från att höra flere af dessa skärande föreställningar. Jag vill hellre söka utreda den frågan: huru får människan dömma sin like? Det är afgjordt, att, då hon äger förmåga att ur- skilja rätt och orätt, hon äfven bör och måste kunna bedömma en annans handling eller tanke, huruvida den är öfverensstämmande med det rätta eller icke. Men då denna tanke, denna handling icke utgör den tänkande eller handlande personens hela väsendtlig- het, utan blott en yttring af densamma, så är klart, att den dom, som öfvergår yttringen, icke kan upp- svälja hela väsendet. Och då detta väsende evigt

är ett fält för människan att uppdaga, så kan hon väl icke tillvälla sig rättighet att dömma öfver annat än det, som hon i detsamma upptäckt, det vill säga: hon kan dömma öfver personens handlingar m. m., men domen öfver personen sjelf måste hon öfverlemna åt Gud. Huru förfärlig är icke derföre föreställningen, att en människa skulle våga säga åt sin like: du är nu, i detta nu, förtappad! Vi kunna glömma oförrätter, vi kunna älska dem, som gjort oss skada, som felat; huru påminner icke detta oss om, att den felande icke är detsamma som felet, att vi i honom se en like och sammansmälta i ett djup, som felet icke mäter! Sjelfva språket varnar oss för att fälla en dom, som ett människohjerta aldrig bör fatta, en människotunga aldrig uttala. Det tillåter oss säga: denna människa är syndig, men nekar oss att säga: denna människa är synd. Och hafva vi vågat bruka ett sådant uttryck, så hafva vi tillika uttalat den fasaväckande lögn, att Gud gifvit väsende åt en synd.

Så tillfredsställande det vore för mig att än längre få fortsätta mitt bref, måste jag dock, af billig fruktan att trötta ert tålmod, tänka på att förkorta mina andraganden och vill derföre förbigå det samtal, som än vidare och långt in på natten ägde rum mellan mig och den gamle tjenaren. Jag finner också, att de tre viktigaste satser, i hvilka er åsigt af lifvet blottar en svaghet, redan äro af mig berörda; jag menar den skarpa söndringen, som bortskär skapelsen från skaparen, det sjelfviska bekymret, som afser blott en egen individuel salighet, och den stolta ofördragsamheten, som uttalar förtappelsens dom öfver va-

relser i Guds värld. Dessa tre förvillelser höra nära tillsamman och framspringa den ena ur den andra. Tillåt mig att ytterligare nämna blott några ord om hvar och en af dem. Ni bestämmer med så trånga gränser salighetens område, att ni, om jag får bruka en bild, likasom säger till blodet i edra ådror: „håll dig i hjertat allenast; hjertat är lifvets källa, och du är på en afgrundsväg, om du befinner dig utom detta.“ O min herre, låt ni blodet strömma fritt i sina ådror; den skall vända om till hjertat för att hemta lif, men också gå utom det för att lefva och lifva. Säg icke att menniskan i den menskliga handlingen, i konsten, i vetenskapen är stadd på förtappelsens väg; äfven dessa äro ådror, utgående i grenar ur samma hjerta, religionen, och hon måste lefva äfven i dem och genom dem sprida lif i en kropp, som icke består af hjerta ensamt.

Vidare ville jag varna hvar och en för den självviskhet, att göra sin egen begränsade personlighet till ett föremål för all sin omtanke, äfven om denna omtanke afser blott höga intressen. En christen lefver sitt sanna lif i sin tro, sin kärlek, i sina tankar och handlingar. Att tro med ljus, att älska med rikedom, att tänka sannt och handla rätt, detta är den eviga salighet, den christne bör eftersträfvat, och i den lefvande tjusningen öfver sin tankes, sin handlingens öfverensstämmelse med det rätta glömmar han lätt och ljuft, att det är han, som tänker och gör. Och denna glömska af vårt eget sjelf är det milda offer, vår lära bjuder oss nedlägga på den Högstes altare. — Sist några rader i afseende å er stränghet

att dömma andra. Det förtäljes i en skön legend, att en yngling begaf sig från sitt hem, för att tjena den mäktigaste herre på jorden. Han kom till en konung, denne älskade hans frimodiga väsende, hans friska kraft, och tog honom i sin tjänst. Under qvällen nämndes satans namn, och konungen korsade sig dervid. Ynglingen märkte deraf, att det fanns en mäktigare herre än den, han nu hyllade, och gick ut att uppsöka honom. Men äfven denne såg han undvika ett kors vid vägen, och då han frågade, hvarför sådant skedde, fick han till svar, att afgrundsfursten fruktade det träd, på hvilket hans evige fiende lidit. Då ville den unge kämpen söka Christus och tjena honom. Han kom till en eremit i skogen och frågade, hvar han kunde finna Försonaren, för att egna honom sina krafter. Den fromme mannen bad honom söka Herren i hans ord och i bönen. Snart märkte dock ynglingen, att han icke var skapad med förmåga att på denna väg finna den han sökte, och han bad eremiten visa honom ett arbete, som han finge påtaga sig för Christi skull. Den gamle förde honom till stranden af en flod och ålade honom att der bära öfver den farliga böljan fromma pilgrimer. Legendens säger, att Christus under natten kom till stranden och begärde hans hjälp, och att densamme, som icke kunde läsa eller bedja, dock befanns värdig att bära världens Försonare.

Krafterna äro mångfaldiga, gåfvorna mångfaldiga, och sätten att arbeta i Guds ändamål likaså. Säg derföre icke, då ni ser en broder, som icke vakar och tänker i böner såsom ni: se, denne är en för-

tappad. Säg snarare: låt mig se efter, om icke äfven denne står vid den brusande flodens strand och trot-sar vakor, mödor och faror och kämpar med sina friska lemmars krafter, för att bära deröfver Christi utkorade och arbeta för hans sak. —

Jag slutar här. Måtte ni i dessa mina utan bitterhet framkastade tankar se en fridsam helsning äfven från min bortgångne vän. Dessa åsigter hafva under hans jordiska lefnad varit hans, och då han nu ser i en än högre förklaring deras sanning, skall han säkert icke fördömma er för den hårda dom, ni om honom uttalat, att han icke känt det minsta af hvad christendom är.

Några ord om poemet „Fjalar“ och Saimas kritik öfver detsamma. *)

Då jag af en i Saima för någon tid sedan inrymd recension öfver min dikt „Kung Fjalar“ fått anledning förmoda, att detta poem af flere kan hafva blifvit fattadt annorlunda, än jag tänkt mig det, finner jag mig föranlåten att yttra några ord till förklaring. Och som ett omständligare upptagande och bemötande af alla enskilda anmärkningar och påståenden i närvarande recension skulle ligga på sidan om mitt hufvudsakliga syftemål med denna uppsats, ber jag på förhand, att den benägne läsaren icke väntar ett sådant.

Till en början måste jag anmärka, att, då jag läste Saimas till berömmelse för min komposition ytttrade tanke, att det dramatiska i Fjalar, det rätt tragiska skulle ligga i en konflikt emellan stat och familj, i det att kungen för statens skull våldför familjen, jag med oro befarade, att något ord, någon vändning i dikten skulle föranledt till en sådan uppfattning. Jag har noggrannt eftersett och till min tillfredsställelse icke funnit mig hafva förtjent ett

---

*) Ur „Joukahainen. Ströskrift, utgifven af Österbottiska afdelningen. II.“ H:fors, 1845.

sådant beröm. Men till Saimas besinnande vill jag framställa en fråga: hvilken sedlig, hvilken gudomlig, tragisk rättvisa skulle väl ligga deri, att en meniska, som för det högre intresset, för samhällets väl, uppoffrar det lägre, familjen, och gör det så att hennes eget hjerta närmast drabbas af detta offer, att en sådan yttermera och till tack skulle straffas och krossas af en högre makt? Saken är enkel, men oförklarligt vore det, huru Saima kunnat fatta en sådan åsigt, om man icke hade anledning förmoda, att hon blifvit ledd dertill af en framställning hos Hegel, i hans esthetik, hvori yrkas, att i de skönaste af den grekiska skaldekonstens dramatiska alster, i flere af Sophokles' tragedier, och särdeles i hans Antigone, det höga intresset hvilar på en kamp mellan de båda sedliga makterna: familj och stat. Detta förhållande synes nu Saima, utan vidare betänkande, hafva antagit för verkligt och inlagt i Fjalars saga. Det är väl sannt, att, äfven om Hegels påstående vore grundadt, en konflikt af ofvannämnda art dock ingalunda behöfde finnas i Fjalar-dikten, och att man således kunde lemna en undersökning af den Hegelska uppgiftens pålitlighet å sido, men då den i Saimas kritik fått en så stor vikt, kan det vara af intresse att skärskåda, huruvida ens den äger grund eller icke. Men innan vi derföre gå vidare, vilja vi egnas en stunds uppmärksamhet åt det Sophokleiska mästerstycket Antigone.

Innehållet af denna tragedi är i korthet följande: Tvenne bröder hafva stupat i envig med hvarandra vid Thebe, den ena anfallande sin fädernestad, den

andra försvarande densamma. Stadens beherrskare Kreon förordnar, att den ena skall begravas med heder, den andra, till straff för sitt fiendtliga anfall, lemnas obegravven. Antigone, en syster till de fallne, jordar, i trots af kungens förbud, sin broder och blir till straff derför lefvande innesluten i en graf. Af sorg öfver hennes död dödar sig Kreons son, och för dennes skull åter tillskyndar sig äfven Kreons gemål döden.

Sådan är uppställningen. Skulle nu skaldens mening varit att skildra en strid mellan familj och stat, så hade, efter all rimlighet, staten och dess representant Kreon bort blifva den segrande, och familjeintresset, såsom ett underordnad moment, krossas i Antigones person. Men långt ifrån att detta vore fallet, uttalar Antigone in i döden den glada öfvertygelse, att hon lider för en hög, en helig sak, då deremot kungen, sedan han vaknat till besinning, förebrår sig sina handlingar och klagar öfver sin förblindelse, som kommit honom att förgäta lagar af högre ursprung än hans egna herrskarebud. För att kunna förklara detta förhållande, som i så tydliga ord uttalas, måste man söka dramens grundtanke på helt annat håll än der, hvarest Hegel trott sig finna densamma, och man torde träffa den nära nog, om man antager, att den ligger i Kreons krossade öfvermod, i hans straff, för det han sjelfviskt uppträdt i strid mot en helig sed, en gudomlig lag. Det förbud han utgaf emot den dödes begrafning, var blott ett uttryck af en herrskare-nyck hos honom sjelf, var icke i samhällets intresse och förnärmade

den rättighet, som, enligt grekisk tro, de underjordiska Gudarne ägde till besittningstagande af hvarje afliden, och som icke Zeus sjelf fick förmena dem. Detta var Kreons brott, och derföre tilltalar honom den blinde siaren Tiresias: „Du

qvarhåller obegravven, oinvigd,

Från underjordens Gudar afstängd, här en död,
Fast icke du, fast öfververldens Gudar ej
Ha rätt dertill, men du blott tvingar dem dertill.
Och derför lura hämnens makter straffande,
Hades' och Gudarnes Erinnyer, hur du må
Af samma ofärd snärjas, som du sjelf beredt.“ *)

Allt från början uppträder Kreon öfvermodigt yrkande på hörsamhet för sina befallningar, icke derföre att han anser dem uttala en högre lag, en gudomlig vilja, utan blott derföre att de gifvits af honom såsom herrskare. Så säger han:

„Icke höfves det

Att den, som är en annans träl, sig bröstar käckt,
Men denna mö att fräckhet öfva har sig lärt,
Och djerft att öfverträda *föreskrifven lag*.“

Antigone deremot betraktar sig ständigt blott som en verkställarinna af högre bud, för hvilka de af Kreon gifna måste falla till intet, och anser sig, som en syster till den aflidne, närmast förpligtad att uppträda i sådan egenskap.

---

*) Alla här citerade verser anföras ur Palmblads öfversättning af Sophokles.

Så svarar hon kungen, då denne förebrår henne att hafva öfverträdt hans lag:

„Ej Zeus det var, som kungjort hade detta bud,
Ej heller Dike, som beskyddar död mans rätt,
Ej de ha stiftat sådan lag för menskorna.
Och ej jag trodde, att en dödligs stadganden
Ha sådan kraft, att de förmådde omkullslå
De Högstes obeskrifna, ofelbara lag.
Ej från i dag, ej från i går den lefver, nej,
Från evighet, och ingen vet den stund, den gafs.
Fördenskull ej af rädsla för ett menskligt bud
Jag borde, pligtglömsk, straffas af de himmelska.“

Men det är ej Antigone ensam, som betraktar Kreons stadgande ur denna synpunkt. Det är ett brott äfven i de öfriga, i dramen uppträdande personernas ögon. Då Kreon till sin son yttrar:

„Har jag mig villat, då min thron jag skydda vill?“, svarar denne:

„Ej den du skyddar, då du trampar Gudars lag.“

Sjelfva choren, som eljest af Antigone förebrås att af fruktan för kungen otillbörligt dölja sin öfvertygelse, beledsagar henne, då hon bortföres för att lefvande begravas, med denna sång:

„Dock ärekrönt och följd af beröm
Du vandrar till skuggornas gömda hem;
— — — — —

i följd af den lag,
I ditt inre du bär, bland menskor allen,
Till Hades du lefvande nedgår.“

Tydligast röjer den blinde siaren, att han anser Kreon hafva förnärligt Gudarnes rätt och derigenom ådragit icke blott sig, utan äfven samhället deras hotande vrede, då han, efter beskrifningen öfver de olycksbådande tecknen vid offringen, tillägger:

„I denna fara blott för din skull staden bragts,
Ty hvarje altar, hvarje hård, som finnes här,
Besöladt är med foglars och med hundars spis,
Som de från Polyneikes usla lik ha ryckt.
Si, därför taga Gudarne ej mer emot
Vår offerbön och lågorna af offerlår.“

Här finner man ganska klart, att Kreon räknas hafva handlat i eget och icke i statens syfte, och att således det ena af de förmenta stridande momenterna i denna dram alldeles saknas. Fattar man saken så, att Kreon, förblindad af öfvertygelsen om sin rätt och makt som envåldsherrskare, trädt i strid mot Gudarne, och att Antigone deremot i enlighet med deras lag bryter mot hans, skall man finna äfven upplösningen i dramen skön och konsekvent, i stället för att den ur den andra synpunkten skulle vara lika omotiverad som sårande. Vål krossas äfven Antigone, men huru annorlunda ljuda icke hennes afskedsord:

„O grift, o brudgemak, o hem i jordens famn,
Dit för att evigt dväljas, jag nu vandra skall“

— O. S. V.,

då hon så gladt uttrycker hoppet om ett kärt återseende af fader, moder, broder, och så förtröstansfullt frågar:

„Hvad har jag brutit mot de Högstes himlabud?“
 huru annorlunda än Kreons sönderslitande förtviflan,
 då han, beröfvad sin son, hvars hat han in i döden
 ådragit sig, i känslan af sin skuld utbrister:

„O ve!

O bröst utan sans, hvad dödsbringande,

Hvad gräslig skuld du begått!

Skåder dödssoffret, se'n

Hans banman, som mördat blod af egen blod!

Fröjdlösa följd af mina råds vettlöshet!“

och choren svarar honom:

„Nu tyckes du, fast alltför sent, det rätta se.“ —

Om, såsom jag hoppas, efter denna utläggning af den Sophokleiska tragediens innehåll och mening, tvifvel uppstår hos läsaren om pålitligheten af Saimas antaganden i afseende å den, skall detta tvifvel sannolikt föranleda till närmare pröfning äfven af andra yrkanden i recensionen, och åtminstone göra uppfattningen af min dikt friare och mindre beroende af någon förutfattad mening. Och med denna fördel på min sida går jag nu till framställningen af kung Fjalars saga.

Det första, som härvid nödvändigt måste fasthållas, är att Fjalar framträder såsom trotsande Gudarne, såsom hyllande den öfvertygelse, att den starke, oberoende af dem, kan skapa sin värld och sitt öde. På detta Fjalars öfvermod och på intet annat är kompositionen byggd. Att det i och för sig icke saknar rimlighet, finnes lätt, om man ger akt på, att Fjalar länge varit van att herrska, att segra, att se allt

vika för sin vilja. Han har öfver allt varit den öfverlägsne, han har lärt sig tro på sig sjelf, han glömmmer sitt beroende af Gudarne och aflägger sin stolta ed. Dargar uppträder varnande, hotande; men långt ifrån att svigta, ökar kungen sitt trots, han, menniskokufvaren, ställer nu sin kamp mot Gudarne och firar, ehuru med blödande hjerta, sin triumf öfver dem, i det att han ger åt döden sitt barn. Nu börjas striden, eller rättare, striden har fortgått redan, äfven Gudarne hafva framträdt i handling, fastän tyst, såsom det egnar dem, ty Gudar stoja icke. De hafva handlat i Fjalars egen handling, de hafva låtit honom skilja sin dotter ifrån sig. Fjalar skulle icke få hafva de båda barnen omedelbart under sina ögon, icke bevaka deras framtid så, som han kunnat göra det, om de vuxit upp i hans vård, han måste skilja dem från hvarandra, och sjelf förlora det ena ur sigte; Gudarne ville så, Fjalar måste handla i deras plan, och hvad han tyckte sig göra till sin egen vissa seger, det gjorde han just till deras.

I förbigående torde jag här få bemöta ett inkast, som förekommit i något af våra tidningsblad, att nemligen en motsägelse skulle ligga deri, att Fjalar uppoffrar sin dotter, ehuru han icke tror på Gudarne's makt. En sådan otro röjer Fjalar icke. Tvärtom visar han, just genom sin handling, att han tror på deras både tillvaro och makt, ehuru han tillika förmenar sig sjelf, genom att uppbjuda all sin kraft att verka och försaka, kunna göra deras råd om intet, kunna besegra dem. Han förnekar ej Gudarne, han föraktar ej deras makt, han tror blott sig sjelf vara

mäktigare än de. — Men jag återkommer till sagan.

Fjalar har låtit utkasta sin dotter i hafvet. Att hon genom ett halft under räddas är väl nödvändigt för utvecklingen af händelserna, men utgör visst icke någon finhet i kompositionen. Gudarne synas här för mycket närvarande, göra här liksom en för tydlig ansträngning, de nödgas gripa i händelserna med hela handen, i stället för att styra dem med en knappt märkbar vink af det minsta finger; detta visar dem icke i deras rätta storhet. Men snart uppträda de åter mera egendomligt.

Fjalars namn var känt öfver allt. Hans företag, hans öden kunde rimligtvis icke blifva obekanta. Hvar helst hans dotter kom att hamna, skulle man således genom den enklaste sammanställning af händelserna igenkänna henne såsom hans. Men sådant hade korsat Gudarnes plan, det fick icke ske, och Fjalar måste göra det sista, som på honom berodde, för att hindra det. Han sättes i rörelse af sin egen sjelfviskhet, sorgen öfver sitt barn, harmen att hans seger varit honom så dyrköpt, kanske blygseln öfver att han visat sig svag och svigtande; hela tilldragelsen är för honom bitter, han vill icke se den bekantgjord, och han förbjuder hvar och en att med ett ord erinra om den. Ytterst är det dock blott Gudarnes vilja Fjalar här verkställer; för dem var det nödvändigt, att Oihonna förblef okänd, och den stolte kungen måste afskära möjligheten af hennes igenkännande. Här är sagan åter finare, här styra Gudarne mera förborgadt.

Men nu har också Fjalar gjort allt, hvad han förmått göra, för att befordra de högre makternas afsigter, han har nemligen bortskaffat dottren undan sin uppsigt och ställt så till, att hon icke ens af främmande skulle kunna upptäckas vara hans. Det skall kanhända skänka någon ett nöje att betrakta, huru den väldige styraren af lifvets gång nu bortkastas af Gudarne såsom ett onyttigt verktyg och lemnas qvar i sin blinda sjelfbelåtenhet, i stoltheten öfver sin förmenta seger, medan de sjelfve, aldrig slumrande, sakta verka för sitt mål.

Det är förut antydt, att Gudarnes sätt att handla i samma mån bör förefalla upplyftande och dem värdigt, som det icke uppenbarar sig i ett groft ingripande i sakernas naturliga gång, utan i en vis och tyst ledning af dem. Genom det skenbart obetydliga, genom det under vattnet dolda lilla rodret styres kolossers lopp; så foga de himmelska blott ett obemärkt roder vid händelserna, och de gå i deras plan.

Dikten öfvergår nu till Oihonna. Att hon kom att hamna i Morven, deri torde vi längre fram kunna finna en afsigt; hvad som närmast möter vår uppmärksamhet är, att hon skildras såsom skön.

Skulle man i hennes fägring blott vilja se uttrycket af den svaghet för vackra figurer, som vi, diktens män, gerna röja, så inrymde man den en för inskränkt betydenhet. Här är den nemligen nödvändig, ja, man kunde säga gifven henne af Gudarne, icke af skalden. Hon måste vara skön, för att hennes rykte skulle spridas och hinna Hjalmar. Han, den unge vikingen, kunde blott sålunda dragas till

henne, om det icke skulle ske genom en blind nyck, utan rimlighet och sanning. Alltså, hon blef skön, vi äro berättigade att föreställa oss det, i högre maktens vård och efter deras vilja, emedan hon blott såsom sådan kunde af Hjalmar blifva bemärkt och sökas. Men just denna hennes skönhet, som å ena sidan var nödvändig för Gudarnes plan, var å den andra ett stort och hotande hinder för densamma; ty under samma villkor, som den borde fångsla Hjalmar, skulle den äfven utöfva verkan på hennes omgifning i det land, der hon befann sig, och sålunda helt naturligt och omedelbart framkalla förhållanden sådana som de, hvilka i den andra sången af poemet träda i den uppenbaraste konflikt med de högre makternas råd. Fasthåller man i sin föreställning denna konflikt, så torde man finna, att äfven den andra sången i Fjalar icke är en blott lösryckt episod, utan ganska nära förbunden med diktens helhet. Skall Oihonna här bortges åt någon af Morannals söner, och skall hon själfmant möta med kärlek någon af dem? På dessa frågor hvilat intresset, må vara till och med det dramatiska i denna sång. Blir hon maka åt någon af kungasönerne, så är rimligheten af hennes förening med Hjalmar afskuren, så har Fjalar segern. Det är sannt, för läsaren uppträder Oihonna här icke ännu tydligt presenterad; men en lätt aning torde dock snart leda honom på tanken, att det är Fjalar-dottrens öde, som med hennes afgöres. Är man nu intagen af intresse för Gudarnes sak och tänker sig, att den är förlorad, om Oihonna blir förmäld, måste man, då man alls icke

ser Gudarne göra något ingrepp i händelsernas enkla gång, öfver allt i sången se hotande anfall, och sväfva i ovisshet om utgången. Först skall man icke med likgiltighet afbida den gamle kungens beslut, då hans söner uppmana honom att bortge Oihonna åt någon af dem. Det gäller på ena sidan hans rikets välfärd, hans söners framtida lugn och friden inom hans familj, å den andra en okänd, främmande, ur hafvet räddad flickas rätt att få följa sitt tycke och sjelf bestämma sitt val. Skall han icke besluta sig för hennes uppoffrande, då det är fråga om att derigenom befordra sina viktigaste intressen? Man måste väl anse Gudarnes seger här vara åtminstone tvifvelaktig, och dock hafva de obemärkt på förhand aflägsnat all fara. I hvarje annat land på den tid, inom hvilken dikten faller, hade Oihonna blifvit bortgifven; men här är det Morvens kung, som dömmar, bunden af stora, dyrkade fäders seder, af minnen från Finjals och Ossians dagar. Gudarne behöfva ej gripa våldsamt in i händelserna, de hafva styrt så, att Oihonna kommit till Morven, de behöfva icke synas nu i sjelfva striden, det hade varit mera groft och mindre mäktigt. De veta, att Morannal icke kan korsa deras afsigt.

Förhållandet är detsamma i de följande scenerna i sången. Öfverallt ser man Gudarnes seger ställd i våda och åter betryggad, utan deras omedelbara inskridande, genom något redan på förhand afgjort, något som de likasom längesedan förberedt, utan betraktarens vetskap. Oihonnas sinne är redan förut så stämmt, att Gudarne kunna lemna sin sak i hen-

nes händer. Hon, den nordiska tärnan, med vikingars blod i sina ådror, älskar modet, kraften, friskheten; men Finjals ättlingar äro milda, nästan förvekligade. Hon har lärt sig jaga på Morvens kullar, hon har i kungasalen lyssnat till sångerna från fordom, och då den stolte jägaren kommer, säger hon: „min båge har klang som din“, och den smäktande kärlekssångaren visar hon till blommorna i dalen, att sjunga för dem. Äfventyret går dock längre. Det finns en yngling, stämd för strid och bragder, tidigt pröfvad i drabbningen, ägande allt, hvad man tycker Oihonna fordra af den, hon skall kunna älska. Äfven han begär hennes kärlek, och afvisas. Hon ser i honom en broder, hon kan ej blifva hans. Här tyckas Gudarne sist liksom leka med faran, då den för betraktarens öga framstår som störst. Ty det är dock nära nog en lek att låta just den känsla hos Oihonna, som nekar henne att blifva den blott som broder ansedde främlingens maka, föra henne i den verkliga broderns armar.

Men om man vill vidhålla det inkast, att Oihonna ingenstädes i sången bestämdt utpekas såsom Fjalars dotter, och att läsaren således i den icke kan se och följa annat än en ung, obetydlig flickas öde, torde dock det intresse, man i sådant fall förlorar, snart nog ersättas, då man ändtligen upptäcker det sanna förhållandet, och tanken faller tillbaka på det förflutna. Man skall nemligen då se händelserna, som under deras fortgång föreföllo mindre viktiga, på en gång uppenbara sig såsom betydelsefulla, och blott lifligare öfverraskas af upptäckten, att Gudarne afböjt

faror, dem man icke anat. Diktens scener äga i detta afseende vackra motsvarigheter i det verkliga lifvet. Men för att sentera kompositionen på detta sätt (jag återkommer ännu till en förut berörd omständighet) måste man fullkomligt aflägsna all föreställning om någon konflikt mellan familj och stat, såsom utgörande ett grunddrag i poemet, och helt enkelt hålla sig vid den brytning, som fortgår mellan Fjalars vilja och Gudarnes.

Tredje sången börjas med att vidare utföra målningen af Oihonna. Om man, efter den karakter hon röjer i den andra, ville tycka, att Gudarne behöft dana henne alltför ovanlig, nästan oqvinlig, för att betrygga sin seger, finner man henne här sammanställd med den veka, qvinliga Gylnandyne. Visserligen, hade hon varit till lynnet fullkomligt sådan som den sörjande, öfvergifna älskarinnan, skulle hon väl icke försmått den kärlek, som egnades henne; men, å en annan sida, huru litet äro ej de båda flickorna hvarandra olika. Båda röja de i så många fall samma tycken, båda söka de ett föremål för sin kärlek, sakna, dyrka och svärma. Oihonna, Fjalars dotter, är blott litet mera högsint, litet mindre vek, och på denna obetydliga skiftning i hennes sinne ser man sålunda, att Gudarne räknat.

Det är svårt att ända in i små detaljer så ådagalägga diktens mening, att den öfverallt skall kunna gripas med blotta tanken. Mycket måste öfverlätas åt sensationen ensam. Detta anmärkes med särskildt afseende å scenen mellan de båda flickorna, så vida min utläggning af dess betydelse i dikten lätt kan

förefalla ofullständig, till och med sökt. I öfrigt erkänner jag villigt, att gruppen af de två jägarinnorna i natten, mellan dagg och stjernor, varit för mig så frestande att måla, att jag icke gerna kunnat afhållas af annat, än att teckningen varit i uppenbar strid med taflan i dess helhet.

Uppträdet mellan Fjalar och hans son på hafvet har Saima ansett i hög grad kapricieradt. Vi må då se bort från den schattering, Oihonnas personlighet får genom hennes berättelse om detta äfventyr, äfvensom från den förberedelse till hennes förening med Hjalmar här göres, hvilka båda fördelar må betraktas endast såsom bisaker, och uteslutande hålla oss till blotta händelsen, som hon beskriver. Följande anmärkningar erbjuda sig då sjelfmant.

Hittills har Gudarnes sätt att leda Oihonnas öden utgjort ett föremål för skildringen. Det är dock icke på henne ensam deras seger beror, äfven Hjalmar har sin betydelse för dem. Underkastar han sig sin faders lag och förblir hemma i frid och hvila, så är det ingen rimlighet, att han skall möta och vinna Oihonna. Hos honom väckes således, i enlighet med Gudarnes ändamål, samma kämpahåg, som fört hans fader i dennes ungdom ut på vikingafärder, och han följer den och far. Men alldeles så, som Oihonnas fågring på en gång var nödvändig för de himmelska makternas plan och medförde den våda för densamma, att hon, i följd af denna sin skönhet, lätt kunde komma att af någon annan på förhand borttryckas från Hjalmar, har dennes nödvändiga brott mot fadrens lag och vilja här den fara med sig, att Fjalar,

efter sitt stolta, stränga och oböjliga lynne, kunde taga en blodig hämnd på sin son och sålunda, ehuru omedvetet, göra Gudarnes seger om intet. Vill man nu åter se händelserna gå sin naturliga gång och personerna handla fritt och utan omedelbart tvång, skall man icke kunna vara så viss om utgången af detta äfventyr, att icke äfven dess lösning skall motses med intresse. Och ändtligen, då man ger akt på, huru den gamle kungen, hvars arm varit för svag att klyfva sonens hjälm, slutligt besegras af hans blottade anlete, kan man äfven här finna skymten af de makter, som redan tidigare i dikten med små, nästan omärkliga medel, doldt men säkert, verkat till sin seger.

Det kan anmärkas, att den svaghet Fjalar röjer så väl här som i första sången, då det är fråga om att uppföra ett af barnen, vore mindre förenlig med hans lynne i öfrigt. Onaturlig vill jag ej tro, att den skall anses. Men för dikten har den en vigtig betydelse, emedan Fjalar genom den framstår såsom människa, värd att af Gudar vårdas med samma kärlek, som den han känner för sina barn. Utan denna meniska känsla hade han rimligare förskjutits af Gudarne såsom stel och förstockad, än blifvit, såsom fallet är här, ett föremål för deras tillrättavisning och ledning. Ty att i den hårda aga, som drabbar honom, ligger lika mycken nåd som stränghet, är en sak, som längre fram skall ådagaläggas.

Fjerde sången för Hjalmar till Oihonna. Här har Saima fäst en ogillande uppmärksamhet vid den omständighet, att Hjalmars frieri saknar all romantisk

färg, att han på kämpavis med svärdet skaffar sig en brud. Att detta är enligt med tidens kostym, kan icke nekas och erkännes också af Saima. Men att flere andra lika viktiga, kanske viktigare, motiver ligga till grund för en sådan behandling af saken, tyckes icke hafva blifvit varsnadt. Hade Hjalmar uppträdt som en romantiserad kärlekshjelte, hvad hade väl varit rimligare och mera enligt det lynne, som dikten gifvit Oihonna, än att han blifvit försmådd och afvisad af henne, likasom de flere andra dylika, hvilka hon förut förskjutit? Deremot fulländas just genom det friska, manliga draget hos Hjalmar, att med vapen genomdrifva sin vilja, den karakter hos honom, som redan tidigare gjort honom intressant och dyrbar för Oihonna. Vidare måste erkännas, att en bjertare romantisk kolorit, ett mera intresseradt dröjande vid teckningen af ett kärleksförhållande mellan tvenne syskon, haft med sig så mycket anstötligt för natur och känsla, att det varit i högsta grad oartistiskt att icke undvika allt sådant. Och sist, då på de båda syskonens förmälning all vikt i kompositionen hvilar, men deremot alls ingen på höjden och beskaffenheten af deras kärlek, hade en utförligare behandling af den haft ingen betydelse för det hela och således blott åstadkommit, jag vågar mena det, den enda rätt kapricierade episod i hela poemet.

Äfven här kan man således antaga, att i Hjalmar's uppträdande med väpnad arm en högre skickelse uppenbaras, så vida han blott på detta sätt kunde fångsla ett lynne sådant som Oihonnas. In-

genting hade varit lättare för skalden än att föra Hjalmar till Morven och låta honom der, romantiskt utstyrd, med kärlek vinna Oihonna, men sådant har man undvikit för att icke fela mot diktens antecendentier, och för att icke nödgas begå det felet att i en skildring af Gudars styrelse låta dem, allt efter ögonblickets kraf, rubba sina förutgifna, bestämda lagar.

Men var det i följd af Oihonnas lynne nödvändigt, att Hjalmar skulle fria som viking och icke som riddare, så föranleddes åter häraf nya äfventyr för honom och för Gudarnes sak. Stormen på hafvet, Morvens anryckande härar, striden, särdeles anfallet mot Hjalmar af Morannals alla söner äro skildringar, som, betraktade ur denna synpunkt, icke borde vara främmande för dikten. Och då Morannal vid enviget mellan de unge kämparne befaller sina söner möta främlingen blott en och en, är det icke kungens ädelmod ensamt, som kan väcka intresse, utan fastmer den omständighet, att Oihonna blifvit förd till ett land, der en sådan adel i seder och lynnen var ärfd och hemfödd. Jag erinrar isynnerhet här om hvad redan förut blifvit antydt, att Oihonnas uppträdande i Morven icke bör betraktas som en tillfällighet, utan som en afsigtlig styrelse från de makters sida, hvilkas storhet och seger var förbunden med Hjalmars.

I öfrigt torde här såsom en bisak få anmärkas, att skildringen af den gamle Morannals person och hans död icke betydelselöst inleder femte sången af Fjalar. En jemförelse mellan de båda kungarne skall

åtminstone visa den sistnämndes skuld större, och, i följd deraf, det hårda slag, som drabbar honom, desto mer berättigadt. Man må blott ge akt på, huru Morannal, ehuru han icke ärft någon tro på höga, eviga Gudar, likväl troget och ödmjukt håller sig fast vid dyrkan af sina fäders bleknade hamnar, medan Fjalar trotsande sätter sig sig upp mot makter, hvilkas öfverjordiska tillvaro och gudomliga storhet den religion, i hvilken han uppvuxit, lärt honom känna.

I femte sången, just när allt är förberedt för att krossa Fjalar, når hans sjelfförtröstan sin höjd. Han solar sig i sitt lands herrlighet, den han förmenar sig ensam hafva skapat, och då han af Sjolf erinras om Gudarne, drifver stoltheten öfver den förmenta segern honom att nästan förneka dem. Han kallar dem nu makter, dem ingen sett, drömmars väsen, hvilkas välde man vill nödga honom att erkänna, ehuru han så fullkomligt bevist deras vanmakt. Ännu då Dargar så plötsligt och öfverraskande inställer sig på hans uppmaning, bjuder han till att i hans uppträdande se blott en slump. Så söker han fortfarande stå fast i sin stolthet, till dess det afgörande slaget drabbar honom i hans sons bekännelse, och han nödgas ödmjuka sig och erkänna sig besegrad.

Jemför man nu de båda kungarne, skall man finna, hvad dikten menat med deras sammanställande. Morannal är öfvervunnen, hans här är slagen, hans söner hafva stupat, han står ensam qvar i sin blindhet, ett segrarens byte, och likväl äger han sin tröst och sitt hopp. Han står och faller icke med sig sjelf, hans längtan höjes till fäderna på molnen,

hans bästa lif är att utan vanfrejd vara med dem, och han väntar att snart nå deras rymder. Han är sålunda genom tillbakasättandet af sig sjelf förtröstansfull och segrande äfven i olyckan, han är redan genom sin dyrkan af skuggor lyftad öfver förgängligheten af sin egen person. Fjalar åter triumferar öfver sitt fulländade verk, han tillbedes af ett land, hvars lycka och flor han skapat, det finns ingen, som vågar mäta sig med honom; hvad han på jorden kunnat åtrå, har han vunnit, han tyckes äga allt, och dock äger han intet bortom det mål, dit åren föra honom, bortom förvissning och död. Den enda tröst, hans stolthet pekar på, är att kasta livets bleknande fröjd och storhet bort och dö. Först när Gudarnes straff drabbar honom, och han förödmjukad nödgas erkänna dem, kommer han i Morannals ställning och är, såsom krossad och böjd, i större mening glad och segrande, än han var under sin förmenta storhet. Äfven för honom klarnar nu ett lif bortom döden och han utbrister till Gudarne:

„Jag har lärt er känna, ej jag blyges
Att mig böja för er en gång.
Mätt jag är på lifvet, och jordisk storhet
Är mig ringa vorden. Jag går till er.“

Det är icke mer döden han ser såsom ett mål, det är ett lif hos Gudarne.

Detta slut visar nu beskaffenheten af det straff, som drabbade Gudabekämparen: det var lika mycket en nåd som ett straff. Fjalar var för ädel, för menskligt hög och stor för att lemnas qvar i sin förvil-

lelse och sjelfviskhet, han måste väckas genom ett slag, visserligen strängt, ty ett mildare hade han väl ej aktat, hvarigenom han lärde sig lefva för en annan storhet än den, som ålderdomen och döden en gång skulle tvinga honom att lemna. Vill man derföre — särdeles med afseende å det omedvetna brott, i hvilket Hjalmar och Oihonna inledas — kalla Fjalar-dikten en Schicksals-dram, eller något dylikt, så möter man den svårighet, att det totala af kompositionen ingalunda uttalar ett blindt, allt krossande öde, utan tvärtom en mild och vis styrelse af högre makter till en människas uppfostran och förädling. Mycket säkrare vore det derföre att kalla Fjalar en sång till Gudarne, ett litet epos, hvori deras storhet och nåd utgör ämnet.

Hvad Hjalmars och Oihonnas öde beträffar, hafva de båda sin försoning just deri, att de handla omedvetet, att de begagnas blott såsom medel för ett högre ändamål. De äro således att betraktas såsom helt underordnade personer i dikten, utan ansvar och utan skuld, ja, berättigade till lön inför de makters domstol, som funnit nödigt uppoffra deras jordiska väl för deras faders öfverjordiska, och sålunda utkorat dem till försoningsoffer för honom.

Vill man nu följa ofvan antydda gång af dikten, skall man troligen icke beskylla den för alltför mycket afvikande utsprång och episoder utan samband med det hela. Man ser här en man uppträda i trots mot Gudarne och dessa tyst och vaksamt leda en följd af personer och händelser så, att deras kärleksfulla afsigt att krossa och tillrättaföra honom

segrande tillintetgör alla motverkande omständigheter och omsider fullkomligt vinnes.

Sådan är i min föreställning hela dikten; läsaren finner här de yttersta konturerna, inom hvilka den rör sig. Att den icke blifvit sammansatt efter ett på förhand uppgjordt, så beskaffadt schema, behöfver väl icke nämnas. Man diktar efter en intuition mer än efter beräkningar, men är intuitionen äkta, skall dock dikten icke sakna plan och enhet.

Då jag nu sökt framställa kompositionen i kung Fjalar och yrkat, att dess delar icke äro utan samband med det hela, skulle man mycket missförstå mig, om man trodde mig anse diktens värde härigenom ådagalagdt. Det följdriktigaste poem kan sakna lif och skönhet, och det är derföre blott i ett afseende jag försvarar mitt, det enda, i hvilket jag kunnat och bort göra det, nemligen i afseende å dess inre sammanhang.

Men så litet dikten genom allt detta kan göra anspråk på att kallas lyckad, så säkert är, att frånvaron af ett sådant sammanhang varit ett ohjelpigt och vårdslöst fel. Saimas åsigt, att man i episka skaldestycken icke behöfver fordra en enhet, en grundtanke, som omsluter och uttalar sig i alla episoder, är oriktig och förefaller så mycket mer främmande, som Hegel sjelf, en auktoritet, hvilken Saima nyss förut hyllat i en sak, der han tagit miste, här är af en helt annan mening och, hvad mer är, har fullkomligt rätt. I en ganska utförlig afhandling visar han skönt och klart nödvändigheten af enhet äfven i epos, och bestyrker sin sats med exemplen af särskilda

tiders yppersta episka skaldeverk. Redan hos Aristoteles finner man samma sak tydligt uttalad. Sagan, säger denne, är en, icke om en, ty oändligt mycket händer en och samma, bland hvilket dock få omständigheter höra tillhopa. Och ur denna synpunkt klandrar han de grekiska skaldernas sätt att föra tillsamman en följd af händelser, utan annat samband än det, att de träffat samma person, tilldragit sig i samma krig o. s. v., då deremot hos Homerus allt hänför sig till samma utgångspunkt och af den får sin förklaring. Visserligen har äfven den mening, att ett epos låter sjunga sig framåt i oändlighet, haft sina försvarare, men dessa äro redan hängångna, och åsigten hade bort få åtfölja dem. Eljest är väl ingenting lättare, än att sjunga så, att man får gå från en sak till en annan, utan att bekymra sig om deras inbördes samband och deras förhållande till en hufvudsyftning, men emedan detta är så föga konstnärligt, är det angeläget att snarare motarbeta, än auktorisera det.

Mycket kunde vidare vara att andraga mot särskilda yttranden och antaganden i Saimas kritik, men för att ej öfver höfvan utvidga omfånget af denna uppsats, må det mesta förbigås. Ganska många anmärkningar mot poemet Fjalar äro dessutom af den beskaffenhet, att de af sig sjelfva falla undan, om min framställning af diktens syfte befinnes träffande. Innan jag dock slutar, måste jag beklaga, att Saima gjort sig så mycken möda med att söka intvinga min dikt än på antikens, än på romantikens, än på epikens, än på dramats områden, hvarigenom hon kommit

att uppställa fordringar, som hvarken kunnat eller bort tillfredsställas af en af gifna nationella och tidsförhållanden bestämd episk skildring, och för en sådan torde dock poemet Fjalar böra få gå och gälla. Hvarje folk, hvarje tid har sitt sjelfständiga skaplynne, som vid efterbildningen måste bibehållas, om teckningen icke skall blifva förfelad i det allra väsendtligaste. Likaså har äfven det episka skaldeslaget sin egendomlighet, för hvilken mycket måste uppoffras både af lyrikens eld och dramats rörliga styrka. Det är i allmänhet svårare än man vill tro, att taga hvarje sak för hvad den är, och i afseende å Fjalar tyckes Saima hafva varit mer än vanligt besvärad af denna svårighet. Men då fråga en gång var om klassifikationer, hade man bort kunna vänta en säk-rare uppfattning af använda konsttermers betydelse, än den Saima ådagalagt. Att Fjalar-dikten afgjordt bör föras till det „romantiska skaldeslaget“, hör man henne yrka — ehuru det tillika försäkras, att deri saknas såsom hufvuddrag de väsendtliga elementerna i den romantiska dikten — men hvad hon egentligen menar med ett romantiskt skaldeslag, är svårare att inse. Väl hör man ofta benämningen romantiskt epos, romantisk lyrik, romantiskt drama, med ett ord, en romantisk poesi, under hvilken de särskilda skaldeslagen ordnas, men alldeles besynnerligt och ovanligt är det namn, Saima brukat. Och om man nu än skulle hjälpa sig med dess antydning, att ett romantiskt skaldeslag är det, hvori kärleken, äran, andakten utgöra elementer, är man åter utan ledning, då det längre fram antages, att författarens roman-

tiska skaldestycken blott skola bilda en öfvergång till dramat. Hvad vill då allt detta säga? Då det är en afgjord sak, att dramat lika så väl kan vara romantiskt som något annat skaldeslag, huru skall man då fatta en sådan öfvergång från romantik till drama? Eller vore det väl möjligt, att Saima förväxlat begreppen: romantik och lyrik? Men i sådant fall åter, huru skulle hon vilja föra Fjalar till det romantiska, det vore det lyriska, skaldeslaget, då hon öfverallt i detta poem ser blott episka eller dramatiska syften? Hela denna sak förefaller som en gåta, på hvilken man knappast vågar hoppas att få en upplösning.

Hvad den svåra och viktiga beskyllningen vidkommer, som man gjort mot Fjalar, att denna dikt vore för sval för att kunna väcka en djupare känsla hos läsaren, är jag alldeles obehörig att yttra mig öfver den. Min egentliga afsigt med denna uppsats har blott varit att visa, huru jag tänkt mig gången af poemet, och att undanrödja de svårigheter för dess uppfattning, som förete sig, om man följer Saimas ledning. I öfrigt torde mitt uppriktiga erkännande, att, äfven med förutsättning af fullkomlig riktighet och sanning i det, som här ofvan blifvit yttradt, min dikt dock kan sakna allt högre värde, freda mig från misstankar att af fåfänga och granntyckthet hafva uppträdt för att fäkta för en sak, som på sätt och vis är min egen.

Fästningsfångarne.

Skizz. *)

Vid en nordlig vik af Saimen ligger den lilla staden Nyslott, och nära derinvid, på andra sidan af ett smalt sund, en uråldrig fästning, med höga murar och några runda torn. I fredliga tider har denna fasta plats begagnats såsom fängelse för brottslingar, dubbelt sorglig för de olycklige, både genom sin egen dysterhet och sina omgifningars skönhet. Huru mången längtansfull blick måste icke, från dessa grafvar för lefvande, hafva sväfvat ut öfver Saimens solbelysta vågor, blott för att låta ett förvildadt eller brutet hjerta så mycket lifligare känna bitterheten af fängelsets qvalm och bojans tyngd.

I ett af dessa torn, i ett rum, hvarest tolf till femton fångar sutto inspärrade, inträffade under en sommarqväll, just då den nedgående solen började kasta sina strålar in genom det trånga fönstret, ett förhållande, som på detta ställe var ovanligt. Allt sjelfsvåldigt sorl hade nemligen upphört för en stund. De fleste af invånarne i den trånga cellen lyssnade uppmärksamt på en sjuttonårig yngling, som beskref sina öden, och hos de få öfrige, som ännu trängde sina bleka anleten mot gallren i det öppna fönstret

---

*) Första gången utgifven i diktsamlingen „Axet.“ Helsingfors, 1867.

och icke fängslats af berättelsen, återhöll aftonens skönhet och kanske sorgen, väckt af denna, hvarje utbrott af vildare sinnesrörelser.

Besynnerligt nog hade denna stillhet inträffat tvärt emot hvad man från början afsett.

Förhållandet var sådant: man hade ärnat tillstålla en af de vanliga aftonlekarne, en juridisk ransaking, och i denna afsigt inför en gråhårig gubbe, som, fastsmidd vid väggen, för sin ständiga och gravitetiska sittning, fått namn af lagman, framfört den unge gossen. Processen fortgick. I början var allt yra och förhårdelse. Sjelfva ynglingen, ehuru nyss häktad, hade redan hunnit bli tillräckligt inöfvad i ställets ton, för att uppträda med behörigt iakttagande af det för tillfället skickliga. Men då han, på den värde domarens anmaning att uppriktigt bekänna allt, och sålunda göra sig värd lagens mildhet, försökt hopsmida en historia om sina äfventyr, hade han svikits af uppfinningsgåfvan, och småningom tagit sin tillflykt till verkligheten, för att ersätta det bristande i dikten. Denna verklighet var dock för mycket sorglig. Återkallad i minnet, fångade den småningom ynglingens hela tanke, och af lek blef allvar. På sjelfva de vilda åhörarne verkade den förändring, gossens väsende undergick, och de blefvo uppmärksamma. Kanske fanns någon bland dem, hvars hjerta för en stund veknade som hans.

„Och du var då tio år?“ frågade domaren, vid en punkt i ynglingens berättelse.

„Jag var då tio år och vallade min morfaders kor på stranden gent emot Pungaharju ås.“

„Fick gossen lära några dygder i läroåldern?“
sporde vidare den gamle med löjlig viktighet, och
väckte ännu en chor af skratt.

Men den unge svarade drömmande: „Jag lärde
mig simma som en and, och då jag flöt öfver den
klara sjön, lemnade jag kreaturen på stranden, sam
till åsen och sprang der, naken som ett vilddjur, un-
der varma sommark dagar i solskenet.“

Den gamle såg ned på sina kedjor, såg upp på
de svarta väggarna. Ett vansinnigt uttryck af smärta
flög öfver det nyss så pompösa anletet, och hans
tänder gnisslade ett ögonblick mot hvarandra. Bil-
den af den nakna gossen i sommarsolskenet på Pun-
gaharju ås hade för mycket brännande strålat in i
lifstidsfångens hjerta. Och så sade han: „berätta,
gosse, hur du sprang der vild.“

Men denne följde redan sin egen föreställning och
fortfor: „Då började den mörke att visa sig.“

„Djefvulen“, frågade en mängd röster, och ny-
fikna ögon föllo på berättaren.

„En sägen gick i byn“, sade denne, „att den
gamle metar-Johan ibland i solgången sett från fjär-
den en grå man på höjden af åsen. En stormig afton
flöt metarens båt, tom och kullstjelpt, till stranden;
då sades det, att den mörke mannen gjort detta
verk. Men jag var en vild unge, hatade att lefva
och fruktade intet. Två gånger sprang jag undan,
då den mörke kom; men den tredje gången blef jag
qvar och bidde honom.“

„Och hvad gjorde han åt dig, då han fick tag
på dig?“

„Han kysste min panna och gret. Så gjorde han först. Sedan såg han på mig, och frågade: har du förrådt mig redan och talat ut, hvad du sett? Vet nådige herr lagman, hur han såg ut, då han sade detta? Så var han till utseende som Saimavesi en blå höstnatt, då mörker och stjernor ligga i djupet, förskräcklig och mild.“

„Aktning för rätten, gosse!“ sade denne. „Stilla med blåa nätter och stjernor i Saimadjupet; sådana ord passa icke här.“

„Men då jag sade honom“, fortfor ynglingen, „att jag för ingen vågade yppa, att jag varit på åsen, for mörkret bort från djupet, och det blef dager. Denna gång voro vi länge tillsammans, och sedan träffades vi dageligen. Jag satt då på höjderna och såg öfver vattnen, och han satt nära invid och såg på mig, och hans öga var gladt och troget som en hunds. Stundom gaf han mig silfver, och lärde mig, att om nätterna taga mig häst och rida till staden. Dädan hemtade jag allehanda åt honom och mig. Så led sommaren framåt, och det blef en mörkare tid. En morgon, då jag steg opp, hörde jag gårdsfolket säga, att en man visat sig om natten med eld vid vår stuga, men släckt elden och skyndat bort, då hundarne börjat anfäkta honom. Min morfader var gammal och nästan blind; men han var nu vild af vrede öfver den obekante mannen med elden. Han kallade mig mordbrännarunge och sparkade mig ut ur stugan, till att börja min vallgång. Denna dag kom jag sent på åsen, emedan vattnet var kallt, och jag väntade tills solen var högt uppe. Men då jag

träffade den mörke, gingo vi långs vägen på kammen af åsen, tills milen började fyllas och den tog slut. Ibland stannade vi en stund och sågo, mellan björkarna vid vägen och öfver strandgranarnas toppar, ut mot fjärdarna. Och det var den mörkes nöje att se, huru jag med en kastad sten nådde långt ut i vattnet på båda sidor om oss. Men då vi hunno ändan af åsen, satte den mörke sig ned på marken och tog min hand och nödgade mig att sitta. Och då vi sutit en stund i tystnad, började hans ögon stråla, och han frågade och sade: „vet du barn, hur ett sinne är, som älskar?“

Men jag visste det icke, utan teg.

Då utsträckte han handen och förde den långsamt rundtomkring öfver de blanka sjöarne. Men han sade:

„Sådant är det.“

Efter en stund for han fort: „Ve, ve, ett sådant har du ej sett! En gång låg du vid ett bröst, der du kunnat se det, men då var ditt öga skumt ännu. Ve öfver honom, som skilde dig från bröstet; hjälp mig, gosse, att förbanna honom.“ Och jag hjälpte och nämnde den, som jag var lärd att förbanna. Ve min fader, sade jag, rövaren, mördaren, mordbrännaren! Då tog den mörke mannen mig öfver min nacke, och ville qväfva mig med sin hårda hand. „Bed för din fader“, ropte han, „mördaren, rövaren, mordbrännaren.“

Jag blef skrämd, nådige herr lagman, och ville rymma undan; men då reste han sig opp, tog mig på sin arm och tryckte mig hårdt till sitt bröst;

men detta var icke i vrede, och så väl har jag aldrig varit till i verlden, som jag var då. När jag sålunda satt på hans arm, viste han åter med handen ut mot nejderna och sade: „mer än detta har man röfvat ifrån dig. Du har haft en moder, du som andra; hvar är hon? Då vinter blir, vissnar stranden och stelna sjöarna, men en moders sinne hade varit dig varmt in i döden.“ Jag började gråta. Det var första gången, som jag hörde en människas milda ord. Och den mörke fortfor: „Bröd har du fått i verlden, men icke kärlek; och hugg och hårda ord, men icke undervisning. Lärd har du blifvit att färbanna din fader och vörda den, som krossat din moders hjerta. Vill du hämnas?“ Nådige herr lagman, kan jag nu sluta?“

„Tröttnar du“, sade den gamle med ett ödsligt leende, „så hvil, och jag vill hjälpa dig. Samma qväll flydde hämnandeanden från Pungaharju ås, af fruktan att ertappas der. Samma natt hvilade han på fasta landets högsta kulle, och såg genom mörkret din morfars gård; och hans ögon tillslötos icke förr än han såg den gå upp i lågor.“

„Och hvems verk var branden?“ frågade ynglingen.

„Gården“, sade den gamle, „tände en tio-årig gosse, som var en mordbrännares son.“

„Ja, jag“, sade ynglingen lugnt. Det blef en lång tystnad.

„Så var den rike blifven en tiggare“, fortfor domaren, „hur han kom undan elden vet ingen.“

„En vet det“, ropade den unge fången, „den, som glömde hämnanden, då han såg hans hvita hår.“

Parabler. *)

Liljan och Myran.

I granskapet af det samhälle, en hop myror bildat i lugnet af en enslig vildmark, uppgrodde en lilja och höll på att ur den bräckta mullen skjuta sina första blad. En af myrorna gick ofta förbi den nyssfödda plantan och gladdes hvarje gång åt dess friskhet och tillväxt. „Se“, sade hon vid sig sjelf, „huru skönt är dock ej lifvet, när kraft och helsa genomströmma alla ådror, och hvarje dag ser en ny förkofran.“ Så sade hon och såg hur de första bladen utbredde sig mer och mer, vidgades och fyllde sitt mått. Emellertid slog många nya blad ut ofvanom de första, och plantan steg högre upp från mullen; men myrans öga bar ej längre än till de blad, hon först skådat, och dessa började nu gulna. En dag, då myrans väg åter ledde der förbi, hade en lätt regnskur lossat dem från stjelen, och de lågo nu på marken vissnade och bleka. Myran lade ned sin börda och betraktade dem en stund, och talade sedan med bedröfvelse: „Hopplösa sträfvan, se här målet för dina ansträngningar; hopplösa lif, se här din gräns! Att uppkomma och försvinna,

---

*) H. M. 1832.

hvarföre skall detta vara den lag hvarje väsen lyder, då lifvet är så kort, och döden är så lång, att endast evigheten mäter densamma. Hvar är nu den planta jag såg? Hon var så skön i sin tillväxt; hvad är hon nu? Endast en förtorkad stam, som plundrad qvarstår med sitt intet, endast några vissnade blad, som vinden snart förstör, så att deras spår fåfängt sökas. Lifvets gåta är då icke svår att lösa; dess nyckel är: intet.“ Så talte myran och såg endast förstöring; medan plantan, högt öfver henne, rundade en krona af friska blad och bar i toppen en skär blomma, som i ungdomlig fullhet offrade dofter på naturens altare och förkunnade dess höge dannelses lof.

Anden.

I en insjö högt upp i nordens sam sommarens öfver en and. Hon hade om våren blifvit träffad af en kula, och hennes vinge var bruten; men såret hade helnat och hon plågades ej mer, hon njöt hvad den varma böljan gaf och kände ingen saknad. Men småningom blefvo dagarne kortare och nätterna mera kulna. Hösten kom, och träskets stränder slogos vid kallare morgnar af en vågdrifven is. Fogeln skulle flytta bort, men vingen bar ej; och strängare och strängare blef kölden, och längre och längre ut från stranden bandades sjön. En morgon kom en vandrare till träsket, såg det fruset öfverallt, och såg anden stelnad och död i en graf af is. „Hvarföre har du ej flyttat“ tänkte han, tog fogeln i handen och såg hvad henne brast. Han mindes hur mån-

gen sommar hvilat kring hans egen själ, hur mången vinter följt den i spåren, och hur säll den varit att kunna flytta undan dess köld. Han talte blott dessa ord innan han gick: „Flyttfogel, olycklig du, om du med bruten vinge måste se vintern nalkas och ej kan fly till blidare land.“

Epigrammer. *)

Dubbelt åtminstone vann ditt poem af din sednaste
granskning;
Hundrade verser det höll; femtio håller det nu.

Endast i konstens verld har året ej vexlande tider;
Blomman ej dör för sin frukt, frukterna blomma i
den.

Jorden ett straffrum är, dit knotande englar förvisas;
Himmelen öppnas dem straxt, sedan de gråtit till slut.

---

*) H. M. 1832.

Idyll och Epigram. *)

Tårarna.

Re'n öfver skogens toppar solen stigit
 Och spridt sin glöd i dalens dagg, der flickan
 Med glädjetårad blick sin älskling mottog.
 Han såg i hennes öga, log och talte:
 „Du gret i aftse, när jag gick; jag kommer
 Och ser dig gråta åter, goda flicka,
 Nämn mig en skilnad mellan dessa tårar.“
 „En lika skilnad“, sade sakta flickan,
 „Som mellan qvällens dagg och morgondaggen,
 Den ena lyser solen opp och skingrar,
 Den andra qvarblir mulen hela natten.“

Eros' förvandling.

Eros, stygga gosse, sade Pallas,
 För din lust att alla hjertan såra
 Borde du förvandlas till ett rofdjur,
 Till en gam med krökta klor och vingar,
 Att förgäfves jaga fogelskaran.
 Eros log och sade blott: försök det,
 Se'n till gam du Amor har förvandlat,
 Vilja alla foglar sönderrifvas.

---

*) H. M. 1833.

Gåta. *)

När solen släcks, och natten tvingar
 De stormar, dagen födt, till fred,
 Då sjunker jag på sömnens vingar
 Till jordens tysta dalar ned,

Och lyfter slöjan opp, som skymmer
 En framtids obekanta dar,
 Och föder glädje, der bekymmer,
 Och ljus, der endast mörker var.

För kärleken jag blomsterhöljer
 Dess bana genom lifvets vår,
 Och skrämmer hatets hopp och följer
 Med hämndens gissel brottets spår.

Jag löser bojans tyngd af slafven,
 Ger saknaden sin skatt igen,
 Och för i vännens famn, ur grafven,
 En återväckt begråten vän.

En flygtig skuggbild snart jag blifver,
 Men jag är sann den stund, jag är.
 Förgänglig är den fröjd, jag gifver,
 Men hvad är oförgängligt här?

---

*) H. M. 1834.

Charader. *)

Mitt *första* som en orm så hal
 Sig slingrar fram i böljans sal.
 Mitt *andra* är på frågan: hvar?
 Det vigaste och bästa svar.
 Mitt *tredje*, för ett skuldfritt bröst
 Har endast glädje, frid och tröst;
 Men oro, straff och sorger blott
 För den, som tynges ned af brott.
 När, yngling, du mitt *hela* ser,
 Böj gladt din egen vilja ner,
 Och vörda det och akta på,
 Det blir en gång din lott också.

Åt allt, hvad skönt och heligt är,
 Mitt *första* man till helsning bär;
 Mitt *andra* är ett bristens ord,
 Den armes lösen på vår jord;
 Mitt *tredje* går för nödens hopp,
 För flitens bön, med solen opp,
 Och mörkret för dess åsyn flyr;
 Men när mitt glada *hela* gryr,
 Går fliten lugn, går nöden rik,
 Den store nu den ringe lik,
 Till samma faders öppna hus,
 Att söka samma frid och ljus.

---

*) H. M. 1832, 1834.

Till

Theol. Lektoren vid Borgå Gymnasium

D:r Johan Borgström,

vid dess jubelfest d. 29 Mars 1836. *)

Långt från flärden,
 Utan prål och glans,
 Sitter lärarn, gömd för världen,
 Vid sin blomgårds ans.

Saknar, glömmer
 Lätt en jordisk lön,
 Och i menskohjertan gömmer
 Sina ädla frön.

Ser dem näras,
 Ser dem växa opp,
 Ser dem ut i världen bäras,
 Mogna för dess hopp.

År försvinna:
 När han grånar då,
 Budskap till den gamle hinna;
 Och det talas så:

---

*) H. M. 1836.

„Stammar skjuta
 „Fjerran från din bygd;
 „Hyddor, nejder, länder njuta
 „Deras frukt och skygd.

„Glädjen, friden
 „Har kring dem sin stig. —
 „Blef ej deras frö i tiden
 „En gång sådt af dig?“

Så man säger,
 Det är lärarns lön;
 Men en lön ej jorden äger,
 Mera stor och skön.

Ädle gamle!
 Aftontimman slår;
 Himlens bästa frid sig samle
 Kring ditt silfverhår!

Räkna slagen;
 Qvällen blir en gång
 Lika ljuf och lätt, som dagen
 Varit tung och lång.

Till

Otto Mauritz Stålhammar,

vid 50:de årsdagen af slaget vid Björkö, d. 3 Juni 1840.

Morgonen randas,
 Majvindar andas,
 Fjärden sig krusar i vattrade drag;
 Öfver dess vatten
 Simmar fregatten
 Stolt mot en ovän. Det stundar till slag.
 Mins du bataljen,
 Glödande svalgen,
 Ynglingens fröjd vid kanonernas larm?
 Ädle, att svara
 Höjer du bara
 Sjuttioårig, din stympade arm.

Stolt kom granaten: —
 Blodig af daten,
 Flög den sin bana; den flyger ej se'n.
 Skål för dess minne!
 — Våren är inne —
 Femtio vårar den hvilat sig re'n;

---

*) Borgå Tidning 1840.

Hafvet har fått' en,
Djupt i dess botten
Göms den förrostade segraren nu.
Segern var ringa,
Än för att klinga
Har du en hand, du besegrade du!

Innehåll.

Esthetiskt-litterära Uppsatser.

	Sid.
Några ord om Svenska Akademiens valspråk: Snille och Smak	3.
Projekt till en poetisk förening. (Epopén Nordens kraft)	10.
Försök till en natural-historisk beskrifning öfver den poetiska örnen	22.
Freja. Poetisk kalender för år 1833, af <i>C. Dahlgren</i> . (Freja, poetisk kalender för år 1834)	37.
Recensioner:	
1. Snapphanarne, gammalt nytt om Skåne, från sjuttonde seklet, af <i>O. K.</i>	72.
2. Främlingen från Norden. Berättelse af <i>Ruda</i>	81.
3. Andelunden vid Kassin. Svenskt original af <i>Fröken R***</i>	87.
4. Flickorna i Askersund, berättelse från Carl XII:s tid, af <i>G. H. Mellin</i>	90.
5. Öjungfrun. Berättelse af <i>G. H. M.</i>	93.
Samlade Dikter af <i>Euphrosyne</i> . Första delen. (En blick på den gamla och nya skolan i Sveriges vitterhet)	97.
En blick på Sveriges nu gällande poetiska litteratur	115.
Törnrosens Bok. Band I—IV	125.
Lucrezia Borgia, dram af <i>Victor Hugo</i> . Öfvers. . . .	139.
Skaldestycken af <i>F. M. Franzén</i> . Femte bandet . . .	148.
Elfte Runon i Kalevala. Öfversättning	157.
Några ord om methoden att uppläsa bunden stil . . .	159.
En anmärkning om konstnärens förhållande till naturen	164.

	Sid.
Om Parodien	166.
Till författaren af „Svar till den gamle trädgårdsmästaren“	177.
Några ord om poemet „Fjalar“ och Saimas kritik öfver detsamma	199.

Fästningsfångarne. Skizz	225.
Parabler: Liljan och myran. — Anden	231.
Epigrammer	233.
Idyll och Epigram: Tårarna. — Eros förvandling	234.
Gåta (Drömmen)	235.
Charader: (Ålderdom. — Helgedag)	236.
Till Joh. Borgström, d. 29 Mars 1836	237.
Till O. M. Stålhammar, d. 3 Juni 1840	239.

Rättelser.

Sid.	5 rad.	1 uppfifrån läs: sagdt,
" 27	" 3	" " brister
" 42	" 18	" " hennes
" 109	" 11	" " grundar
" 118	" 13	" " finge
" 212	" 25	" " sålunda att

Slutord och anmärkningar.

Redan då den första inhemska upplagan af „Joh. Ludv. Runebergs samlade arbeten“ år 1861 på hr Theodor Sederholms förlag började utgifvas, var man sinnad att i den samma jemväl intaga så mycket som möjligt af den store skaldens såväl poesier som uppsatser på prosa, hvilka icke ingått i de af honom sjelf utgifna diktsamlingar eller skrifter. Det lyckades likväl icke att då erhålla skaldens tillstånd att utgifva mera än ett inskränkt antal af sådana förut blott i poetiska kalendrar, tidningar och tidskrifter publicerade skaldestycken och prosaiska uppsatser; alla skämtsamma och tillfällighets-dikter, samt alla parodiska, kritiska och polemiska uppsatser utmönstrades af honom. Med författarens benägna tillstånd intogos emellertid då i första bandet af denna ordnade upplaga fyra nyare lyriska dikter och dikteykeln „Ett litet öde“, förut tryckta på särskilda ställen, samt i andra bandet icke mindre än några och fyratio förut outgifna „öfversättningar och bearbetningar“ af dikter på andra språk, och fem „strödda uppsatser“, med ett undantag af litterärt eller esthetiskt innehåll, alla, såväl de förra, som de sednare, så när som på en, hemtade ur det af Runeberg åren 1832—1837 redigerade Helsingfors Morgonblad. Dessutom ingingo i det andra bandet de fem ur samma tidning hemtade „Smärre Berättelser“, hvilka redan 1854 med författarens begifvande blifvit samlade och särskildt utgifna, samt i fjerde bandet sextioen psalmer ur „Förslag till Svensk Psalmbok för Finland.“ För öfrigt innehöll denna 1861 års upplaga naturligtvis allt hvad Runeberg sjelf dittills utgifvit, tre häften „Dikter“, öfversättningen af „Serviska Folksånger“, fem större episka poemer,

„Elgskyttearne“, „Hanna“, „Julqvällen“, „Nadeschda“ och „Kung Fjalar“, och två samlingar „Fänrik Ståls Sägner.“ De fyra banden ökades 1864 med ett femte, innehållande de två kort förut utkomna dramatiska dikterna „Kan ej“ och „Kungarne på Salamis.“

Då nu ett sjette eller supplement-band till denna upplaga utgifves på hr G. W. Edlunds förlag, har man ansett sig böra kasta en hastig återblick på de föregående bandens innehåll, för att dymedelst gifva den behöriga platsen åt detta band, som innehåller hufvudsakligen och till stor del just de för tio år sedan uteslutna „estetiskt-litterära uppsatserna“, och sålunda likasom sammanknyta detta band med de förra. Det var nemligen först då professoren i esthetiken vid Upsala universitet C. R. Nyblom år 1869 vid ett personligt besök hos skalden anhöll om att få utgifva förnämligast dessa uppsatser ur Helsingfors Morgonblad, de flesta „viktiga bidrag till svenska vitterhetens historia“, som han kallar dem, tillståndet beviljades med vissa bestämda undantag. Af detta tillstånd har prof. Nyblom äfven begagnat sig först 1869 vid utgifvandet af en sjette eller fyllnadsdel till den redan 1851 började Örebro-upplagan af „J. L. Runebergs samlade skrifter,“ sedermera 1870 till att utgifva en alldeles ny systematiskt ordnad s. k. godtköpsupplaga af dessa skrifter, på F. & G. Beijers förlag i Stockholm. Det nu utkommande bandet af den finska upplagan, till hvars utgifvande förläggaren skaffat sig särskildt tillstånd af författaren, innehåller alla de artiklar, som finnas intagna i de begge svenska upplagorna, och dessutom ännu åtskilliga, hvilka den svenske utgifvaren af ett eller annat skäl från sin ståndpunkt funnit för godt att utesluta. Sådana äro de två recensionerna af G. H. Mellins noveller „Flickorna i Askersund“ och „Öjungfrun“, kritiken af Victor Hugos dram „Lucrezia Borgia“, samt inledningen till en öfversättning af „elfte runon i Kalevala“, hvilket här blott upplysningsvis nämnes, utan alla reflexioner. Uppställningen af de nu meddelade tjugu esthetiskt-litterära uppsatserna, dels rent esthetiska, dels parodiska, dels kritiska, dels polemiska, är ungefär densamma som blifvit

följd i 1869 års svenska upplaga, d. v. s. i det närmaste kronologisk, då det icke kunde komma i fråga att systematiskt ordna eller gruppera dem i detta supplementband, såvida en del sådana uppsatser redan, såsom nämndes, äro intagna i andra bandet. Rubriken „recensioner“ omfattar blott fem ungefär samtidigt utkomna och kritiserade romaner och noveller, ehuru visserligen flere af de andra artiklarne kunnat hänföras under denna rubrik.

Hvad nu det öfriga innehållet beträffar, så utgöres det af hvarjehanda småsaker dels på prosa, dels på vers, hvaribland två parabler, tre små epigrammer, en gåta och två charader icke heller finnas i de svenska upplagorna, och hvilka egentligen blifvit tillagda som en liten fyllnad till det femtonde arket; de äro blott en ringa efterskörd af det, som ännu finnes att hemta ur Morgonbladet, och hoppas man, att de icke skola befinnas ovärdiga den plats, de nu erhållit i samlingen af den store och ädle skaldens arbeten.

Ehuru tryckningen af detta band skett efter den svenska upplagan, har den ursprungliga texten i de finska källorna öfverallt blifvit rådfrågad och på icke så få ställen återställd i sitt rätta skick. Utom årtalet hafva numrorna i de skilda årgångarne af H. M., hvarifrån uppsatserna äro tagna, blifvit angifna, för att den granskande läsaren måtte se i hvilken ordning de blifvit författade; uteslutningar i texten, mest bestående i längre eller kortare aftryck ur de recenserade arbetena, hafva genom flere eller färre tankestreck blifvit tillkännagifna. Författarens interpunktion och orthografi hafva bibehållits, då de icke alltför mycket stridt emot det nu antagna sättet; icke så få inkonsequenser torde dock kunna upptäckas till följd af det så vacklande bruket; äfven några tryckfel hafva, oaktadt en omsorgsfull korrekturläsning, insmugit sig, intet dock af större betydighet; de tre första arken äro i dessa afseenden de minst tillfredsställande.

Ännu återstår att lemna några *anmärkningar* till texten:

Sid. 11. „Ungdoms Rimfrost af Sonen i Örnskog“ är titeln på en vald samling dikter af vår landsman A. I. Arwidsson, som utkom af trycket i endast några få exemplar, Stockholm 1832; signaturen „Son i Örnskog“, under de parodierande poemerna sid. 18 och 21, är ett skämt.

Sid. 15. „Och luften känns af segerfanor sval“; denna strof förekommer i „Sveriges Anor“ af B. von Beskow.

Sid. 26 m. fl. Signaturen „Rudolf“ i kalendern Vinterblommor för 1832 har der skrifvit ett poem „Kosciuszkos sång till örnen“, hvarifrån en stor del af citaterne angående den poetiska örnen äro tagna; i samma poetiska kalender, utg. af G. H. Mellin, finnas ett par dikter af Runeberg, äfvensom af Nervander.

Sid. 28. *Se så! — o skuldra fast som en granit*, etc. jemför med de två första raderna sid. 16.

Sid. 37—69. Det är en i Dahlgrens Freja, för år 1833, förekommande novell „De tre familjerna“ Runeberg i denna uppsats framförallt parodierar, äfvensom hans tidigare Ungdomsskrifter, utg. 1828; någon Freja för år 1834 har aldrig utkommit, det är allt bara skämt.

Sid. 121. Franzéns poem „Carl och Emelie“, rätteligen „Emili eller en afton i Lappland“, första gången utgifvet i Åbo, utkom ånyo i fjerde bandet af hans Skaldestycken, 1832, just s. å. som denna påminnelse af Runeberg nedskrefs.

Sid. 139 o. 147. Lucrezia Borgia uppfördes i Paris första gången på theatern Porte-S:t-Martin d. 2 Febr. 1833; och det var vid deputerade kammarens session d. 22 Aug. 1835, som Lamartine höjde sin vältaliga röst emot franska theaterns vilda orgier.

Sid. 157. I H. M. står „Nionde Runon i Kalevala“, men det måtte vara ett misstag, emedan den der meddelade öfversatta runan, behandlande Väinämöinsens frierifärd till Pohjola, fullkomligt öfverensstämmer med „Elfte“ runon i den då nyss utkomna första upplagan af Kalevala.

Sid. 177. Författaren af „Svar till den gamle trädgårdsmästaren“ är Lars Stenbäck, som jemväl lemnat många poetiska bidrag till Helsingfors Morgonblad dessa år.

Sid. 199. Kritiken öfver Runebergs „Kung Fjalar“ finnes i Litteraturblad till Saima för d. 31 Oct. och 14 Nov. 1844, och är författad af J. W. Snellman, Saimas utgivare.

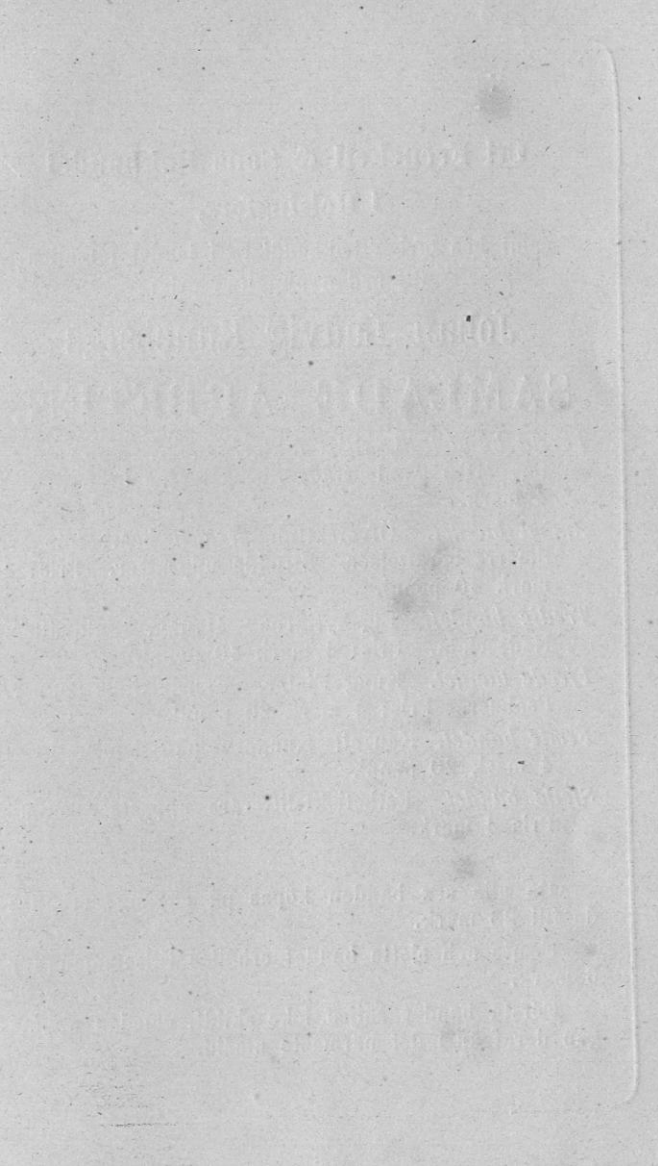
Sid. 225. Skizzen „Fästningsfångarne“ torde vara författad redan omkring 1840, efter en af skalden företagen resa till Pungaharju och trakterna af Saimen.

På författarens anhållan tillkännagifves, att de i detta band tillagda stycken utöfver hvad de i Sverige utkomna upplagorna innehålla, blifvit intagna af missförstånd utan hans specielt dertill gifna bifall.

Förläggaren.

Uti Frenckell & Sons Bokhandel

i Helsingfors,

samt hos öfriga bokhandlare i landet försäljes
till nedan uppgifna pris:

Johan Ludvig Runebergs
SAMLADE ARBETEN.

Första bandet. Lyriska dikter. Smärre episka dikter. Den gamle trädgårdsmästarens bref. Pris: 4 mark.

Andra bandet. Öfversättningar och bearbetningar. Smärre berättelser. Strödda uppsatser. Pris: 4 mark 40 penni.

Tredje bandet. Elgskyttarne. Hanna. Julqvällen. Nadeschda. Pris: 4 mark 40 penni.

Fjerde bandet. Kung Fjalar. Fänrik Ståls Sägner. Psalmer. Pris: 4 mark 20 penni.

Femte bandet. Kan ej. Kungarne på Salamis. Pris: 4 mark 20 penni.

Sjette bandet. Esthetiskt-litterära uppsatser m. m. Pris 4 mark.

Då alla sex banden köpas på engång, erhållas de till 23 mark.

Femte och sjette bandet erhållas tillsammans för 6 mark.

Första bandet säljes icke skildt, emedan upplagan deraf är i det närmaste utsåld.